

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Enchiridion, Sive Manuale Confessariorvm Et Poenitentivm

Azpilcueta, Martín de

Antverpiæ, 1625

Einleitung

urn:nbn:de:hbz:466:1-41661

ENCHIRIDION
SIVE MANUALE
CONFESSARIORVM
ET POENITENTIVM:

COMPLECTENS RESOLUTIONEM
omnium pene dubiorum, quæ communiter in sacris
confessionibus occurrere solent circa peccata,
absolutiones, restitutiones, censuras,
& irregularitates.

QUONIAM totus hic liber
de peccatoris anima per pœ-
nitentiam à peccato liberan-
da tractat, prælodimus pauca,
quæ considerata, & perpensa
facile possunt nos peccantes
urgere ad cognoscendam ali-
quorum nostrorum erga Deum Optimum Maxi-
mum ingratitude, imprudentiam, & impu-
dèntiam, qua maiora minoribus, immo & mala bo-
nis, & pessima optimis præponimus. Ea vero du-
ximus contrahenda in decem præludia, nihil pla-
ne, quod non sit utile, & necessarium fere omni-
bus, etiam vitiumque ius callentibus, continen-
tia.

Forte leged-
dum minoræ
maioribus.

A

ELEN-

VS
R
in occi-
p. 15.
in mæ-
p. 16.
non fu-
p. 17.
in false
p. 18.
concu-
imi.
nsiliis
p. 20.
clesia.
clesia.
eccatis
p. 23.
sen-
p. 24.
uum.
s er-
p. 26.
asibus
itate.
HI-

ELENCHVS PRÆLV-
DIO RVM.

Primum ob oculos proponet nobis peccantibus animae nostrae dignitatem.

Secundum, eius vires, & potentias sensitivas.

Tertium, eius vires, & potentias intellectivas.

Quartum, finem ultimum & beatitudinem, in quam creati, & redempti sumus, & miseriam aeternam, quam cauere debemus.

Quintum, animae passiones & habitus, quibus in merita, vel demerita mouemur.

Sextum, animae actus humanos, quibus in aeternam beatitudinem, vel miseriam itur.

Septimum, quae sint merita, & demerita.

Octauum, membra demeriti in peccatum originale & actuale.

Nonum peccati actualis varia genera, & quid sit peccatum mortale, & quid veniale: & quibus notus peccatum mortale à veniali discernatur.

Decimum, penitentiae sacramentum, & eius partes.

DE ESSENTIA ANIMAE
RATIONALIS PRÆLV D. I.

SYMMARIVM.

- 1 Anima quid sit, diffinitur.
- 2 Diffinitio genere & differentia constare debet.
- 3 Animam qui dixerit corpoream, aut mortalem heretici.
- 4 Animam unam tantum esse in homine contra glossam.
- 5 Animam rationalem veram formam substantialem corporis esse.
- 6 Anima rationalis quem in finem creata.
- 7 Gratia & operibus, & non sola fide hominem saluari.
- 8 Gratiam primam nemo de condigno meretur.
- 9 Iustus fit nullus, nisi per merita Christi, nec per illa, lege priuata, nisi sic & sic communicata.
- 10 Christi anima quo tempore iusta & beata effecta.
- 11 Maria, Ioannis, & Hieremie anima quando iuste facta.

10 Anima
10 Anima
10 Deus totu
10 Christi cor
11 Anima
12 Anima
13 Intellectu
14 Anima
cere,
15 Scientia ha
15 Animam
fit har
16 Peccatur q

do corpore, pa
Ob quod ait S
alios inspicunt,
deserentes sua m
Dei insignita im
spiritu, recepta s
bonitatis, rationu
1 Secundo, qu
nulli vnquam
gnitione plene
mae, qua tradi
niscius ille Th
ru phisici, organ
stro propolito
subsistens, incorp
do infunditur cor
dinem, per gratia
2 Dixi, Substan
tia debet conf
theoriam Arif
nus sybi Bart.
tia, esse genus
mana est subita
trario omnis i
Dixi, per se s
rum, & à sensu
per se subsister

- 10 Anima humanam imaginari parvulus membri distincta, error.
- 10 Anima tota in toto corpore, & tota in qualibet eius parte.
- 10 Deus totus in toto orbe, & totus in qualibet eius parte.
- 10 Christi corpus totum in tota hostia, & totum in qualibet eius parte.
- 11 Anima non est homo sed pars hominis.
- 12 Animam asserere non esse formam substantiale hominis hereticum.
- 13 Intellectus dicti Pauli, de interiore & exteriori homine.
- 14 Anima sedem esse cor, & illam in sanguine habitare & crescere, ut intelligendum.
- 15 Scientia haec potius discenda, quam alia.
- 15 Animam, Deum & Angelos, putans corporeos an peccet, & sit hereticus.
- 16 Peccatur quibus modis credendo de anima, & num. 17.

E praefata essentia animae rationalis dicimus sequentia. Primo, quod multi, qui corpori magis, qua animae indulgemus, parum auscultamus illud a Venite, audite, & narrabo, omnes qui timeus Deum, quanta fecit animae meae.

Quandoquidem nimium occupati in curando corpore, parum de beneficijs illi a Deo collatis curamus. Ob quod ait S. Bernar. b Multi multa sciunt, & seipsos nesciunt, alios inspiciunt, & seipsos deserunt, Deum querunt per ista exteriora, deserentes sua interiora, quibus interior est Deus. Et illud. O anima Dei insignita imagine, decorata similitudine, desponsata fide, dotata spiritu, recepta sanguine, deputata cum Angelis, capax beatus iudicis, haeres bonitatis, rationis capax, quid tibi cum carne, unde tanta mala pateris?

1 Secundo, quod animae nostrae rationalis perfecta cognitio nulli unquam sine sacrarum literarum, aut fidei orthodoxae cognitione plene paruit. Quapropter omissa definitione animae, quam tradit Arist. e quamque explicat Angelicus, & omniscius ille Thom. d scilicet, Anima rationalis est actus corporis physici, organici, potentia vitam habentis: definiamus eam nostro proposito sic aptius: Anima rationalis est substantia per se subsistens, incorporea, immortalis, creata a Deo ex nihilo, ubi & quando infunditur corpori, ut sit forma substantialis eius, per se ad beatitudinem, per gratiam, & bona opera consequendam apta.

2 Dixi, Substantia, ne definitio careat genere, quo & differentia debet constare omnis optima definitio, quod docuit per theoriam Arist. e & per praxim & usum Iuriscōsultus Ulpianus f ubi Bart. & alij hoc explicant: & constat verbum substantia, esse generis ad animam humanam: omnis etenim anima humana est substantia, ut probat diuus Tho. g non tamen e contrario omnis substantia est anima humana.

Dixi, per se subsistens, ut differat ab anima vegetatiua plantarum, & a sensitiua ceterorum animalium, quae non possunt per se subsistere, ut probat idem sanctus Thomas. h

A 2

3 Dixi,

a Psal. 67.

b In princ. Meditationum

c Lib. 2. de 27 anima 1020. 4. & 5. d 1. par. qu. 76. art. 5.

e Libro 6. Topic. cap. 17 & 2.

f In lib. 2. de de delo malo, & l. 1. ff. de testam.

g 2. 1. sent. dist. 3. q. 1. art. 6.

h 1. par. q. 95. art. 3. & 6. de q. 276. art. 2.

anima
quam
rnam,
meri-
n bea-
le &
becca-
s pec-
es.
A E
is esse.
privata,
Ani

De essentia anime rationalis.

4

3 Dixi, *Incorporea*, ad differentiam substantiæ corporeæ, & ad damnationem Diogenis, & aliorum ethnicorū Philoſophorum, qui dixerunt, animam esse ventum, vel aërem, vt refert B. Isidorus a & S. Anthoni. b quos appellat hæreticos Tertullianistas Isidorus. c

Dixi, *Immortalis*, tum ad refundendam hæresim, quæ, vt ait Isidorus, d Arabicorum est dicentium, animam simul cum corpore interire: quod hæreticum esse declarauit Concil. Lateran. e & antea probauit S. Tho. f

4 Tum ad differentiã aliarum animarum, quæ cum suis corporibus moriuntur, vt ait ibidem S. Tho. & glossa, g quæ tamen innuit vnū falsum (quod etiã male affirmat Ioan. Brunus) h quatenus loquitur de anima vegetatiua, qua viuimus, & sensitiua, qua sētimus: significat etenim in nobis esse tres animas, videlicet vegetatiuam, sensitiuam, & rationalem, & morientibus nobis mori duas, quod vtique falsum est, quoniam nulla est in homine alia anima præter rationalem, vt habetur in lib. de Eccles. dogmat. i & late probat. B. Th. k Et ipsamet est vegetatrix, siue vegetatiua & sentiens, siue sensitiua: & intelligens, siue intellectiua.

Dixi, *Creata a Deo*, ad damnandam hæresim Tertulliani, asserentis animas ab Angelis creari, vt tradit B. August. l contra Symbolum Apostolorum & Niceni concilij, & cap. firmiter m quibus docemur, Deum esse creatorem omnium visibilibus & inuisibilibus.

Dixi, *Ex nihilo*, ad fugiendum hæresim Gnosticorum, qui, vt ait Isidorus n & refert August. o ob altitudinem scientiæ, quã sibi arrogabant, se ita appellare voluerunt, & dixerunt ex natura Dei creatas animas, & non ex nihilo: quæ hæresis fuit etiam Manicheorum, damnata per primum Conciliū Bracharen. p in hæc verba: *Si quis animas humanas, vel Angelos ex Dei credit substantia existisse, sicut Manichæi & Priscillianus dixerunt, anathema sit.*

Dixi, *vbi & quando infunditur corpori*, ad fugiendum errorem Origenianorum, asserentium animas hominum, iam inde à principio mundi fuisse simul cum angelis creatas in cælo, & inde postea mitti in corpora, vt ait Isidorus q & refert S. Tho. r Contra item illos, qui asserunt, prius creari animas, quam in corpora mittantur, quod videtur sensisse glossa s dum ait, animam prius viuere quam sit in corpore: quod tamen hæreticū esse dicit gloss. Ioan. t in hæc verba memoratu dignissima, quæ decerpere potuit ex Magistro senten. u *Fides nostra est, quod quotidie Deus nouas creat animas, & infundit nouis corporibus, & infundendo creat animas, & creando infundit.* Cui consonat S. Tho. communiter receptus. x Ita quod anima non creatur in cælo, sed intra corpus: & non antequam infundatur, sed cum infunditur, vt infra y dicetur.

a Li. 11. originum siue etymologia. rum, cap. 1. de homine, & partibus eius b Part. 1. tit. 1. cap. 4. in prin. c Vbi supr. lib. 8. cap. 5. relatus in ca. pen. 24. quest. 3. d In cod. ca. 5. e Sess. 8. cap. 3. in prin. f 1. par. qu. 61. art. 2. ad 2. & 1. 2. q. 164. ar. 1. ad 1. g Clem. 1. par. 8. porro verb. intelle. & u. de sum. Trinit. & fid. Catho. h De sponsa. lib. conclus. 2. nu. 4. in cap. 15. i In princ. 10. 3. inter opera Aug. c. 15. k In 1. par. qu. 76. art. 3. & lib. 2. cor. Gent. c. 58. & de ant. art. 12. & quolibet. 1. q. 4. art. 1. l In lib. de hæresi. ad quod vult Deum, ca. 86. m De sum. Trin. & fide Cath. n In dicto cap. 55. vbi supr. cap. 6. o Cap. 5. p Vbi supr. q In 1. par. q. 2. ar. 3. r Ca. si quis obiecerit. 1. quest. 3. s In quod veto non for. mat. 32. q. 2. r Lib. 2. di. 17. u In d. lib. 2. sen. di. 5. qu. 1. ar. 4. dist. 17. q. 2. ar. 2. & 1. part. qu. 90. Art. 4. x Eodem n. 14.

5 Dixi, *Vt sit* nandam hæresim mam substantia runt, non esse ta lis, quos damna ro doctrinam omni in dubium, quod per se humani cor p lica, inimicam fide tradit S. Thom. 6 Dixi, *Ad ob* illum vltimum sunt animæ nos e citatum à Mag sumum bonum in deret, ac possidem 7 Dixi, *Per grat* tradentiam (vt tiam naturalē c li gratiē iustifica dorus, / qui dar Conc. Africano erat. distinct. 4 & 8 Dixi, *Et per* gratiam, qua pe mo suis operibu Conc. Trid. l & rationis fungen actu moraliter fide perpolleat. ter constitutus est, niteat veteris vite baptizantur soli p arbitrio o & iuxta dicio rationis fu iam à natiuitate stri per baptis tiam consequunt eadem merita a & oblationes in opere operato, 9 Domini autē semper benedi precedente, in iustificata, sed e priam, vt ante d priuata beata &

5 Dixi,

5 Dixi, *Ut sit forma substantialis eius per se*, Primum ad declinandam hæresim eorum, qui dixerunt animam non esse formam substantialem corporis. Deinde contra eos, qui dixerunt, non esse talem formam, saltem in quantum est rationalis, quos damnauit concilium Viennense *a* in hæc verba: *Porro doctrinam omnem seu positionem, temere asserentem, aut verentem in dubium, quod substantia anima rationalis seu intellectiue vere, ac per se humani corporis non sit forma, velut erroneam, ac veritati Catholica, inimicam fidei, prædicto sacro approbante concilio reprobamus, & tradit S. Thomas. b*

6 Dixi, *Ad obtinendam beatitudinem, quo monstrarem finem illum vltimum & felicissimum, ad quem habendum creatae sunt animæ nostræ, ac subinde nos ipsi, iuxta illud B. Augusti, c citatum à Magistro. d Fecit Deus rationalem creaturam, quæ summum bonum intelligeret, & intelligendo amaret, & amando possideret, ac possidendo fruereetur.*

7 Dixi, *Per gratiam, ad excludendum errorem Pelagianorum tradentium (vt refert B. August. e) posse nos per solam potentiam naturalem cum cõkursu generali Dei, sine vlla ope speciali gratiæ iustificari, & glorificari, quos appellat hæreticos Iudorius, / qui damnati fuerant olim in Conc. Mileuitano, g & Conc. Africano, h relatis in tribus capitibus vltimis de cõsecrat. distinct. 4 & nouissime in Conc. Triden. i vt dicemus. k*

8 Dixi, *Et per bona opera, ad significandum quod licet primam gratiam, qua per baptismum, vel pœnitentiã iustificamur, nemo suis operibus de cõdigno mereri possit, vt definit præfatum Conc. Trid. l & docet S. Tho. m nullus tamen adultus iudicio rationis fungens lege cõmuni iustificatur, nisi præiudicio actu moraliter bono, à libero arbitrio suo producto, etiam si fide perpolleat, iuxta illud Aug. n Omnis, qui iam suæ vitæ arbitri constitutus est, cum accedit ad sacramentum fidelium, nisi cum pœniteat veteris vitæ, nouam non poterit inchoare, ab hac pœnitentia cum baptizantur soli paruuli immunes sunt: nondum enim vti possunt libero arbitrio & iuxta ea, quæ tradit S. Tho. p Adultus, inquam, iudicio rationis fungens, quia infantes, pueri, & adulti carètes iam à natiuitate ratione, ob merita Iesu Christi Domini nostri per baptismum communicata, eam nunc sub lege gratiam consequuntur, q & olim sub lege naturali, & scripta ob eadem merita applicata per circumcisionem, & alia sacrificia & oblationes in id institutas, consequuebantur: non tamen ex opere operato, sicuti nunc per sacramenta. r*

9 Domini autem nostri Iesu Christi anima illa gloriosissima & semper benedicta, lege priuata, sine vllò eius actu & merito præcedente, in primo suæ cõceptionis instanti, non solùm fuit iustificata, sed etiã beatificata quoad beatitudinẽ animæ propriam, vt ante & post alios declarat S. Tho. s Eadẽ item lege priuata beata & immaculata virgo Maria Dei mater in pri-

a In Clem. 1. par. 1. porro de sum. Trin. & fide Catho.

b Opusc. 24

c In Enchirid. c. 3. d In 2. libr. sent. dist. 1.

e In præcitato lib. de hæres. ad Quod vult Deum, cap. 88.

f In cap. penult. 23. q. 3. g Cap. 5.

h Cap. 20. i Sess. 6. ca. 1. & can. 1. 2. & 3.

k In præl. 3. num. 11. l Vbi supra, ca. 5. & can. 1. & 3.

m 1. 2. q. 112. artic. 1. & 214. art. 2.

n In libr. de pœnit. modic. cap. 2. & in cap. omnis, de conse. dist. 4.

o Quod ipsū ait in libr. de fide ad per. c. 50. & in cap. firmissime, 11. q. 1.

p 1. 2. q. 113. per totum. q Ca. maiores de cap.

r Cap. quod autem, & c. ex quo, de cons. dist. 4.

s 3. par. qu. 19. art. 3. & 9. lib. 1. ca. 2.

A 3 mo

dist. 1. art. 2.
 4. & seq. &
 opusc. 3. c.
 138.
 a in d. 3. par.
 qu. 17. art. 2.
 & 6 & q. 27.
 per tot. & 3.
 lib. sent. d. 3.
 q. 1. art. 1. & 2.
 b. 2. 1. par.
 q. 8. art. 2. ad
 9. & in 2. par.
 q. 46. art. 7. &
 in 2. lib. sen.
 sent. d. 2. q. 5.
 ar. 2.
 c. Lib. 6. de
 Trin. cap. 6.
 d. In d. 10. 2.
 lib. sent. dist.
 37.
 e. In præcitata
 2. par. q. 8. ar.
 2. & 3. lib.
 contra gent.
 ca. 63.
 f. Ca. singuli
 & cap. vbi
 art. de con.
 sec. dist. 2.
 g. Sess. 13. c. 3.
 h. In can. 3.
 i. Sup. num.
 2. & 3.
 k. Ca. firmiter
 de sum. Trin.
 & fid. Catho.
 l. Opusc. 29.
 m. In cap. in
 quadam parag.
 sed aduertus
 celebrat.
 milla.
 n. In lib. 19.
 de ciuit. Del.
 cap. 3. per to.
 tum: & in li.
 quæst. veter.
 & noui testa.
 cap. 32. in ca.
 Moyses 2. q.
 2.
 o. 1. part. qu.
 96. a. 1. 4. & 2.
 qu. 70. art. 1.
 p. 2. lib. de a.
 nima, text. 3.
 q. In præcita.
 toca. Moyses.
 q. Parag. por.
 ro, de sum.
 Trin. & fid.
 Cathol.
 r. Sup. n. 5.
 s. In epist. 2.
 ad Corinth.
 cap. 4.
 t. Ibidem
 lect. 5.
 u. L. 1. q.
 d. art. 4. ad
 2. 2. 2. 2.

mo suæ conceptionis instanti, B. Itē Ioannes Baptista, & Hieremias antequam nascerentur sine vllō sacramento & sacrificio fuerunt iustificati, iuxta ea, quæ leguntur, & notantur, Luc. 1. & tradit. S. Thom. 4

10 Tertio dicimus quod ex hac definitione sic explicata infertur primo, errare illos, qui imaginantur animas humanas esse diuisibiles, quales sunt animæ aliorū animantiū, habereq; capitula, seu parua capita, brachiola, manusculas, & alia mēbra quæ respōdent corporis partibus, quas animant & informāt, Quoniā anima rationalis est res incorporea, est indiuisibilis, neque habet vlla talia mēbra: imo tota est in toto corpore & tota in qualibet eius parte quoad ipsam animæ substantiā & essentiā, quod docet S. Th. ab omnibus receptus b post beatum Augustinum, c quēadmodum Deus optimus maximus est totus in toto mundo, & totus in qualibet eius parte: quia est vbique secundum Magistrum, & alios, d & S. Th. e & sicut sanctissimū Christi corpus in almo & admirabili Eucharistiæ sacramento totū atque integrū est sub tota panis & vini specie, & totū sub altera tantum ac qualibet eius parte, f & definiuit nuperrime sacrosanctū Concil. Triū. g declarando h hereticam eum, qui negat totum Christi corpus contineri sub vnaquaque specie, & sub singulis cuiusque speciei partibus separatione facta.

11 Secūdo infertur, animā non esse hominē: tum quia anima, vt diximus i est substantia incorporea & immortalis, vt k tradit S. Th. l tū quia homo duabus partibus cōstat, anima nempe rationali & corpore. Id quod tradit grauiſſimus auctor Innocent. tertius m in hæc verba: *Ad esse hominis duo principaliter exiſtunt, videlicet corpus & anima, ex quorū coniunctione verus homo subsistit*, quod ipsum antea docuit sanctissimus ille pater noster Augustinus, n & latius expressit diuus Tho. o post Aritt. p

12 Tertio infertur, cauendū esse, ne quis ex illis verbis eiusdē Augustini, q *Oportet primum domum compaginari, & sic habitatori induci*, colligat id, quod vtinā nemo colligeret, nempe perinde animam rationalem esse in corpore, ac motor nauis esse in nauī, & habitator domus in domo, & quod non sit vera, & essentialis forma humani corporis, quoniam hoc est hereticum, & damnatum per Clement. 1. r vt prædiximus. f

13 Quarto infertur, quod Paulus cum r appellat hominem interiorem partem intellectuā, & hominem exteriōrē partem sensitiuam, noluit dicere, quod aliqua illarū pars separata sit homo, vt quidam hereticus Tertulianus nomine inde collegit, auctore S. Tho. s sed quod secundum rei veritatem pars intellectuā est principalior pars hominis, & secundum aliorū falsam æstimationem pars sensitiua est pars principalior eius: & tō um solet interdum nominari à parte principaliori, vt declarat idem S. Thom. a

d. In præcitatum cap. 4. epist. 2. ad Cor.

14 Quinto infertur, non esse fideat, indeque per se totam in met, in corde vitam pertinentem ad Parthenic

Co
 Vila
 Illic
 Dis

Neque tamen cor ipsum animæ sterius tempor eodem tempor iam ad id organ & cuilibet partialis, & essent rus homo, vt c pto, b & ex Ma

Sexto infert illud B. Augusti test, ideo in sangi Sto B. Hiero. e verbum anima, ibidem glossa i partem pro tot habeat animal potest: sed sem dictū est, & pro

Septimo infer origo Seminibus, dem verū in e immediate à I quod embryo te cælesti sit ill

15 Octauo infer pliciter scire p (etiam iuris) c tum per illud o cognitionē fid lius, quam alia gulariter defin nes credere, s hoc est crede sancta Cathol culos fidei sec

14 Quinto infertur, glossam illam a qua inquit, cor esse anima
idem, non esse ita intelligendam, quod anima soli cordi in-
sistat, indeque reliquum corpus gubernet, sed quod licet
per se totam immediate omnes eius partes animet & infor-
met, in corde tamen operatur quamplurima eorum, quae ad
vitam pertinent, quae non operatur in alijs partibus, iuxta il-
lud Parthenices Marianae:

Cor prius ex illo, quoniam descendit in artus
Vitalis calor a pleno ceu flumina fonte:
Illic prima domus vitae, postrema per illud
Discedens terris animus vestigia ponit.

Neque tamen ex hoc elegar e elogio colligas, prius tēpore
cor ipsum animari, quā cetera alia corporis mēbra: nec po-
sterius tempore, quam illa desitui ab anima. Quoniā vno &
eodem tempore creatur à Deo ex nihilo intra corpusculum
iam ad id organice fabricatum & paratum, & simul ei toti,
& cuilibet parti, coniungitur tamquam forma eius substan-
tialis, & essentialis, ex qua & illo corpusculo constituitur ve-
rus homo, vt colligitur ex sancto Thoma communiter rec-
pto, b & ex Magistro, Scoto, & alijs. e

Sexto infertur, ad eundem item modum intelligendū esse
illud B. Augusti. d Anima quia spiritus est, in sicco habitare nō po-
test, ideo in sanguine fertur habitare. Infertur itē, quod in illo di-
cto B. Hiero. e Nec potest vivere anima, nisi crescendi capax sit, per
verbum anima, intelligendum esse hominem animatum, vt
ibidem glossa intellexit per figuram Synecdochen, capiēdo
partem pro toto (quāuis recentior editio aptius pro anima
habeat animal). Anima enim humana nec augeri, nec minui
potest: sed semper manet eadem, & incorruptibilis, vt supra
dictū est, & probat S. Tho. f & Scotus, Bonaventura, & alij g

Septimo infertur, illud Virgilij, h Igneus est ollis vigor, & caelestis
origo Seminibus, quod glossa i intelligit de hominibus esse qui-
dem verū in eo sensu, quod origo hominū quoad anima est
immediate à Deo per creationē ex nihilo intra corpusculū,
quod embryo dicitur, nō autem in illo, quod de aliqua par-
te caelesti sit illa facta, hoc enim est, vt diximus, erroneum.

15 Octavo infertur, longe magis è re nostra esse per se, & sim-
pliciter scire praedicta, eadēque ruminare, quā alias scientias
(etiam iuris) cognitioni fidei Catholicae minime necessarias,
tum per illud dictum Bernardi: k tum quia haec pertinent ad
cognitionē fidei orthodoxae, cuius studiū esse vtilius & me-
lius, quam aliarum sciētiarum, (etiam iuris, etiam laicis) sin-
gulariter definiuit Innocent. receptus, l tū quia oportet om-
nes credere, saltē implicite, omnia quae sunt Catholicae fidei,
hoc est credere in genere esse vera omnia, quae credit sacro-
sancta Catholica Romana Ecclesia, & etiam explicite arti-
culos fidei secundum S. Thomam m saltem eos quos illa so-
lemnizat,

a Cap. 1. de
sacramentis
in prin.

b 1. part. qd
50. art. 2. 3.
& 4. & qu
118. art. 2.
c In 2. libr.
sent. dist. 77.
d In prece-
to ca. Moyses
32. qu. 2.
e In lib. 2.
aduer. Iovin.
& in cap. ne
tales de cōse,
dist. 5.

f 1. part. qu. 75
art. 5.
g In 2. lib.
sent. di. 17.
h In 6. AEn.
i In parag.
fin. insti. de
iur. nat. gent.
& civ.

k Relatum
supra initio
huius praelu-
dij.

l In cap. fir-
miter, nu. 6.
de sam. Tri-
nit. & hae
Cathol.

m 2. 3. qu. 2.
art. 5. & 6.

Ibid. ar. 7.

lemnizat, secundum eundem, quoad hoc ab omnibus receptum. *4*
Nono infertur, quæstionis esse quotidianæ, An, & quantum
 peccent circa prædicta errantes? immo, An sint hæretici, a-
 deo ut incurrant censuras contra eos latas?

Ad quam quidem quæstionem dicendum videtur *primo*, quod
 peccant, nisi simplicitas, vel ignorantia iusta eos excuset: &
 quod sunt hæretici, si pertinaciter id teneant. *b*

b Arg. cle.
 1. de summa
 Trin. & fide
 Cath. parag.
 porro iuncta,
 glo. in verb.
 pertinaciter,
 de hæret. &
 elem. 1. 6. pe-
 nult. iuncta
 glo. eod. verb.
 de ysur. &
 tradit S. Tho.
 ubi supra.

cyt in 1. li.
 Dialogorum
 cap. 33. scribit
 S. Gregor.

Secundo, quod non sunt hæretici, si pertinaciter non errant,
 hoc est, si habent præparationem animi actualem, vel virtuale
 resipiscendi, & credendi contrarium, cum primum nouerint, id
 teneri pro fide ab Ecclesia Romana: quales arbitror innume-
 ros, qui simpliciter, & bona fide sine pertinacia imaginantur a-
 nimas humanas, exutas corpore paruulos quasi infantes: eo
 quod frequenter audiunt, vel legunt, animam sancti Pauli pri-
 mi Eremitæ visam fuisse in huiusmodi figura à sancto Anto-
 nio per Angelos in cælum deferri, ut in eius vita describit di-
 uinus Hieronymus, & animam sanctæ Scholasticæ à beato Be-
 nedicto eius fratre & alias ab alijs. Sicut & imaginatur An-
 gelos infantulos, & (quod peius est) imaginatur etiam ipsū
 Deum Patrem omnipotentem figuram cuiusdam vini grauis &
 senescentis: & Spiritum sanctum colubam: eo quod passim
 videt Angelos pictos puerili figura in tabulis representationis
 Natiuitatis, & Ascensionis Domini nostri Iesu Christi, & As-
 sumptionis Deiparæ Virginis, & alibi sæpe: & eo quod videt
 Deum Patrem representatum in figura grauis, seniorisque ho-
 minis, & Spiritum sanctum in specie columbæ, quas imagina-
 tiones falsas concipiunt, eo quod non satis docentur à parochis
 & concionatoribus, animas & Angelos non esse corporeos: &
 longe minus infinite Deum ipsum optimū maximum, licet
 per species corporeas represententur: & quod huiusmodi re-
 presentatio ideo fit, quia spiritalia, & incorporea nequeunt
 oculis corporeis representari talia, qualia vere sunt, & ita re-
 presentantur in figuris, quæ significant nobis, non quidem ea
 esse talis figure, sed aliquas earum virtutes, & proprietates ha-
 bere. Figura etenim infantilis animæ, quæ in cælum deferretur,
 significat eius innocentiam, & quod eiusmodi figura angeli or-
 nantis Christi Natiuitatem, & Ascensionem, & eius Mariæ ma-
 tris Assumptionem, significat simplicem, & præptam deuotionem
 ad eis ministrandum. Senilis vero ætas in Deo Patre sum-
 mam eius auctoritatem, & prouidentiam designat. Columbæ
 vero, quæ simplex & amans est figura, summam simplicitatem,
 & amorem Spiritus sancti, qui est summus & simplex amor Pa-
 tris, & Filij, eis consubstantialis. Nam si satis hæc doceretur, li-
 benter deponerent huiusmodi falsas imaginationes, crede-
 rentque firmiter, quod nec anima, nec Angelus, & longe minus
 Deus ipse Pater, nec Filius, qua parte est Deus, nec Spiritus
 sanctus ullatenus visu corporeo cerni possunt.

16 Tertio.

16 Tertio, quod
 piant prædictas
 quod Deus, Ang
 corporea, non so
 gulariter peccare
 de id faciant, per
 cui nemo huc v
 Panor. b commu
 imo neque pecc
 pinaretur Patre
 Filio, & Filium S
 Ecclesia iuxta A
 ni alia hæresi, qu
 ciens contrarium

17 Quarto, quod
 ad forum exteri
 les non sunt, & id
 litate personarū
 feruisse talia. e S
 quoad peccatū
 id sua culpa igno
 Tales enim, et si
 censendi hæretici
 censuras, & alia
 sunt tamen grau
 netur scire, non e
 differre clericos
 & clarius Panor
 satis declarent.
 paria sunt scire,
 illos, qui sciētes
 qui nesciunt, si
 lis qualis ignor
 posito saltem v
 terint esse de fi

Quinto, quod
 tum mentalis f
 pœnas à iure sta
 tale grauissimu

Circa prædic
 ci: alij peccant
 cant: vel solum

Primi ordini
 teneri à sancta
 non esse substa
 à corpore, quo

Secundo, qui

16 *Tertio*, quod cum, vt plurimum, nulli orthodoxorū concipiant prædictas imaginationes cum credulitate pertinaci, quod Deus, Angeli, & animæ habeant corpora, siue quod sint corporea, non solum non sunt censendi hæretici, imo nec regulariter peccare, saltem mortaliter, si simpliciter & bona fide id faciant, per id quod in simili singulariter dixit Innocentius. *a* cui nemo huc vsque quem viderim, contradicit & adilit Panorm. *b* communiter receptus, videlicet, non esse hæreticum, imo neque peccare eum, qui naturali ratione motus falso opinaretur Patrem in diuinis seniore & antiquiorem esse Filio, & Filium Spiritu sancto, modo paratus sit corrigi ab Ecclesia iuxta Augustin. *c* quod ipsum tenet Castrè. *d* de omni alia hæresi, quā quis sine pertinaciā credit, vel asserit, nesciens contrariū teneri à sancta Catholica Romana Ecclesia.

17 *Quarto*, quod hoc limitandum est primo, ne procedat quoad forum exterius, in quo præsumitur hæretici, licet vere tales non sint, & ideo vt plurimū, aliqua pœna maiore pro qualitate personarū plectuntur, qui probantur, vel cōfitentur asseruisse talia. *e* Secundo, ne procedat quoad forū conscientie quoad peccatū in ijs, qui tenentur scire illa esse de fide, licet id sua culpa ignorent, vel non animaduertant, nec considerent. Tales enim, etsi coram Deo, & in foro conscientie non sunt censendi hæretici, nec consequenter in illo foro incurrant censuras, & alias pœnas contra hæreticos statutas, censendi sunt tamen grauitè peccare, cū ignoratiā iuris, quod quis tenetur scire, non excuset, & quod satis sentit Innocentius. *b* dum sentit differre clericos à laicis in materia credendi fidei articulos: & clarius Panormit. *i* quāuis nec ipsi, nec alij, quod sciā, hoc satis declarent. Sed probatur ratione illa irrefragabili, quod paria sunt scire, vel scire debere, & cōstat grauisime peccare illos, qui sciētes, cōtrariū esse de fide, affirmant talia: ergo etiā qui nesciunt, si scire deberent, grauitè peccāt, licet illa qualis qualis ignorantia & incogitantia cū fide implicita, & proposito saltem virtuali credendi quicquid nouerint, & aduertent esse de fide, à pertinaciā, cēsura, & alijs pœnis excuset. *l*

Quinto, quod nullus prædictorum errorum, nec alius, si tantum mentalis fuerit, inducit excommunicationem, nec alias pœnas à iure statutas, licet vere sit hæresis, & peccatum mortale grauisimum. *m*

Circa prædicta ergo, alij peccant mortaliter, & sunt hæretici: alij peccant mortaliter, & non sunt hæretici; alij non peccant: vel solum venialiter.

Primi ordinis est primo, qui sciens & aduertens contrarium teneri à sancta Catholica Romana Ecclesia, credit animam non esse substantiam, quæ per se subsistere possit, differentem à corpore, quod informat. *n*

Secundo, qui cum eadem scientia credit, eam esse corporeā,

a In præcitate c. firmiter de uni. Trin. & fid. Cath. n. 7.
b In ead. rubr. nu. 4. & seq. c. in epi. 162. & in c. dixit apostolus, 24 q. 3.
d Lib. 1. aduersus omnes hæreses, c. 9.
e Arg. cap. accusatus, in prin. & parag. 1. & 3. de hæ. ref. l. 6.
f Vt præcitate asseruog. parag. notandum posito sub cap. it quem præi. tuerit, l. q. 4. cum gloss. & omnibus alijs scribentibus, & c. ignorantia. cum glo. l. adnotatis de reg. iur. lib. 1. & tradit S. Th. in l. 2. q. 76. 2. 3. 4. & q. 90. 2. 4. & 2. 2. q. 53. 2. 2. h. in dicto c. firmi, de sum. Trin. & fide Cath. num. 2.
i Vbi sup. k. l. quod c. mihi dare oportet. ff. de reb. cred. c. multis ibi à recentioribus allatis.

l In quos faciunt hæreses est fides, 24 q. 1. & c. dixit apostolus. ead. caus. q. 3. quæ latius dicit B. Anton. 2. par. tit. 12. c. 5. par. 1.
m Vt dicitur infra, c. 11. num. 22.

n Sup. num. 2. 3. & 10.

IO De potent. anima, quatenus est vegetat.

a Nam. 3.
& 10.

vel habere formam humanam in parua membra digestam. *a*
Tertio, qui cum eadem scientia credit, eam simul cum corpore intrare. *b*

b Num. 3.

Quarto, qui cum eadem scientia credit animas creari, ab angelis, vel esse de substantia vel parte Dei. *c*

c Num. 4. & 14.

Quinto, qui cum eadem scientia credit, omnes animas creari antequam infundantur corpusculis. *d*

d Nam. 1.

Sexto, qui cum eadem scientia credit, animam non esse formam substantialem humani corporis. *e*

e Num. 5.

Septimo, qui cum eadem scientia credit, posse nos saluari solis viribus naturalibus, & nostro libero arbitrio sine gratia speciali supernaturali. *f*

f Num. 7.

Secundi ordinis sunt, qui predicta credunt ignorantes, & vel non aduertentes contrarium teneri à sancta Ecclesia Catholica Romana, quod si scirent, & aduerterent, non crederent illa: sed sunt personæ quæ id scire, & aduertere debent. *g*

g Num. 16. & 17.

Tertij ordinis sunt, qui credunt predicta nescientes, nec scire debentes contrarium teneri ab Ecclesia. *h*

h Ibidem.

De animæ potentijs, quatenus est vegetatrix, & sentiens.

PRÆLVD. II.

- 1 Anima potentia quid, & quotuplex.
- 2 Potentia sentiendi exteriores quinque,
- 3 Interiores quatuor.
- 4 Anima rationalis habet vim appetitiuam animæ sensitivæ.
- 5 Sensualitas appellatur vis appetens, sensibilis, irascibilis, & concupiscibilis.
- 6 Anima rationalis distinguitur à potentijs sensitivis.

DE potentijs animæ, quatenus est vegetatrix, & sentiens, dicimus pauca. *Primo*, quod potentia, seu virtus, siue vis animæ, de qua hic agimus, est proximum principium operationis eius, vt satis colligitur ex Thoma. *i*

i 1. part. q. 67. ar. 1. & 4. & q. 70. per totam.

Secundo dicimus, quod diuina bonitas eam ornauit omnibus potentijs, virtutibus, & viribus, quas habet anima vegetans, siue vegetatiua, qua plantæ viuunt, adeo quidem, quod merito anima rationalis posset appellari vegetatrix, siue vegetatiua, vt resolute ait Ioann. Maior. & Siquidem cū in homine, vt dictum est supra, vna sola sit anima, & videamus eam nutriri, augeri, & perfici, & nutritum, auctum, & perfectū similem sibi generare, consequens plane est, eius animū habere omnes vegetatiuæ animæ potētias, vires, & facultates, quæ sunt tres, *Nutritiua*, quæ conseruat corpus, *Augmentatiua*, quæ auget & perficit illud, & *Generatiua*, quæ sibi simile producit,

iuxta

2. lib. sent. dist. 16. q. 2. 1. Prælu. 1. num. 4.

iuxta illud Aristoteli
limento vti, & a
2 Tertio dicim
potentijs, virib
adeo quidē vt
tiens, siue sens
videamus, ho
tiam motiuam
sentire & cog
anima sensitiv
& exteriorē. E
sunt quinque,
Tactus, quos re
tionem sensiti
res, quæ sunt q
3 Prima est, c
cipere interius
sensus exterior
Imaginatiua, se
recipit Sēsus
recipere inter
liter quam pe
lupum esse su
ficiū est con
æstimatiua re
Auiennam a
superuacane
4 Quarto dic
tentiam appet
petere ac ren
quidem pote
mag quæ vo
etiam Magist
5 Quinto dici
appetitiua se
Concupiscibilis
uenit cum se
siue nolle illa
re per prædi
conueniāt. I
per quæ imp
conuenire vi
est potentia
prædictas du
quoad aliqu
étante rati
nendum ill

iuxta illud Aristot. *a Opera animæ vegetatiua sunt tria, generare, alimeto vti, & augmentum facere, vt declarat sanctus Thomas. b*

2 Tercio dicimus, quod eadem illa bonitas ornauit eam etiam potentijs, viribus, & facultatibus omnibus animæ sensitivæ, adeo quidē vt merito anima rationalis appellari possit sentiētiens, siue sensitiva, vt recte dicit Ioan. Maior. *c* Cum enim videamus, hominem mouere sese, efficitur eum habere potētiā motiuam animæ sensitivæ. Cum item perspiciamus, eum sentire & cognoscere, consequitur, eum habere potētiā animæ sensitivæ cognoscitiuam, quæ diuiditur in *interiorem*, & *exteriorem*. Exteriorem exercet per potētiās exteriores, quæ sunt quinque, *Visus* videlicet, *Auditus*, *Odoratus*, *Gustus*, & *Tactus*, quos recensuit etiam glossa, *d* Interiorem autem cognitionem sensitiuam, exercet per potētiās sensitivas interiores, quæ sunt quatuor.

3 Prima est, *Sensus communis*, cuius munus & officium est recipere interius cognitiones omnium, quæ prædicti quinque sensus exterius cognoscunt, & de illis iudicare. Secunda est *Imaginatiua*, seu *Cogitatiua*, cuius munus est seruire omnia, quæ recipit Sensus communis. Tertia *Æstimatiua*, ad quam spectat recipere intentiones, quas animal naturaliter percipit, sed aliter quam per sensus exteriores, vt est illa, qua ouis æstimat lupum esse suum inimicum. Quarta est *Memoratiua*, cuius officium est conseruare tanquam in thesauro intentiones, quas æstimatiua recipit, secundum sanctum Thomam *e* qui *f* ait, Auicennam addidisse his quintam, videlicet phantasiā, sed superuacaneæ, cum eius officium efficiat Imaginatiua.

4 Quarto dicimus, quod hæc eadem anima nostra habet potētiā appetendi, qua pollet anima sensitiva, quia potest appetere ac renuere, quæ per sensus prædictos cognoscit. Quæ quidem potētiā appetitiua *sensualitas* vocatur à sancto Thoma, *g* quæ vox, quamuis non videatur latina, ea tamen vtitur etiam Magister, *h* vbi eam definit.

5 Quinto dicimus, quod hæc *sensualitas*, siue potētiā, siue vis appetitiua sensitiva, diuiditur in *concupiscibilem*, & *irascibilem*. *Concupiscibilis* est illa, per quam anima humana, quatenus conuenit cum sensitiva, potest appetere, siue velle, vel renuere, siue nolle illa, quæ apprehendit conuenire, vel non conuenire per prædictos sensus, ea ratione quod conueniant, vel non conueniant. *Irascibilis* vero est illa, per quā audet resistere illis, per quæ impugnantur, vel per quæ impediuntur illa, quæ sibi conuenire videntur. Itaque potētiā *irascibilis* propugnatrix est potētiæ *concupiscibilis*, vt dixit S. Thomas, *i* qui *k* probat, prædictas duas potētiās subdi rationi, eique obedire, licet quoad aliquid ei repugnent & submurmurent. Quoniam dicente ratione, non esse expetendum, vel cupiendum, aut reuendendum illud, aut illud, aut non esse resistendū illi, aut illi,

a 2. lib. de anima. tex. 13.
b 1. par. qua. 78. art. 1. & de anima art. 13.
c In dicto 2. lib. sen. dist. 16. q. 1.

d h. quod meo. ff. de ad. q. post.

e 1. par. q. 79. art. 6. in corpore q. f. In q. 72. art. 4.

g 1. part. q. 81. ar. 1. & 2. Ioan. vigesimo secundo in proemio clement & ab anno 3 in 6. 1. parag. in vertice de sacra unio. ne.
h In 2. lib. art. d. 24.

i In dicta q. 81. art. 2.
k In seq. ar.

aut

12 *De potent. anima, quatenus est ratio.*

aut omnino obediunt, aut certe refranantur. Quod experientia palam docet, quoties ira, timore, audacia, amore, vel odio perciti, aut omnino, aut ex parte sedamur, considerando aliqua à nobis, vel ab alijs proposita rationi consentanea: sicuti 4 Davidis ardens ira extincta fuit per rationes & preces Abigail iustissimas. Amor itè effrenatus, & furès Marię Magd. repressus & extinctus fuit per prædicationem Domini nostri Iesu Christi, diuinæ & humanæ rationi consentaneam. b

6 Sexto, quod satis grauis quæstionis est: An quælibet prædictarum potentiarum vegetatiuæ ac sensitiuæ, sit re ipsa idem quod anima? In qua quidem quæstione illa videtur verior, facilior, & commodior sententia, quæ habet nullam harum potentiarum, quas habet anima rationalis humana, quatenus est vegetatiua, vel sensitiua, cognoscitiua, aut appetitiua, esse idem quod ipsamet anima, eo quod omnes prædictæ potentia constant & sunt compositæ ex aliqua parte corporis, & ipsamet anima: sicut totus homo constat ex anima & toto corpore. Et ita sicut totus homo non est sola anima ipsius, vt prædictum e est: ita partes illæ hominis, quæ sunt potentie sensitiuæ, & organa sensuum ipsius non sunt sola anima, ex qua & aliquibus partibus corporis constant, quia eadem ratio quæ est de toto ad totum, est de parte ad partem: d quod longe dilucidius, quam alij omnes, tradit Ioan. Maior. e

Circa potentias animæ humanæ nullus tere peccat, credendo illud, aut illud, nisi qui scit, vel scire debet, vnâ tantum animâ (rationalē scilicet) esse in homine, iuxta dicta supra f & nihilominus credit, animam rationalem non sentire, sed solū intelligere: quia consequenter videtur confiteri, plures animas esse in homine, quod est erroneum. An autem id sentiens sit hæreticus, vel peccet mortali, facile colligitur ex Præludio. 1. g

De potentijs animæ, quatenus est rationalis, siue intellectiua,

PRÆLVD. III.

- 1 Anima rationalis quas potentias habeat, & an sint ipsa 2.
- 2 Anima & memoria nõ differunt: sicut nec intellectus & ratio. 3.
- 4 Anima cur appellatur intellectus, memoria, intellectus agens, intellectus possibilis, & ratio tum superior, tum inferior.
- 5 Animæ appetitus, & intellectus vario appellatur.
- 6 Appetendi & volendi vis intellectiua, vt differt à sensitiua.
- 7 Voluntas & intellectus vario modo animam mouent.
- 8 Appetendi vis diuiditur vt sensuali.
- 9 Anima sola rationalis habet liberum arbitrium.
- 10 Liberum arbitrium non esse homini hæresis.
- 11 Liberum arbitrium, vt sufficit ad cadendum, & non ad surgendū

81 Gra-

a 1. Reg. cap. 25.

b Luc. 6. 7.

c Prælod. 1. num. 11. d 1. quæ de off. de rei ven. cat. & e. pectoralis. f. g. item cum totum, de offic. de leg. e in 2. libr. senten. dist. 16. q. 2. f in Præl. 1. num. 4.

g Num. 16. & 17.

11
12
13
14
15
16
17
18
19
19

I
Max
præ
& se
delic
& pa
nom
2 S
non
anir
tia d
tene
ptis
mul
car:
ri po
tū
qua
diff
qua
para
non
nec
rig
mus
plic
pau
pot
vna
& i
riñi
que
raui
ita d

- 11 *Gratiã gratum facientem primam nemo de condigno meretur.*
- 12 *Gratia Dei quaſta ſine dono perſeuerantia non perdurat.*
- 13 *Anima plura noſcit vi rationali, quam ſenſitiua.*
- 14 *Anima vt noſcit ſe, & angelos, & vtriuſque actus.*
- 15 *Anima & angelus non cognofcunt per ſuas eſſentias, vt Deus per ſuam.*
- 16 *Homo imago Dei eſt quoad mentem, non quoad corpus.*
- 17 *Imago Dei eſt mulier ſicut vir.*
- 18 *Homo imago Dei quoad naturam, potentias, & actus.*
- 19 *Homo qua via Deum vnum & trinum melius cognofcit.*
- 19 *Generatio, & proceſſio in diuinis ſpiritualiſſima.*

IDE potentijs animæ, quatenus eſt rationalis, ſiue intellectiua dicimus ſequentia. *Primo*, quod Deus Opt. Max. donatit animam rationalem humanam, non ſolum præfatis potentijs, quibus decorauit animam vegetatiuam, & ſenſitiuam: ſed etiam alijs duabus longe nobilioribus, videlicet *potentia intelligendi*, quam ſcholę *intellectum* appellant, & *potentia appetitiua*, ſiue appetendi: quam eadem *voluntatis* nominant.

Secundo dicimus, quod S. Thom. cum ſuis aſſeculis ait illas non eſſe animam: ſed ab ea, & inter ſe re ipſa differētes, ita vt anima ſit ſubſtantia, intellectus vero & voluntas duo accidētia diuerſa inſeparabiliter ab ea emanantia. Scotus autē cōtra tenet, *b* cum ſuis ſequacibus, & omnibus Pariſienſibus, exceptis Dominicanis, vt teſtatur ibidem Ioan. Maior, *e* qui eã per multas propoſitiones dilucidius, quã alij omnes ibi explicat: ſicut econtrario Gabriel diffuſius alijs obumbratſe videri poteſt. Equidem Scoto magis accedo, tũ ob eius rationes, tũ quia cũ parum, imo nihil referat quoad ſalutem animę, de qua tractamus, vtrã harũ teneamus: per hãc vitam multas difficultates, quę multũ laboris, & parũ vtilitatis ingerunt, tũ quia ipſemet S. Tho. *d* ait, memoriam nō eſſe potentiam ſeparatã ab intellectu, & ante *e* affirmat, intellectũ poſſibilem non ſeparari ab intellectu agente, nec ſpeculatiuũ à pratico nec rationem ab intellectu, nec rationē ſuperiorē ab inferiori *g* Ad quę omnia dicenda vir ſanctiſſimus, iuidēq; doctiſſimus eo mouetur, quod abſque neceſſitate nō ſunt res multiplicandę, iuxta illud Ari. *h* Fruſtra fit per plura, quod fieri poteſt per pauciora. Id quod nō latuit gloſſã *i* & eque fere facile ſuſtineri poteſt, quod hęc duę potētę, intellectus ſcilicet, & volũtas, ſint vna & eadē res inter ſe, & cum anima ipſa, & quod memoria & intellectus ſint vna & eadē potentia, tũ denique, quod clariffimus ille iuxta ac ſanctiſſimus rerũ vtiliũ doctor Iſidorus, quem nemo eorum citat, in hac fuit opinione *k* eamq; declarauit quam breuiſſime per hęc verba: *Hæc* (videlicet potētę) *ita adſuncte ſunt animę, vt vna res ſit, pro efficiētęs enim cauſa-*

a 1. part. q. 77. a. & lit. r. ſent. diſt. 3. q. 4. ar. 2. & de anima, art. 12. & alibi ſape. b In 2. libr. ſenten. di. 16. c quæſt. 1.

d Ia diſt. 1. Part. q. 79. art. 7. e In eadem q. ar. 1. & 4. f ibidem ar. 11. g Ar. 2. & 3.

h in phyſic. cap. 5. i In princ. & in ſue cle. 1. de ſum. Trin. & ſid. Cath. k 11. J. orig. num ſue ciy. mologiarũ cap. 1.

ion.
od experiē.
re, vel odio
derando a-
tanea: ſicu-
& pteces A-
arie Magd.
mini noſtri
am. b
bet prædi-
e ipſa idem
tur verior,
am harum
na, quate-
ppetitiua,
redictę po-
e corporis,
ma & toto
a ipſius, vt
otentię ſe-
na, ex qua
dem ratio
d quod lō-
e
at, credēdo
um animã
f & nihil
ed ſolũ in-
es animas
entiens ſit
eludio. 1. g
nalis,
fa 2.
& ratio. 3.
agens, in-
ſitiua.
ſurgendũ
1 Gra-

14. De poten. anim. quatenus est ratio.

rum diuersa nomina sortita est anima: nam & memoria mens est, unde & immemores dicuntur amantes. dum ergo viuificat corpus anima est, dum vult, animus est, dum scit, mens est, dum recolat memoria est, dum rectum indicat, ratio est, dum spirat spiritus est. Quæ quidem verba aperte sonant, animam pro varietate officiorum varijs appellari nominibus, non quidem eo, quod illa vires & potentia sint ab ea vel inter se re distinctæ, sed eo quod diuersos & distinctos effectus operatur per illas, quemadmodum Deus ipse, cum sit vna res simplicissima, tamen quia infinitas vires habet, & infinita operatur, infinita sortitur nomina: cum tamen nihil sit in eo, quod non sit ipsiusmet substantia & sicut vnus & idem homo propter varia officia varia sortitur nomina, dicitur etenim pater, quia filium habet, rex quia regnum, & comes, quia comitatum.

4. Tercio dicimus, quod anima humana quatenus habet vim intelligendi, varie appellatur. Nam appellatur *intellectus*, quia ratione intelligere potest, & *intellectus agens*, quia ratione agnoscit & agit cognitiones & notitias: *intellectus* verò *possibilis* quatenus recipit eas, *memoria* vero, quatenus eas recolat, secundum Arist. *ratio* autem dicitur secundum August. e quatenus aliud ex alio deducit, quod pulchre declarat S. Thom. d *pars* vero *superior rationis* secundum eundem August. e eo quod intendit æternis concupiscendis, & considerandis, *pars* verò *inferior rationis*, quatenus intendit temporalibus gubernandis, quod latius declarat idem Tho. f & Magister, & alij, g *intellectus* verò *speculatiuus*, quatenus id quod intelligit, non ordinat ad opus: *practicus* autem quatenus id quod intelligit, ordinat ad opus, vt idem declarat h iuxta illud Arist. i *intellectus speculatiuus per extensionem fit practicus*.

5. Quarto dicimus, quod eadem anima varie appellatur, quatenus habet vim volendi, vel nolendi rationalem: appellatur enim proprie *animus*, vt Lidorus ait, & appellatur item a vulgo *voluntas*, quauis à nullo auctore linguæ Latine idoneus, quem legerim, sic appelleretur. Nam ille actus volendi, vel nolendi, qui barbare dicitur volitio, vel nolitio, est Latine *voluntas*, vt docet Marcus Tullius, l ibi: *Appetitionem quam Græci βέλνωσι appellant, nos voluntatem vocamus*: Quod ipsum sentit Augustin. m ibi: *Voluntas est animi motus ad aliquid imitandum, vel non imitandum*. Appellatur etiam *spiritus* à Paulo, n ibi: *Caro concupiscit aduersus spiritum: spiritus autem aduersus carnem*, vbi spiritus significat concupiscentiam spiritualium, vt colligitur ex S. Tho. o Appellatur item *appetitus intellectiuus* vulgariter. Veruntamen quia loquendum est vt plures, vim seu potentiam intelligendi appellabimus *intellectum*: vim verò, seu potentiam volendi, aut nolendi, *voluntatem*, vt vterque, tam Scotus, quam S. Thomas appellant.

6. Quinto dicimus, quod ex ijs inferitur, quod *voluntas*, quæ est

2 Text. cap. firmiter, de sum. Trinit. & fid. Cath. adiuncta gl. in verb. simplex omnino & tradit A. quinas, 1. pa. qu 3. & q 9. ar. 1.

Lib. 5. de anima. e Lt. 2. super Genes. ad li. ram, c. 20. d In 1. part. q 79. art. 8. e Ibidem cap. 13. f In dict. q. 79. ar. 9. g In 2. libr. sent. dist. 24. h In practica. ta q. 9. a. 11. i 3. li. de anima text. 49.

k Vbi supra.

14. libro Tuscula.

In Lib. 2. Re. tract. ca. 11. & c. 1. par. 4. Galat. 5. o Ibidem lect. 4. & 1. 2. q. 70. ar. 4. in corpor. q.

est vis, differre, quod i sensualit illa, qu illa ve petit Caro vbi pe luntas fualita telled membr petiti que de porc, secun eundt separa 7 Q alia ra ctum, tenus telled lud: obie clarat 8 Sex ua ani & con sic po sub se ctua cupit circa re ca nire, cibili bus, v lta, si irasci 9 Sep est sen qua r stituit arbit quial

est vis, & potentia volendi, & appetendi intellectiua, longè differt à vi, seu potentia volendi, seu appetendi sensitua; tum quod illa à ad plura extenditur, tum quod hæc appellatur *sensualitas*, vt in proxime præcedenti præludio diximus, iuxta illa, quæ tradit Arist. *b* quæ subtiliter tractat vterque Tho. *e* illa verò à vulgo appellatur *voluntas*, seu potentia vel vis appetitiua, siue rationalis, tum ob illud Pauli, *d* supra relatum: *Caro concupiscit aduersus spiritum, spiritus autem aduersus carnem*, vbi per carnem, significatur sensualitas, per spiritum autem voluntas superior: tum quia experimur, nos velle aliqua per sensualitatem, à quibus abhorremus per vim appetitiuam intellectiuam, iuxta illud eiusdem Pauli. *e* *Sentio aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ*: tum quia potètia appetitiua sensitua, siue sensualitas, nō est ipsa anima: sed pars quædam hominis composita ex anima, & materia, siue corpore, in qua est vis appetitiua sensitua. Voluntas autem est, secundum opinionem quam sequimur, ipsa anima pura: secundum vero sanctum Thomam, est accidens quoddam inseparabiliter ab essentia animæ fluens, vt dictum est.

7 Quibus quidem omnibus addo asseri ab omnibus, quod alia ratione voluntas, siue anima velle potens mouet intellectum, siue se ipsam intelligere potentem: & alia anima, quatenus est intellectus, voluntatem. Voluntas enim mouet intellectum veluti volendo, & imperando, vt agat illud, aut illud: intellectus autem mouet voluntatem presentando ei obiectum & rationem, qua illud velle, aut nolle debeat, vt declarat S. Thomas. *f*

8 Sexto dicimus, quod sicut sensualitas, & potentia appetitiua animæ humanæ sensitivæ comprehendit vim irascibilem, & concupiscibilem, quæ non re, sed tantum ratione differunt, sic potentia, & vis appetitiua animæ intellectivæ continet sub se irascibilem, & concupiscibilem eiusdem partis intellectivæ, per quas non solum potest facere id, quod faciunt concupiscibilis, & irascibilis sensualitas circa sensilia: sed etiam circa ea, quæ tantum sunt intelligibilia, & potest concupiscere ea omnia, quæ cognouit per sensum, vel rationem conuenire, & renuere contraria: quod est officium partis concupiscibilis. Potest item renuendo resistere omnibus impugnantibus, vel conuenientia impediuntibus, quæ cognoscit esse talia, siue per sensum, siue per intellectum: quod est officium irascibilis, vt colligitur ex S. Thoma *g*

9 Septimo dicimus, quod licet anima humana ea ratione, qua est sensitua, non habeat liberum arbitrium: habet tamen illud qua ratione est intellectiua, tum per illud, *h* *Deus ab initio constituit hominem, & reliquit eum in manu consilij sui*, id est, libertate arbitrij sui, secundum glossam eiusdem, & S. Thomam *i* tum quia libere eligit, & refutat per potentiam, siue vim appetendi

a Vt infra in
2. distin. 13.
dicitur.
b 3. de anima
c In 1. par.
q. 20. ar. 2.

d Ad Galat. 5

e Ad Roman. 7.

f 1. 2. q. 3.
art. 7.

g In ripartè
q. 22. art. 5.

h Eccles. 15.

i 1. p. q. 22.

2. q. 4. ar. 2.

ca,

a 2. lib. sent.
d. 24.
b In d. 24.
2. p. q. 83. per
quatuor ar-
ticulos.

c 1. p. q. 83.
art. 1.
d In 2. lib.
sent. d. 24.
e Nu. 2. & 8.

1. anima est
liberum
arbitrium.

f In lib. de
haeresi ad
quod vult.
Deum c. 83.
g In lib. 9.
aduersus om-
nes haereses,
verbo liber-
tas. in princ.
h Sess. 6 de
iustificat.
can. 4. & c.

ea, quæ sibi repræsentantur à potentia, siue vi intelligendi & iudicandi, ratiocinando, quod fulsissime docet Magister a cū alijs in eum commentantibus, & S. Thomas b: tum quia hoc distat inter inanima, & animata sola vegetatiua tantū ex vna parte, & animalia bruta ex altera, & hominem ex tertia, quod prima agunt sine iudicio proprio: alia eum iudicio proprio sed naturali, non libero: homo vero ex iudicio proprio libero potenti diuersa eligere. Nec ideo putet quis liberum arbitrium esse actum, vel habitum naturalem infusum, vel acquisitum alicuius potentia: quia imo est ipsa potentia animi, vt concludit S. Thomas c post Magistrum, d vbi idem S. Thomas, & alij idem affirmant: & cum per supradicta, e nō distinguantur se ab anima, secundum eos, quos in hoc sequimur, sed solum ratione, consequitur liberum arbitrium esse ipsammet animam ea ratione, quod cognoscendo aliquid per vim intelligendi, potest libere illud velle, vel nolle per vim appetendi: & ideo non abs re definitur à prædictis esse facultas voluntatis & rationis: quia in eius exercitio oportet interuenire actum cognoscendi, & ratiocinandi, seu consultandi, qui pertinet ad intellectum, seu vim intelligendi, & actum eligendi, qui pertinet ad voluntatem, seu vim appetendi. Itaque anima est, & dicitur liberum arbitrium ratione præfata. 10. Caterum circa liberum hominis arbitrium duc sunt hæreses. Altera est Lutheranorum, vel potius antiqua Albanensium per impium Lutherum renouata; quæ omnino negat inesse homini liberum arbitrium. Altera est Pelagianorum quæ habet (vt testatur B. Aug.) tantum esse illi liberi arbitrij, vt per illud solum, sine speciali gratia, possit iustificationem mereri. Quarum prior reprobatur non solum à S. Thoma, vbi supra, & latissime à Castrensi g & à quamplurimis alijs a libi, sed etiam à sacrosancto Conci. Trid. h in canonibus de iustificatione, quorum quartus sic habet, Si quis dixerit, liberum hominis arbitrium, à Deo motum, & excitatum nihil cooperari assentiendo Deo excitanti, atque vocanti; quo ad obtinendam iustificationis gratiam se disponat, ac præparet, neque possit dissentire, si velit, sed veluti inanime quoddam nihil omnino agere, mereque passive se habere: anathema sit. Quintus vero sic inquit. Si quis liberum hominis arbitrium post Aa peccatum admissum, & extinctum esse dixerit, aut rem esse de solo titulo; imo titulum sine re, figmentum, deniq; à Satana inuectum in Ecclesiam: anathema sit. Sextus demū sic: Si quis dixerit, non esse in potestate hominis, vias suas malas facere, sed mala opera, ita vt bona Deum operari, non permittit solum, sed etiam proprie, & per se, adeo, vt sit proprium eius opus non minus proditio Iudæ, quam vocatio Pauli. anathema sit.

11. Cuius rei consideratio valde nobis profuerit: Multū etenim nos ad eius gratiam petendam & flagitandā submitet, reputare nobiscum, posse quidem nos mala facere per solū no-

strum

strum li-
ternam
predicta
nuper it-
habet: &
vel per le-
posse ius-
dixerit; a
lius homo
rum arbit-
sit, anath-
preuenien-
credere, s-
tioni gra-
12 Quib-
queita,
Dei pec-
Conc. Tri-
mo studi-
Deus no-
in ea quo-
tiam, obi-
ratio enim
misericor-
Quæ au-
si qua, &
dicemus
13 Oclau-
& appere
Nam qua
potest (v-
est ratio-
filia: eten-
singularia
appetitus
parum fa-
vt videre
14 Dem-
falia insel-
actas inte-
aliquo me-
tissimam
illud colle-
vera fidei
ius adorare
quod cog-
earum (qu-

strum liberum arbitriū: bona vero, quæ sufficient ad vitam æternam consequendam, nequaquam. Posterior vero hæresis prædicta Pelagianorum, damnata olim in Conci. Mileuitano, a nuper iterum damnata fuit à sacro Conc. Trid. b Primus sic habet: *Si quis dixerit, hominem suis operibus quæ per humane nature, vel per legis doctrinam sunt, absque diuina per Iesum Christum gratia posse iustificari coram Deo, anathema sit.* Secundus vero sic: *Si quis dixerit, ad hoc solam diuinam gratiam per Christum Iesum dari, ut facilius homo iuste viuere, ac vitam æternam promereri possit: quasi per liberum arbitrium sine gratia vtrumque, sed egre tamen & difficulter possit, anathema sit.* Canon vero tertius sic ait: *Si quis dixerit sine præueniente & spiritus sancti inspiratione, atque eius adiutorio hominem credere, sperare, diligere, aut penitere posse, sicut oportet, ut ei iustificationis gratia conferatur: anathema sit.*

a Can. & esp. 4. & 5. relata in tribus ca. vit. de consec. dist. 4. b Præcitata sess. 6. de iustificatione per tres canon. ca. 12. & 3.

12 Quibus addendum, quod etiam ad persistendum in gratia iam quaerita, & perseverandum in ea ad finem vsque, egemus auxilio Dei speciali, ut probat Aquinas communiter receptus, elmo & Conc. Trid. declarauit de conseruatum esse hæresim. Quare simo studio nitamur eam quærere, & quaeritam conseruare, ne Deus noster nõ minus iustus, quam misericors, videns nostram in ea quaerenda osertantiam, & in eadem conseruanda negligentiam, obijciat nobis illud e *Abscondam faciem meam à vobis, generatio enim peruersa estis, & infideles filij: à qua nos indignatione misericordia eius infinita liberet. Amen.*

c 1. 2. q. 100. art. 10. & qu. 114. art. 2. & in 2. lib. sent. q. 18. ar. 4. d In dicta sess. 4. cap. 12 & cap. 22. e Dent 32.

Quæ autem gratia requiratur ad merendum de condigno, & si qua, & quæ etiam quoad bene operandum moraliter ratum, dicemus infra f

f Cap. 27. num. 29.

13 Octauo, quod longè plura potest anima nostra cognoscere, & appetere, quatenus est rationalis, quam quatenus est sensitua. Nam quatenus est sensitua nihil aliud cognoscere, vel appetere potest (vt prædiximus) quàm corporea, & sensilia: quatenus vero est rationalis potest cognoscere, ac appetere primū omnia sensilia: etenim ad ea omnia quamlibet materialia, corporalia, & singularia prædictæ illius potentie se extendunt per notitias, & appetitus immateriales, secundum omnes, licet de modo, qui parum facit ad conscientias, inter eos omnes non conueniat, vt videre est per vtrumque Thomam g

g 1. part. q. 86. art. 2.

14 Deinde potest etiã cognoscere & appetere omnia vniuersalia insensilia, incorporalia, & spiritalia: puta se ipsam & suos actus interiores: angelos iic, & eorū actus, imo & Deū ipsum aliquo modo, & in eius simplicissima indiuiduaq, substãtia sãctissimam Trinitatē personarū (licet nõ naturali lumine) iuxta illud collectæ eius diei festi. *Qui dedisti famulis tuis in confessione vera fidei æternæ Trinitatis gratiam agnoscere, & in potentia maiestatis adorare vnitatem.* Non tamèn dicimus, Deum esse primum quod cognoscimus, cum communiter per cognitionē creaturarum (quæ sunt eius vestigia) in illius, qui est causa earū, agnitionem

B tionem

elligendi &
agister a cū
m quia hoc
tatiua tantū
nem ex ter
eum iudicio
iudicio pro
et quis libe
m infusum,
sa potentia
d vbi idem
radicta, e nõ
os in hoc fe
bitrium esse
ndo aliquid
el nolle per
radictis esse
tio oportet
eu consultã
di, & actum
petendi. Ita
ne præfata.
luç sunt hæ
ua Albanē
nino negat
lagianorum
liberi arbi
tullificatio
n à S. Tho
plurimis a
canonibus
is dixerit, li
nihil cooperari
dam iustificati
tione, si velit,
passive se ha
erum hominis
esse dixerit,
deniq; à Sa
u sic: Si quis
e, sed mala o
ed etiam pro
prodicio Iu
Multū ete
bmitet, re
per solū no
strum

a Ad Rom. 1.

b Ad Rom. 10
de ea, cum ex
Inund. de
heret.
c 1. part. q. 23
ar. 1. 2. & 3.

d In dista. 1.
p. q. 87. ar. 1.
e In ar. 3. & 4.
f 9. de Intel.
cap. 3.

g 1. part. q.
88. ar. 1.

h Vbi supra
art. 2. & 4. &
de anima art.
16.

i Genes.

k In lib. 0.
Augusti
trium quæ-
stionum, q. 51
c. 1. part. q.
31 ar. 4.

l Vbi supra.
e. l. si quis in
metallum,
parag. de
pena.

tionē veniamus, iuxta illud Pauli: *a Inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, intellectu conspiciuntur*: vel per doctrinam, seu prædicationem magistrorum: *b quæ omnia latius fundari possunt per ea quæ tradit Angelicus doctor. c*

Novo dicimus, quod anima nostra cognoscit se per intellectus sui actū suam naturā confiderando: quæ consideratio tam utilis erit ea vitentibus, quā eius negligentia nocens ea non vitentibus, iuxta S. Tho. d qui e concludit, animam nostram per vim intellectus cognoscere proprium actum intelligēdi, iuxta illud B. Augustini: intelligo me intelligere. Imo & propriū actum volendī, iuxta illud eiusdem ibidem. Intelligo me velle: per quem modū etiam in statu præsentis possumus intelligere Angelos, saltem imperfecte, & per similitudinem, etiam affirmatiue aliquid cognoscere de illis, vt declarat diuinus Thomas. g

15 Decimo dicimus, quod inter cognitionē Dei & cognitionem Angeli, & animæ nostræ, plurimū interest. Deus enim, sua simplicissima essentia, sine vlla alia qualitate, vel accidente, & sine vilo discursu, se cūctaque alia simul intelligit: Angelus verò, & anima nostra nihil cognoscūt per suas ipsorum essentia, sed per qualitates sibi inhærentes. Si quidē omnis tam Angeli, quæ animæ nostræ intelligentia, notitia, & cognitio, est quædā qualitas, & accidēs reale distinctum ab eis, & eorū potentis, inhiærens illis, quæ colligūtur ex S. Tho. h Inter Angelum autem, & animam nostrā hoc interest, quod hæc intelligit componendo & diuidendo ea, quæ actu simplici apprehendit, & ratiocinando, seu aliud ex alio ex eis deducendo: Angelus verò sine vilo discursu simulac quidditatem rei cognoscit, omnia, quæ illam consequuntur, apprehendit.

*16 Undecimo dicimus, debere nos quā maximas gratias Deo agere, eo quod nō solū dederit nobis esse, vt alijs creaturis suis inanimis, & viuere, vt plantis, & sentire, vt bestijs, sed etiam sapere, & intelligere, vt angelis: & ita effecerit nos imagines sui ipsius, iuxta illud: *a Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram*: quæ imago Dei non consistit in corporali figura, neque in esse, vel sentire, sed in esse intellectuāli, quo præstat homo ceteris animantibus, secundū D. August. b & in sapere, & intelligere, & aptitudine ad cognoscendum & amādum eum, vt inquit S. Th. c quod quidem beneficiū nullis alijs creaturis concessit, præterquam Angelis, quæ eo maiorem eius imaginem quam homo gerunt, quo magis intellectualem naturam habent. Vnde neq, homo quoad alias partes, quam quoad mētē gerit prædictam Dei imaginem, sed solum vestigium, sicut & aliæ creaturæ, vt declarat idem S. Thomas. d*

Nec obstat e lex si quis, quatenus habet, faciem hominis non esse maculandam aliqua nota pœnæ, eo quod ad imaginē puritudo cœlestis est figurata: quia non significat, vt aliqui putant, imaginem Dei, quæ est in homine, esse secundum faciem corporalem,

corpora
corpus l
dum cœ
recondit
vestigiu
alijs, vt
esse ma
17 Dua
re, ac in v
que hab
obsta: ill
ri. Nec ill
inquam
li, quæ cō
quæ con
vir dicitur
ex nullo
assument
18 Decim
go Dei se
cundū su
ad cognō
quatenus
quia sicut
stantiā po
riali quali
tiam pote
li qualita
sicut in il
personæ,
lra vna,
& volunta
substantia
imaginem
& rūsus
Filius am
rem sui cō
animæ no
notitiam
est imago
Filius ger
ritus sanct
vterq; ita
nima, siue
sui, qui est
Est tamen
eum à Pat

corporalem, & ideo non esse maculandam, sed solum insinuat, corpus hominis erecta facie, longe aptius esse ad contemplan- dum cœlum, & ad significandum imaginem Dei eius in mēte reconditam, quā caterorum animaliam; & propterea maius vestigium relucere in eius corpore (præsertim facie) quam in alijs, vt ait Augustinus f & declarat S. Thomas. g & ideo non esse maculandam.

17 Duodecimo dicimus, quod hæc imago Dei ita est in mulie- re, ac in viro, vt post & ante alios concludit S. Tho. h quia vtr- que habet animam rationalem, & intellectualem naturam. Nec obsta: illud, i Vir est imago Dei, mulier vero imago (alias gloria) Vi- ri. Nec illud August. k Mulier ad imaginem Dei non est facta. Non, inquam hæc obstant, quia non agūt de imagine Dei principa- li, quæ cōsistit in esse: ia hominis; sed de alia minus principali, quæ consistit in productione & processione. Nam quoad hanc vir dicitur similis Deo: eo quod sicut ille à nullo alio est, ita vir ex nullo alio homine processit: mulier autem processit à Deo assumente illam ex homine, vt sentit S. Thom. l

18 Decimotertio dicimus, quod anima nostra nō solum est ima- go Dei secundum suam naturam intellectualem, sed etiam se- cundū suas potentias & actus: quia non solū, quatenus est apta ad cognoscendum & amandum Deum, est illi similis; sed etiam quatenus habet vim memorandi, intelligendi & volēdi. Primo, quia sicut Deus ille summus, habens in se simplicissimam sub- stantiā potest meminisse, intelligere, ac velle sine vlla immate- riali qualitate, ita & anima nostra habens immortalem substā- tiam potest meminisse, intelligere, ac velle sine aliqua materia- li qualitate, licet non sine immateriali, vti Deus. Secundo, quod sicut in illa summa, vna, diuina, & indiuidua essentia sunt tres personæ, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, ita & in anima no- stra vna, & indiuidua, sunt tres potentia, memoria, intellectus, & voluntas. Tertio, quod sicut in illa summa, & indiuidua substantia est Pater, qui cognoscendo se generat notitiam & imaginem sui, quæ est verbū, & Filius eius, ei consubstantialis, & rursus Pater, & notitia illa, & Verbum supremum, quod est Filius amando sese producut sumnum illum mutuum amo- rem sui cōsubstantialem, qui est Spiritus sanctus: ita in essentia animæ nostræ, ipsa sese intelligēdo per suū intellectū generat notitiam sui, quæ est eius imago: & per illam notitiā, quæ eius est imago, & voluntatē, generat sui amorem. Quarto, quod sicut Filius genitus à Patre, nō est Pater, neq; Spiritus sãctus: nec Spi- ritus sanctus productus à Patre & Filio, est Pater, aut Filius, aut vterq; ita neq; imago illa, quæ est filia quædā animæ, est ipsa a- nima, siue intellectus, nec amor sui productus ab ea, & à notitiā sui, qui est quidā filius eius, est ipsa, nec intellectus, nec volūtas. Est tamen immensa differētia: quia notitia illa, imago, & Ver- bum à Patre productum est substantia, & consubstantialis eius

f In præcita- to lib. octuo- ginta trium quæstionum, q. 51. g in d. 1. q. 2. ar. 6 ad 2. h Vbi supra art. 4. i 1. Cor. 12. k Li. 9. veteris testam. q. 45 reiatum in c. hæc imago. 33. q. 5.

l Vbi supra. Anima nostra quomodo sit imago Dei secundū suā potentias.

Mysterium S. Trinitatis per nostram ani- mam adum- bratur.

20 De poten. anima, quatenus est ratio.

imago coaeterna: amor item ille summus à Patre, & Filio productus est substantia, & consubstantialis coaeterna utriusque: ut verbum, & imago, & notitia nostrae animae intelligendo se genitam, est accidens & accidentaria forma: similiter & amor à notitia & voluntate productus est accidens, & non substantia, & recentior, ea, quae omnia sunt ex mente omnium. ^a

^aIn 1. lib. sent. dist. 2. & S. Thom. 1. par. q. 93. art. 7. & eiusdem in 1. lib. sent. dist. 3. q. 4. a. 1. & q. 5. b In cap. 31. Soliloq. c In cap. 1. Meditat.

19 Decimoquarto dicimus semper memorandum esse id, quod sentiunt B. August. ^b & Bernardus c optimam nempe viam perueniendi in Dei cognitionem esse, per cognitionem exteriorē vagam introire in cognitionē nostrae animae stabilē, & per eam satis ruminatā ascendere ad cognitionem eius diuinae maiestatis. Quibus addo, quod omnium excellentissima via perueniendi ad qualem qualem illius summi summā Trinitatis mysterij, & personarum diuinarum emanationis cognitionem, est consideratio eorū, quae proxime superiori Corollario continentur, per quam stolidā fīla, & pudenda imaginatio eorū, qui generationem Filij Dei, & processionē Spiritus sancti imaginantur velut corporale, explōditur, & lōge abigitur. Quae in re multos multū errare nouimus, & in ijs quendam gentē Iudaeū, & professionē Christianū, qui ab hinc triginta plus minus annis plurimum in alma vrbe valuit, & maximis largitionibus & altitijis officio sanctae Inquisitionis in Lusitaniae regna introducendo frustra obtulit. Is enim omnes leges & sectas expertus, ad spurcissimam Mahometis sectam tandem transfugit, eam, quae Iudaeorum est, eo exosus, quod diceret, nullum Iudaeum, qui sibi vit bonus videretur, vnquam inuenisse: Christianam vero, quam dicebat sibi ex omni alia parte placere, eo respuens, quod firmiter doceret, & crederet Deum habere filium, quod ei videbatur impossibile. Quale profecto, imo impossibilium impossibilissimum videri debet, stolide, nefande, ac haeretice imaginanti (vt ille imaginabatur) generationem filij Dei esse corporalem; possibile vero, imo & infinita Dei omnipotentia dignissimum contemplanti, generationem illam esse ter spiritualissimam, vt sancta mater Catholica Ecclesia Romana sancte contemplatur: contēplanti, inquam, & quam submississime suspiciēti, & adoranti. Scio item, multos multum sibi profuturos, si sepe memoria voluerint generationem illam Filij Dei, qua Pater aeternus, vt memoria tēcunda, generat filium, qui est summa notitia, & imago eius; & productionē illam, qua Pater & Filius producūt spiritum sanctū, summum vtriusque amorē, esse spirituales, & quadatenus similes generationi spirituali, qua in essentia animae nostrae memoria tēcūda generat ipsius notitiā, & imaginē, & rursus illa, & voluntas eiusdem amorē producent.

Generatio in Deo est spiritualissima, & possibilissima.

^a Num. 10.

^b Num. 11.

Contra dicta errat: Primo qui credit non esse homini liberum arbitrium. ^a Secundo, qui credit liberum arbitrium sufficere ad bene merendam gratiam de condigno. ^b

Tertio,

Tertio, bus cogn Quarto, Quinto, Quis a munita & quis

De

1 Beati
2 Finis
3 Finis
4 Finis
5 Beati
6 Beati
7 Deus
8 Beati
9 Beati
10 Beati
11 Beati
11 Beati
m
12 Beati
12 Paulu
13 Dei v
14 Beati
15 Beati
16 Beati
17 Beati
18 Beati
19 Beati
20 Mife
22 Mife
23 Mife
24 Pœno
25 Beati
26 Pecca

DE qu ad vere p consider nere, pr vltimum

Tertio, qui credit Angelos, vel animas se solis, sine accidentibus cognoscere. c

Quarto, qui credit hominē esse imaginē Dei quoad corpus. d

Quinto, qui credit generationem in diuinis esse corporalē. e

Quis autē horum peccet mortaliter & sit hereticus, & excommunicatus, & quistantū peccet mortaliter, & nō sit hereticus: & quis non peccet saltem mortaliter, colligitur ex Praelud. 1. f

c Num. 15.

d Num. 16.

e Num. 19.

f Num. 16.

& 17.

De summa beatitudine, & summa miseria.

PRÆLVD. IV.

- 1 Beatitudinis & miseria aeternae notio magnum ad poenitentiam calcet.
- 2 Finis quid: duplex, ultimus, & medius, & quid uterque.
- 3 Finis multiplex, verus, falsus, cuius, & quo, & quid sint.
- 4 Finis ultimus & beatitudo idem.
- 5 Beatitudo essentialis est actus intellectus S. Thome, voluntatis Scoti.
- 6 Beatitudo quid sit, & quotuplex.
- 7 Deus est quidquid in eo est.
- 8 Beatitudo est actus, & non habitus, neque potentia.
- 9 Beatitudo sine cognitione, & amore Dei esse non potest.
- 10 Beatitudo vera duplex, perfecta & imperfecta.
- 11 Beatos non videre Dei essentiam, asserere hereticum.
- 11 Beatitudinem perfectam non facit cognitio Dei confusa, neque demonstrata, neque fidei, sed intuitiva.
- 12 Beatitudo perfecta ut secunda: & quid imperfecta.
- 12 Paulum & Moysen non fecit beatos visio Dei transitoria.
- 13 Dei visio intuitiva inseparabilis à gaudio, & delectatione.
- 14 Beatitudo ab omnibus intentata, paucis est nota.
- 15 Beatitudo creaturae obiectiva increata, sed formalis creata.
- 16 Beatitudinem perfectam viribus naturalibus quae vi, asserere hereticum.
- 17 Beatitudo humana duplex, perfecta & imperfecta.
- 18 Beatitudo imperfecta, quae magis ad perfectam accedat.
- 19 Beatitudo perfecta satiat animum cunctis cupiditatibus, quae sunt haec.
- 20 Miseria quid, & quotuplex, & eius partium definitio, num. 21.
- 22 Misericordiam inferni esse interminabilem, est de fide.
- 23 Miseria summae quatuor gradus.
- 24 Poena summae miserorum supremi gradus septuplex.
- 25 Beatitudo summa, & miseria ei contraria sunt explicitè credenda.
- 26 Peccata ad plangenda haec praecipue mouent.

DE summa beatitudine, & summa miseria dicimus sequentia. Primo, quod quia vix aliquid aliud magis nos ad vere poenitendum mouere potest, quam earum frequens consideratio; ideo expedit eas ob oculos hoc in loco proponere, praesertim cum etiā ethnicus Persius carpsit illum, qui vltimum finem, in quem est creatus, non sibi proponit, vti

scopum,

B 3

Tertio,

i 347r.3

scopum in quem suas actiones dirigat, per illa verba. i

Esine aliquid quod tendis, & in quod dirigis arcum?

An passim sequeris cornus, testaque lutoq;

Securus quod pes ferat, atque ex tempore viuis?

Cuius quidem finis & scopi definitio, & inquisitio quamplurimorum Philosophorum ingenia frustra exercuit. Nec enim plene satisfecit operosa illa hac de re Arist. inquisitio, a & longe minus verbosa illa Marci Tullij, b quæ profecto non sunt tanti facienda, quanti ego ea olim adolescens faciebam: imitatus gloriaperas illos, qui malunt veritatem discere per ambages ethniconum Philosophia obscura & nubila, quam recta ex Evangelio claro & sereno, à sacris doctoribus exposito.

2 Secundo, quod nuper c definiuimus ex mente Arist. d finem esse bonum. verum vel apparens, quod propter se appetitum facit, ut aliud propter ipsum appetatur. Cuius definitionis declaratione breuitatis studio hic non repetita, ad memoriam reuocamus quod ibi, e diuisimus finem in vltimum & medium. Vltimus est, qui propter seipsum solum amatur: & hic est duplex. Alter est, vere vltimus, & omnium creatorum scopus, qui propter se tantum, & non propter aliud est amabilis, qualis est solus Deus, ut probat S. Th. f quippe qui super omnia est diligendus. g Alter est falsus, quem falsi homines pro sua falsa imaginatione impudentissime, stolidissimeque tacite, vel expresse fingunt & adorant, iuxta illud Apostoli. h Quorum Deus venter est, qualis erat voluptas Epicuro, in quem Marcus Tullius duos libros i fecit prodigiū. Finis medius est, qui propter se, & propter aliud amatur, qui etiam est duplex. Alter vere medius: ille scilicet, qui verè est propter se, ac propter aliud amabilis: quales sunt virtutes, & honesta omnia, secundum Ambrosium. k Alter false medius; ille scilicet, qui non potest esse amabilis propter se, qualis est pecunia: vel non est amabilis propter aliud, qualis est Deus.

3 Tertio dicimus, quod etiam l diuisimus finem, in finem cuius, & in finem quo (licet hæc nomina Ciceronianis parum probentur) Finis cuius est id, in quo est ratio boni: finis autem quo adeptio & possessio, siue vsus, vel fructio eius: ut auari finis cuius est pecunia, in qua est ratio boni: finis vero quo est adeptio, possessio, & vsus eius, ut declarat S. Th. m & na finis, & scopus cuius totius humane vite est ipse Deus Optimus Maximus, semperque benedictus, in quo est summa & infinita ratio boni: finis vero quo eius adeptio, & possessio, siue fructio.

4 Et consequenter alius est finis vltimus noster cuius, & alius finis vltimus noster quo: & quia vltimus finis noster cuius, & obiectum beatitudinis nostræ, siue beatitudo obiectiua, idem sunt, & finis vltimus noster quo, & adeptio finis cuius, siue beatitudo essentialis nostra etiam idem sunt: cõsequitur aliud esse beatitudinem nostram essentialem, & aliud eiusdem obiecti, secundum omnes Catholicos in locis prædictis, præsertim S.

Tho.

a In lib. 7. & 10. Ethicor.
b In quinque lib. de finib. bono. & malo.
c In Commẽtar. de finib. humanorum actuum super e cum minister 23. q. 5.
d 2. Physicor. cap. 3. & 6.
e Tho. & aliorum in 2. lib. sent. dist. 2.
f Num. 4.

g 2. q. 2. ar. 2.
h q. 27. ar. 1.
i Deuter. 6.
j Mar. 12. & Luc. 10.
k Ad Phil. 3.
l Prædictorum 5. de finibus honor. & maior.

m Lib. 2. offic.

n Ibidem n. 6.

o 1. 2. q. 1. ar. 2. & q. 2. ar. 7.

Tho. 4vb
& factam
& rerum
5 Quarto
S. Tho.
finiunt b
quoniam
ctus spee
namque
& S. Tho.
ratem: de
& non p
iusque m
consente
Thomæ
tudo, &
nomina
ra vident
ilud vul
6 Et qu
liqua rat
test in ve
falsam, qu
apparent
cui hæc sun
dem priu
Antonin
7 Quinto
quæ est s
sio eius, &
Beatitud
increate e
finita sui
quicquid
cissimo o
commun
liter sum
ess: cogit
8 Dixi
essential
rentia, n
lectiue, v
felicitate
virtutem
Dixi
ratio pro
secundu

Tho. 4. vi. definit beatitudinem essentialem esse rem creatam, & factam, obiectum autem eius esse Deum ipsum, increatum, & rerum omnium creatorem.

5. Quarto dicimus, quod (vt aliorum opiniones prætermittam) S. Tho. cum suis affectis, & Scotus cum suis diuersimode de-

finiunt beatitudinem, siue finem vltimū verum quo nostrum: quoniam S. Thom. censet eam essentialiter esse actum intellectus speculatiui: Scotus autem esse actum voluntatis. Vterque namque ait, eam esse actum potētię maximę intellectiuarum, & S. Thomas eam putat esse intellectum, Scotus autem voluntatem: de qua tan en differentia, quę solam theoriam respicit, & non praxim, quō nos animum in hoc opere intendimus, cuiusque nihil retent, an hoc, vel illud teneamus parum curandū censentes, sequimur in definienda beatitudine opinionem S. Thomę, quę receptior videtur. Quibus addimus, quod beatitudo, & beatitas tempore Marci Tullij Ciceronis videbantur nomina duriuscula, sed ea vsus emolliuit, & generaliter sumpta videntur significare omnem rei volitę possessionem, iuxta illud vulgo iactatum, *Beatus qui possidet.*

6. Et quia non solum res vere bonas, sed etiam malas, quę aliqua ratione apparent bonę, velle solemus, *beatitudo* diuidi potest in *veram*, quę defini potest esse possessio veri boni, & in *falsam*, quę communiter definitur esse possessio boni tantum apparentis, iuxta illud Regij Prophetę: *b. Beati dixerunt populum, cui hæc sunt: Beatus populus cuius Dominus Deus eius:* quorum quidem prius ad falsam, posterius vero ad veram pertinere ait S. Antoninus. e

7. Quinto dicimus, quod *beatitudo vera* diuidi potest in *summam*, quę est summum bonum, siue vltimus finis verus, vel possessio eius, & in *non summam*, quę est possessio boni non summi. *Beatitudo* rursum summa in *increatam*, & *creatam*. *Beatitudo increata* est ipsemet Deus Optim. Maximus, quæ ratione est infinita sui ipsius cognitio & fructio: cum omnis operatio Dei, & quicquid est in Deo, sit ipsemet Deus, qui se ipso solo simplicissimo cognoscit & amat se, & omnia alia, vt probat S. Tho. communiter receptus. *d. Beatitudo vero summa creata* generaliter sumpta, defini potest iuxta mentem prædicti S. Thomę, *ess. cognitio intellectiua Dei cum fructione eiusdem.*

8. Dixi *Cognitio*, pro genere, ad insinuandum, quod *beatitudo* essentialis creata, est operatio, siue actio, vel actus, & non potentia, non habitus, neque alia vlla virtus animę partis intellectiue, vel sensitiue, vt probat S. Tho. afferente Philosopho *b. felicitatem siue beatitudinem esse operationem secundum virtutem perfectam.*

Dixi, *Intellectiua*, ad insinuandum quod *beatitudo* est operatio præstantissimę potentiarum animę, quę est intellectus, secundum S. Thomam, quem sequimur: & ad significandum

B 4

quod

^a In d. 1. a. q. 3. art. 1.

^b Beatiudone in quo sita sit.

^c Vt præ l. d. 3. n. 7. diximus.

^d Beatitudo diuiditur.

^e Psal. 143.

^f In 4. pa. tit. 7. cap. 4. pag. 1.

^g 1. par. q. 3. per totum, & de simplicitate Dei, art. 5. §. 6. & in q. 14. de scientia Dei, q. 1. & q. 2. & re Doct. art. 1. §. 1. q. 3. art. 2. b. 1. & 3. Ethico.

quod beatitudo non potest esse in parte sensitiva, ut luculenter demonstrat idem. e Contrarium enim est heresis, de qua Alphonsus Castrensis. d

e Lib. 3. contra
Gentil. ca. 33
d Lib. 3. ad
versus omnes
haereses, ver-
bo beatitudo

9 Dixi, *Dei*, ad excludendas omnes cognitiones aliarum rerum, etiam eas, quibus diriguntur actus omnium virtutum moralium, actus item, & cognitiones pertinentes ad prudentiam, & ad cognitionem omnium aliarum artium, in quibus non consistere beatitudinem, non solum probat. sed etiam demonstrat Angelicus Doctor. e Imo neque in vlla cognitione, quamlibet ampla, omnium substantiarum separatarum, seu Angelorum, siue quia illa non potest haberi sine Dei cognitione, ut idem Angelicus Doctor f demonstrat, siue quia etiam si absque illa haberi posset, tamen sine illa non sufficeret ad hoc ut esset beatitudo, per ea, quae idem auctor g adducit.

e Vbi supra
cap. 34. 35. &
36.

f Vbi supra,
& immutabiliter
in lib. 4. cap.
41. 42. & 43.
g ibidem c. 44

Dixi, *Cum fruitione eiusdem*, quia cognitio, quae Dei fruitione caret, non potest esse beatitudo, quae utramque comprehendit, ut infra patebit: quare cognitiones illae, quas multi theoretice (sine vilo amoris affectu) disceptant de Deo, non sunt beatitudo, quippe quibus non inest fruitio, quae est inhaesio rei per amorem propter ipsam solum conceptam, ut tradit S. Thomas communiter receptus. h

Sexto dicimus, quod beatitudo summa creata est duplex, altera perfecta, imperfecta altera. Perfecta est cognitio Dei intellectualis, intuitiva, perpetua cum fruitione eiusdem, producente summum gaudium ac delectationem, & satietatem omnium desiderabilium.

Dixi, *Cognitio Dei intellectualis*, eadem ratione, qua in definitione beatitudinis in genere.

Dixi, *Intuitiva siue visiva*, tum ad confutandum errorem Armeniorum, asserentium beatos non intueri Dei essentiam, quod hereticum est per ea, quae tradit Alphonsus Castrensis. i Tum ad confutandum errorem Beguinarum, dicentium posse quem in hac vita esse perfecte beatum, & ab exercitio virtutum absolutum, qui damnatur in Clem. k tum quia nulla cognitio citior illa potest dici beatitudo perfecta essentialis. Non quidem illa consueta, & communis, quae ferè communiter omnibus hominibus inest: siue quia Deum esse sit per se notum, sicut alia demonstrationis principia siue, quod verius existimat S. Th. l quia evidenti ratione demonstratur: praesertim illa, qua homo videns res naturales certum ordinem servare (cum ordo absque ordinatore non consistat) percipit aliquem esse ordinatorem earum, ut pulchre deducit S. Thomas. b Non etiam illa, quae per demonstrationem habetur, licet altior sit praedicta communi: tum quia licet per eam ostendatur, Deus esse immortalis, aeternus, incorporeus, omnino simplex, vnicus, & alia huiusmodi, ut praefatus auctor c dilucide ostendit: per eam tamen non peruenitur ad cognoscendum, Deum esse commune bonum, possibile, communicatum omnibus hominibus, quibus insitum est beatitudinis desiderium: neque ad cognoscendum

h 2. qu. 11.
i 1. & 3. &
j 12. ar. 2.

l 1. lib. 3. ad
versus omnes
haereses, ver-
bo beatitudo,
in princ.
k Ad nostrum
de heret.
Deus quomodo
in hac vita
cognosci
possit.
m 1. par. q. 4.
art. 1. & 2. &
n 1. li. sent. dist.
3. q. 1. ar. 2.

o Vbi supra, &
p 1. contra
gent. c. 12. 13.
& 14.

q In praedicto
lib. contra
gentil. multis
cap.

dum multa alia predicata de Deo: tū quia perfecta beatitudo omne miseriam excludit, & cognitioni prædictæ multiplex miseria, & horror adiungi potest, ut palam est: tum per alia, quæ profunde tradit S. Thomas. *d* Noa item sufficit illa cognitio, quæ per fidem habetur, licet sit longe certior, purior, & amplior quàm prædicta, quæ per demonstrationem contingit: tū quia beatitudo est perfecta humani intellectus cognitio, & cognitio fidei ex parte intellectus est imperfecta, quia per eam non capit perfecte id, cui credendo assentitur: tum quia beatitudo (cum sit ultimus finis) tranquillat, siue quietat naturale desiderium, & cognitio fidei non tranquillat, imo accendit, & inflamat eam habentem ad videndum illud, quod credit, & amat: cum quisque quod credit, & optat, desideret videre: tum per alia, quibus idem auctor id concludit. *e*

d Vbi supra, cap. 27.

12 Dixi, *Perpetua*, quia transitoria, de qua, qui eam habet, non est certus perpetuo esse duraturam, non sufficit: qualis fuit illa Pauli, qua in raptu vidit Deum, s; vbi hoc g declarat S. Thom. & qua etiam Moyses vidit eum, secundum Augustinum, *h* quæ non fecerunt eos beatos imo remanserunt viatores, ut Ioan. Maior post alios dixit: *i* est enim de necessitate beatitudinis certitudo perpetuitatis eius, ut late probat S. Thomas. *k*

e Vbi supra, cap. 44.

f 2. Cor. c. 12. g. Lectio 2. h. Ca. 12. sup. Gen. ad lit. ram.

i In præmio 1. ii. sent. c. 1. k. 1. 2. q. 1. 4. & 1. 3. co. Gentil. ca. 6. & 62. & 4. contra Genr. ca. 92.

13 Dixi, *producente summum gaudium, & delectationem*, ad significandū, hoc esse inseparabile ab illa cognitione, siue intuitione Dei beatifica. Nemo enim potest habere summū bonū, quod est intuitio Dei, absque summa delectatione, ut tradit idem S. Thomas: *l* ex visione enim Dei causatur tanta delectatio, ut qui Deum videt, nulla delectatione indigere possit, ut ipse ait. *a*

l Ca. 2. qu. 4. art. 1. & 2. a Vbi supra, art. 1.

Dixi, *Sarientate omnium desiderabilium*, ad maiorem declarationē præfati gaudij, & delectationis: & ad significandū, quod nulli beatorum deest aliquod bonum desiderandum, cum habeat ipsam bonum infinitum, quod est bonum omnis boni, secundum Augustinum: *b* relatum e à S. Thoma. *d*

b Epist. 56. & 13. de Trin. c. 7. c Vbi supra, d qu. 5. ar. 1.

Beatitudo vero imperfecta est cognitio Dei intellectuina, non intuitiva perpetua, cum fruitione eiusdem

Dixi, *Non intuitiva perpetua*, ad differentiā perfectæ beatitudinis, quæ requiritur, ut proxime dictum fuit illud ut unque: & quia donec ad illam perveniat semper crescere potest, contra alium errorem, damnatum in Clement. *e*

e Ad nostrum de hæret.

14 *Septimo* dicimus, quod iure quis mirari potest, ut inquit B. August. *f* quod cum omnes homines naturaliter desideremus cōsequi beatitudinē illam & felicitatē æternam, cumque omnes ob oculos eā habere debeamus, uti scopum, in quē nostras actiones tanquam sagittantes sagittas in metam dirigamus, g pauci tamen, collatione aliorū, satis eam explicite nouerūt, & noscunt. Siquidem cum illa (præsertim perfecta) nequeat satis cognosci, nec percipi absq; Catholicæ fidei lumine, paucissimi gentilium, etiam philosophorum, ad iustam & perfectam cognitionem

f In lib. 13. de civitate dei, c. 4. B. at. quæ pauci norunt, & pauciores assequuntur. g ut ait philosophus & Catholicis receptus, in 8. Ethicor. c. 1.

nitioem peruenerunt, & perueniunt: pauci quoque Christianorum, collatione aliorum, eam saltem satis explicite noscunt, & pauciores iustam nauant operam ad eam cognoscendam, & ob oculos habendam perfectam, & exercendam imperfectam, per quam tandem perueniamus ad perfectam illam, omnibus votis semper desiderandam.

15 *Octavo* dicimus, quod licet obiectum beatitudinis, siue beatitudo obiectiua, & vltimus finis cuius beatitudinis, qui ipsemet Deus est, sit res increata, iuxta illud *h. Increatus Pater, increatus Filius, increatus Spiritus sanctus*: beatitudo tamen ipsa, qua quis formaliter est beatus, res creata est, vt post, & ante alios concludit S. Thomas. i

h. Symbolum Athanasij.

1. 2. q. 3. art. 2. §. 2. q. 26. rec. 1. Beatitudo quid sit creatum qd. h. 2. ad Co. 13.

Est enim qualitas quedam creata in potentia intellectiua, qua Deus clare, & a facie ad faciem cognoscitur, si est perfecta, per speculum vero in enigmate, si est imperfecta, vt ait Paulus. *k*

Nono dicimus, quod neque beatitudo formalis perfecta, neque imperfecta, est ipsa anima beata: neque vlla eius potentia: neque vllus habitus; vel virtus eius, etiam charitas, etiam consummata in patria: sed neque est gratia ipsa gratum faciens, (siue teneamus cum S. Thoma esse aliam a charitate, quod significat Clement. *l* siue cum Scoto esse eandem) sed neque est aliquod aliud bonum, vel opus operatum, manens extra operantem: sed est operatio, non quidem transiens in exteriorem materiam, qualis est sectio, & vltio, quæ non perficit agentem, vt ait Philolophus, *a* sed manens intra ipsum: qualis est intellectio, & (vt ita dicam) volitio, seu voluntas: quæ perficit agentem secundum eundem.

1. 2. par. 2. de 1. in 1. 2. & h. de theolice.

a Metaphysicor.

16 *Decimo* dicimus, quod inter productionem beatitudinis perfecte & imperfecte plurimum interest. Perfecta enim nullatenus potest produci ab intellectu creato viribus eius naturalibus, neque gratuitis, quamlibet magnis, sine illo admirabili gloriæ lumine, iuxta illud. *In lumine tuo videbimus lumen*, quod Deus ipse sua infinita bonitate indit intellectui beati, quo eleuatur, & augetur virtute ad illam admirandam operationem clare videndi Deum, immenso lumine resplendentem, vt probat S. Thom. *b* Quin & in dicta Clemen. *c* declaratum est, hæreticum esse dicere contrarium: vbi Glossa *d* assignat rationem desumptam ad litteram ex S. Tho. *e* Imperfecta vero potest produci absque illo gloriæ lumine, in gradu quidam infimo, viribus naturalibus animæ, quibus peruenit ad cognitionem, & fruitionem Dei confusam, vel claram per demonstrationem eius existentiae & bonitatis: in altiore vero gradu, addito dono fidei & spei informis: in maximo autem, addito dono mirabili charitatis & gratiæ superna bonitate infusæ, qua anima fit Deo grata, & ad perfectam beatitudinem accepta. Et de hac quidem imperfecta beatitudine, quæ est principium, vel via, vel participatio aliqua beatitudinis perfectæ, intelligendæ sunt omnes scripturæ

Lum. gloriæ quid.

Psal. 35.

b Vbi supra, et 2. 2. q. 1. magistro & omnibus a lijs, in 4. 1. b. sent. dist. 49. c. ad a. h. rum de hæret. a la ve. l. v. per. e. vs. supra.

vtriusque

vtriusque
cundu
g. Beati
sum in
innac
ment T
uang
Vnd
Symb
illam
& ete
ipsum
bonor
nus, s
statur
17 D
eius c
perfe
corun
rum,
semp
decla
phon
18
& imp
test c
nens
inter
neces
cogn
gitur
nus i
super
stimo
tio E
te co
præc

E
plet
vt su
19
est n
eiun

utriusque testamenti, appellantes aliquos viatores beatos, secundum mentem omnium Catholicorum s Cuiusmodi sunt: *g* Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum. *h* Beati quorum remissa sunt iniquitates. *Beatus* qui intelligit super egenum & pauperem. *k* Beati immaculati in via, qui ambulant in lege Domini. *l* Beati omnes qui timent Dominum, qui ambulant in vijs eius, & octo beatitudines evangelicæ, *m* & aliæ innumera.

Vndecimo dicimus, quod Euangelia, & Epistolæ Catholicæ, & Symbola appellata beatitudinē vitam eternā, non significant illam esse substantiam, & esse viventis, sed prædictam beatificā, & eternam operationem viventis: sola enim beatitudo Dei est ipsius esse. Boetius item dicens, *n* quod beatitudo est status omnium bonorum aggregatione perfectus, non definit beatitudinem per genus, sed per effectum, scilicet, quod beatitudo perfecta causat statum nullis bonis egentem, ut sentit S. Thomas. *o*

17 Duodecimo, quod licet beatitudo Dei sit ipsemet Deus, quia eius esse, ut prædictum est, sua est operatio: beatitudo tamen perfecta creata, siue angelorum, siue hominum, est operatio ab eorum substantijs & esse distincta, contra hæresim Armeniorum, de qua Alphonsus Castren. *a* non tamen est interrupta, sed sempiterna, qua semper, & æternum vniuntur ei, ut supra *b* est declaratum; quo confutatur hæresis Origeniana, de qua Alphonsus *c* post August. *d*

18 Decimotertio, quod humana beatitudo est duplex, perfecta, & imperfecta. Perfecta est quæ supra *e* definitur, quæq; nulli potest contingere in hac vita, ut declaratum est per Conc. Viennense; *f* quoniam, ut ait Arist. *g* nõ potest esse perpetua, & sine interruptione, tum esus & potus, tum somni, & aliarum actionum necessarium. Imperfecta verò est, qua homo in hac vita per cognitionem & contemplationem Dei, adiuncto timore, coniungitur eidem, quæ tanto magis ad perfectam accedit, quanto minus interrumpitur: quo nomine vita contemplatiua plurimum superat actiuam, quæ multo magis interrumpitur, iuxta illud testimonium Christi, *Maria optimam partem elegit*; nulla tamen cognitio Dei, quantumlibet intensa, & quantumlibet fide, spe & charitate comitata & continuata, in hac vita potest dici perfecta, ut prædictum est. Cui consonat illud parthenices Mariana:

*Felices quicumque istis à Syrtibus altam
Visuri pacem sunt in loca ista recepti:
Nam neque mens ullam secus est habitura quietem,
Nec letos sensura dies, nec dulcia secla.*

Et illud Iob: *h* Homo natus de muliere, breui viuens tempore repletur multis miserijs: at nemo potest simul esse miser, & beatus, ut supra dictum est.

19 Decimoquarto, quod hæc beatitudo summa & perfecta, quæ est intuitio, & visio Dei, implet cumulauissime etiam ante iudicium finale, ut definit Conc. Florē. *i* omne desiderium cuiuslibet

f In Iocis præcatoris, *g* Psalm. 2. *h* 32. 140. *k* 118. *l* & 127.

m Mat. 5. Luc. 6.

n Lib. 3. de consolaz. Philosoph. prof. 2. in princ. *o* 1. part. q. 26. ar. 1. & 2. *2. q. 3. art. 2. & 3. in dicta. din. 49. q. 2.*

a Vbi supra verbo beatitudinis, in princ. *b* Num. 21. *c* Vt supra. *d* In lib. de hæresib. ad Quod vult Deum, c. 42. & 21. de ciuitate Dei, ca. 20. *e* Eod. du. 11. *f* Clem. ad nostrum vesi. quarto de hæretic. *g* 10. E. hiero. & vltim. Metaphys. Luc. 10.

h Cap. 13. Beatitudo quæ & quæ non bona consistit. *i* In Eugenio 1. v. de quo per Alphonsum vbi supra.

libet generis omnium bonorum homini à natura insitū, iuxta illud. *k Qui replet in bonis desiderium tuum.* Et illud. *l Satiabor cum apparuerit gloria tua.* Omnia enim, quæ homo naturaliter desiderat, reducuntur ad scientiam, aut ad vitæ rectitudinem, aut ad honoris sublimitatem, aut ad famæ celebritatē, aut ad sui conseruationē: at omnia prædicta cumulatissimè affluētissimeque confert prædicta, quam credimus & speramus, visio beatifica. Siquidem, vt egregie deducit sanctissimus, qui ea nunc fruitor Aquinas, *m* confert primo omnium generum, & specierū, & virtutū, & totius ordinis vniuersi, & omnium, quæ sunt in rerum natura scientiam. *Secundo*, vt in omnibus, & per omnia voluntas sit recta, & per omnia pars hominis inferior parti superiori subiiciatur, & omnia ratio gubernet. *Tertio*, honoris sublimitatē, quatenus beatus Deo, seculorū summō regi vnitus, ipse quoque merito rex dicitur, iuxta illud. *a Regnabit cum Christo.* *Quarto*, nominis & famæ celebritatem non solum apud homines, quorum opinio falli potest: sed etiam apud ipsummet Deum, angelos, & sanctos eius. Ita vt in sacra scriptura merito dicatur gloria, iuxta illud. *b Gratiam & gloriam dabit Dominus.* *Quinto*, diuitias, iuxta illud. *c Gloria & diuitie in domo eius.* *Sexto*, summam voluptatem, iuxta illud. *d Inebriabuntur ab vbertate domus tue.* & torrente voluptatis tue potabis eos. *Septimo*, sui conseruationem, iuxta illud. *e Non esurient, neque sitient, & non percutiet eos asus, nec sol, & illud. f Absorbet Deus omnem lachrymam ab oculis eorum: & mors vltra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit vltra, qua prima abierunt.* Quæ quidem omnia confirmantur, eo quod (vt isaias *g* & Paulus *h* inquit) *Nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, qua preparauit Deus diligentibus se.* Quod paulo magis explicans B. August. *i* relatus à S. Antonino *k* sic ait. *Quanta illa felicitas, vbi nullum erit malum, nullum latebit bonū, vacabitur Dei laudibus, qui erit omnia in omnibus, & paulo post. Quid est enim aliud quod per prophetam dixit: Ego ero illorū Deus, & ipsi erunt mihi plebs, nisi ego ero, vnde satiētur. ego ero quæcūque ab omnibus honestè desiderantur, & vita, & salus, & victus, & copia, & gloria, & honor, & pax, & omnia bona. & paulo inferius in fine. Ibi vacabimus, & videbimus: videbimus & amabimus: amabimus, & laudabimus.* Iuxta illud (addit B. Antoninus) *l Beati qui habitant in domo tua, in secula seculorum laudabunt te.* Et quamquam non omnes erunt pares in gloria, sicut nec fuerunt pares in merito: quia alius alio clarius Deum videbit, & Deo copiosius fruetur, iuxta illud. *m In domo patris mei mansiones multæ sunt: & illud Pauli, Sicut stella à stella in claritate differt: quo confutatur error Iouiniani contrarius, vt tradit Alphonsus Castren. n post Conc. Florentin. o ante quod clarius S. Thomas receptus: p omnes tamen omnino omnibus concupitis replebuntur, satiabuntur, & tranquillabuntur.*

20 Decimoquinto dicimus, quod sicut malum est duplex, verum, & appa-

k Psal. 102.
l Psal. 16.

m In præst. legato, lib. 2. de noua Gen. tiles cap. 12.

a Apoc. 20.

b Psal. 83.

c Psal. 118.
d Psal. 135.

e Esa. 35.

f Apoc. 21.

g Cap. 64.
h 1. Cor. c. 2.

i In vlt. li. de ciuitate Dei, cap. vii. in princ.

k In 4. parte sumit cap. 7. par. 10.

l Psal. 23.

m 2. Cor. 13. 5.
n Præcitato li. 3. aduersus omnes hæreses, verbo Beatitudo, hæres. 7.
o Supra citatum.

p 2. Cor. 13. 5.

& appa
veri ma
est pass
quæ ip
21. De
& non s
tionis
mam:
seria car
ciata, &
22. Di
ad diff
ta patir
nis Dei
quand
& exul
Dixi
Purgat
nandun
præfat
gustinu
Dixi
peccat
est car
23. D
rendar
tali, qu
tandun
& non
in hac
Mile
nis Dei
cum se
gatoric
coniun
sunt de
quit R
24. I
folos,
nulla es
lōco,
mo; q
uente
nem
premi
pecca
vetrofa

& apparet: ita miseria est duplex, vera, & apparens. Vera est passio veri mali: apparens vero passio mali apparentis tantum, qualis est passio vinculorum phrenetico, & fames esurienti otioso, quæ ipsum ad bene operandum incitat.

21. Decimosexto dicimus, quod miseria vera diuiditur in summam, & non summam. Summa miseria est passio carentiæ visionis, & fruitionis Dei, quæ diuiditur in perfecte summam, & imperfecte summam: sicut & beatitudo summa. a Miseria perfecte summa est miseria carentiæ visionis, & fruitionis diuina, comitata æterno sensu cruciati, & omnium malorum genere.

22. Dixi, Miseria pro genere. Dixi, Carentiæ visionis ac fruitionis ad differentiã aliarum mille miseriarum, quas in hac misera vita patimur. Dixi, Cum cruciati, ad excludendã carentiam visionis Dei, quam sepe patimur in hac vita sine cruciati, imò aliquando cum voluptate, iuxta illud. b Latantur cum malefecerint: & exultant in rebus pessimis, relatum à Gratiano. e

Dixi, Aeterno, ad excludendam miseriam existentium in Purgatorio, quorum cruciatus est temporarius, d & ad dammandum errorem Origenianorum, & aliorum asserentium, præfatam miseriam aliquando terminandam, de quo post Augustinum, e Alphonfus Castrensis. f

Dixi, sensus, ad excludendam miseriam decedentium cum solo peccato originali, qui penam quidem patiuntur damni, hoc est carentiæ visionis Dei: sine tamen aliquo cruciati. g

23. Dixi, Omni omnium malorum, ad explicandum illam ter horrendam penam, quam patiuntur decedentes in peccato mortali, qui perfecte summam miseriam patiuntur: & ad confutandum hæresim, quæ habet, verum infernum esse in hac vita, & non in alia, de qua per Alphonfum h: nullus enim cruciatus in hac vita est eiusmodi, vt palam est.

Miseria imperfecte summa, est miseria carentiæ visionis, & fruitionis Dei, sine cruciati, saltem sensus, qualis est miseria decedentium cum solo peccato originali, qualis est item existentium in Purgatorio: imò & illa viuentium, qui nullam cognitionem Dei coniunctam cum fruitione eiusdem habent, qui ore, vel opere sunt de numero insipientium, qui dicunt in corde suo (vt inquit Regius Propheta i) Non est Deus.

24. Decimosextimo dicimus, quod ex prædictis inferitur, eos solos, qui locati sunt in inferno illo loco, in quo, testante Iob, nulla est redemptio, h esse in supremo gradu miseriæ, qui vero in loco, quem Limbum puerorum vocant, in gradu eis proximo; qui autem in Purgatorio, in tertio; qui autem adhuc viuentes nullam Dei Optimi Maximi cognitionem & fruitionem habent, in quarto. Porro miser & infelix, quiuis supremi gradus iure dicere potuit, cum infectus mortifero peccato decederet, illud. l Vadam (& non reuertar) ad terram tenebrosam, & operam mortis caliginis, terram miseriæ & tenebrarum,

Miseria duplex, & quid illa sit. Cap. nou. oct. no. 15. q. 9.

a Ve supra diximus. b Prouerb. 3. c In c. quoniam sit graue, de excessib. prælat. r. d Cap. cum Mathz. par. rag. tortio, lo. co de celebrat. misar. & cap. animz, & cap. pro ob exortibus 13. qu. 2. e 10 lib. de h. 2. resibus ad quod vult Irenz. c. 43. f Lib. 3. d. uerius c. es hæreses, v. bo. beatitud. hæres. 7. & li. 8. verbo, In fernus, hæresis a. g. Ca. maiores, par. 2. verum quidem, de baptismo & ca. firmissime, de consecrat. d. 4. & tradit. s. Tho. in 3. lib. sent. dist. 23. q. 2. 2. 1. quæstion. cul. 2. & in 4. dist. 45. q. 2. art. 3. h vbi supra, verbo infernus. i Psal. 51.

Cap. 19.

Iob 10.

ubi umbra mortis, & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.

* Verba hæc Iob non habet, sed Ecclesia usurpat ea in officio defunctorum, in responsorio 7. & sententia est verissima, atque ab ipso Iob frequenter inculcata, ut cap. 7. versu 9. Sicut consumitur nubes & pertransit, sic qui descenderit ad inferos, non ascendet: id est non reuertetur ultra in domum suam, neque cognoscetur amplius locus eius, inquit Gregor. 8. moral. c. 10. Ad idem facit locus, qui hic paulo post citatur ex c. 10. vers. 21. nempe, Antequam vadam & non reuertar, quem item Gregor. 9. moral. c. 38. de pœnis inferorum nunquam terminandis exponit.

a In 2. part.
tit. 5. ca. 3.
Inferior. m.
pœnæ descri-
ptio.

Ex quo elogio prolixè colligit B. Antoninus a septuplicè pœnam, quarum summa paucis additis, & multis detractis est, quod prima est carcer æternus, situs in loco infimo, turpissimo, & obscurissimo, in què omnis tæx elementorum effunditur, quem nō potest non summe horrere anima nobilissima, ad altissimum, idemque nitidissimum, & splendidissimum cœli empyrei palatium creata, ut rex delicatissimus carcerem squalore & sordore sordentem non potest non maximè horrere.

Secunda est priuatio visionis intuitiue Dei patientis omnigenam miseriam, quam S. Chrysostr. tãti faciebat, ut diceret, malle se mille alias pœnas infernales pati, quam ea æternum priuari.

Tertia ignis ille ardentissimus, quo adeo infœlices ardebunt, ut illi soli pœnæ nulla martyrum tormenta æquali possint, teste Augustino. b

b In lib. de
vera & falsa
pœn. cap. 17.
& habetur in
parag. fin. de
pœnit. dist. 7.
Cap. scien-
tium, 2. q. 1.
1. & si contra
tabulas, c. de
vulgari &
pubill.
d. De malo, q.
6. art. 6. & q.
13 art. 4.

Quarta desperatio, nulla unquam, dum Deus erit Deus, consolatione, refrigerio, nec redẽptione leuanda. Sicut enim summè perfectã beatitudo omnem excludit miseriam, sic summè perfectã miseria nullam consolationem admittit. Quia quod operatur oppositum in opposito, operatur propositum in proposito, ut ius dicit, c & tradit S. Thomas. d

Quinta tenebrę tum exteriores dẽssimę, quę nullo solis radio, nulloq; splendore ignis, qui licet ibi plurimus sit, est tamen obscurissimus, attenuantur; tum interiores, quibus adeo cæcatur, ut Deum putent iniustũ, & sciẽtia hic quæsita, & per mortem plurimũ aucta, quę beatis est solatio, eis sit maiori supplicio, dũ per eam clarius cognoscunt, quantę beatitudinis damnũ sua culpa patiantur: vnde vermis ille sæpe corda eorum corrodens & lanians nunquam intermoriturus oritur.

Sexta societas cacodæmonum, & continua cum eis conuersatio, quorum aspectus adeo terribilis, ut quidam vir sanctus, e vnus solius aspectu ferè exanimatus, postea in se reuersus testaretur, malle se fornacem ignis ardentem ingredi, quàm iterum eum videre.

Septima confusio: ut enim habet prædictum elogium, *ibi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat*, horror inquam, clamorum, blasphemiarũ, lamentorum, eiulatum Deo, sibi ipsis, & socijs, tam cacodæmonibus, quam alijs infelicibus maledicentium.

Isaie 66.
e Testam.
B. no,
ubi supra.

tium, ma
ris nomi
25. Dic
sub pœn
explicitè
sub præd
ait S. Th
na Eccl
culum d
celebrat
cæni &
functoru
defuncto
26. Dec
uere hor
non con
miseriæ
probat
Duc eni
eiulatio
lustriss
iustum
& ad pi
sanctaru
ginis m
feruet A

D

1. Pa
2. Pas
3. Pas
3. Et q
4. Bon

5. Pas
6. Et q
7. Pas
8. A
9. In d
10. Pas
11. Con
12. Ha
14. Vi
14. Vi
15. Pæ

tium, maleque precantium, quibus confunditur illud in numeris nominibus lamentabile regnum.

25 *Decimo octavo* dicimus, quod omnes Orthodoxi debemus sub poena peccati mortiferi credere non solum implicite, sed etiam explicite vitam eternam, & mortem eternam. Quoniam omnes sub praedicta poena tenemur explicite credere articulos fidei, ut ait S. Thomas a ut minimam eos, quos sancta Catholica Romana Ecclesia solenniter celebrat, secundum eundem b & hunc articulum de vita aeterna, & morte aeterna illi contraria, non solum celebrat per finem symboli Apostolorum, quo illa virtus, & Nicaeni & Athanasij, sed etiam per festum particulare omnium defunctorum post die festi omnium sanctorum, & per missas defunctorum, & alia multa divina officia.

26 *Decimonono* dicimus, expertos asserere, nihil fere magis movere homines ad peccata praeterita plangenda, & alia in posterum non committenda, quam frequens, & intensa beatitudinis, & miseriae praedictarum, earumque eternitatis meditatio; quod satis probat illud, c *Memorare novissima tua, & in aeternum non peccabis.* c *Eccles. 7.* Due enim illae sunt bona pars illorum novissimorum, & earundem eiusmodi meditatio, pars non minima exercitij cuiusdam illustrissimae Religionis, quo brevis eius novitij perducuntur ad iustum voluptatum, vanitatum & cupiditatum contemptum, & ad pium amorem & cultum Dei, angelorum, sanctorum, & sanctarum, praesertim principis omnium gloriosissimae virginis matris Mariae, quae nobis ea impetret, semperque conferuet Amen.

De passionibus, habitibus, virtutibus,
& vitijs animae rationalis.

PRÆLVD. V.

- 1 *Passio animae quid, & nulla proprie in appetitu intellectivo.*
- 2 *Passiones principales quatuor, & aliae quot, & quae.*
- 3 *Passiones sex in appetitu concupiscibili sensitivo.*
- 3 *Et quinque in irascibili, & earum subordinatio nu. 4.*
- 4 *Bonum absolute consideratum, obiectum potentiae concupiscibilis, & consideratum ut arduum, potentiae irascibilis.*
- 5 *Passionum aliae bona, aliae mala suapte natura.*
- 6 *Et quae bona, & quae male in se, & suo genere, & 7.*
- 7 *Passiones animae omnes esse morbos, falsum.*
- 8 *Autorum dicta de passionibus animae, ut interpretanda.*
- 9 *In dubijs, & non in claris esse locum coniecturis.*
- 10 *Passionum satra confessio qualis esse debeat.*
- 11 *Confessarius consistentem passiones quid manebit.*
- 12 *Habitus quid, & quotuplex nu. 13.*
- 14 *Virtus quid, & ut non repugnat peccato.*
- 14 *Vitium quid, & ut non repugnat merito.*
- 15 *Peccatum mortale ut solum charitati repugnat.*

i. De

32 De passionibus, habitibus, virtutibus, &c.

DE passionibus, habitibus, virtutibus, & virtijs animæ rationalis dicimus sequentia. *Primo*, quod *passio animæ est motus appetitiuæ virtutis, sensibilis, in imaginatione boni, vel mali*, secundum Damascenum *a* relatum & declaratum à S. Thoma. *b* Ex quo inferitur, quod *passiones proprie non sunt in appetitu intellectiuo, & voluntate superiori, quatenus distinguitur ab appetitu sensitiuo, & inferiori eiusdem, licet inueniantur in eo motus præuenientes deliberatione, conformes motibus appetitiuæ virtutis sensibilis, iuxta mentem S. Thomæ. c*

a Lib. 2. cap. 21 circa principium.
b 1. 2. qu. 22. art. 3.

c In dicta 1. 2. qu. 17. art. 7.

2 *Secundo* dicimus, quod *passiones principales sunt quatuor, duæ potentie concupiscibilis, scilicet gaudium, & tristitia, & duæ potentie irascibilis, spes scilicet & timor, iuxta illud Seuerini Boërij d*

d 1. de consolat. Philo. soph. metro ultimo.

*Gaudia pelle,
Pelle timorem,
Spemque fugaco;
Nec dolor adsit.
Nubila mens est,
Vinclaque frenis,
Hæc ubi regnant.*

Passionum genera.

Lib. 4.

Et iuxta illud Parthenices Marianæ.

*Quatuor aduersis miscentur vt aquora ventis,
Eoo, Zephyro, Libyeo, gelidoque Aquilone:
Sic totidem nostras ingenti turbine mentes
Subuerti furis, pectusque in prælia mitti.
Spes leuat arrectos, metus alto à vertice fluctus
Deicit: hinc animum pulsat furibunda voluptas:
Inde dolor, fluctus ceu fracti fluctibus alium
Clamore ingeminant, piceis abscondita nimbis
Nec radios fundit ratio, nec vela gubernat.*

e 1. 2. qu. 25. art. 4.

3 *Tertio* dicimus, quod *gaudium est de bono præsentis, tristitia de malo præsentis: spes de bono futuro arduo, timor de futuro malo arduo, vt exprimit S. Thomas. e* Est autem vna passio, quæ non habet contrariam, nisi priuatiue, vel per cessationem ab ea, pura *ira*: irasci enim non est aliud contrarium proprie, quam mitescere, & ab ira cessare, secundum philosophum, f declaratum à S. Thoma. g

f 2. Rhetoric. cap. 2.
g Vbi supra qu. 23. art. 4. in cor. qu. 2. 1. par. 1. in primo.

Dixi autem, quatuor esse principales passiones, significando esse alias minus principales: sunt enim ones vndecim, vt tradit S. Antoninus, *a* sex quidem in potentia concupiscibili, *amor* scilicet, & *odium*, *desiderium*, seu concupiscentia, & *fuga*, siue relictus renutus, aut refutatio, & *gaudium*, siue delectatio, & *tristitia*, siue dolor. In irascibili autem quinque, *spes* scilicet, & *desperatio*: *timor*, & *audacia*, & *ira*, cui, vt paulo superius diximus, nulla alia passio opponitur. Ille vero supra dictæ quatuor, ea ratione dicuntur principales, quia sunt fines & scopi aliarum passionum, quod cum ordine, & sufficientia illarum colligitur, præsupposito quod obiectum

obiectum
lum abs
malum a
tatis, vel
dit ibi C
nimæ sal
Quæ
decim
paliore
titia qu
dinæ, qu
ris, bonu
piscendi
centia; h
in appeti
tertia pa
causat di
habet ad
ni amoris
(vt ira di
quar) res
quinta pa
ventum c
traria gau
titiuæ con
nam bonu
quæ habet
nerat spem
vt quælib
quæ est se
sum, vt im
tentia ira
autem fut
quarta in
audacie, s
tentia ira
accepto, qu
bonum a
itascibili,
habere ra
malo acce
quæ perti
3 Quinto
se in gene
dem quia
pertinet, e
liena misc

obiectum potentie appetitivee concupiscibilis est bonum, vel malum absolute consideratum: obiectum vero irascibilis bonum vel malum arduum, siue difficile, consideratum sub ratione arduitatis, vel difficultatis, vt tradit S. Th. *b* quem subtiliter defendit ibi Caietanus contra subtilem Scotum: quamuis quoad animam salutem parum referat, vtrum illorum sequamur.

Quare dicimus, quod ex predictis colligitur prefatarum vndecim passionum ordo, & quod quatuor predictae sunt principaliiores, sic. Bonum absolute consideratum causat in potentia appetitiua quandam complacentiam, ob conformitatem & aptitudinem, quam habet ad illam, quae est amor, siue prima passio amoris, bonum autem amatum, & nondum habitum, causat desiderium adipsificendi illud, quod est secunda passio desiderii, seu concupiscentiae; bonum vero desideratum iam adeptum, siue obtentum, parit in appetitu quietem quandam ex ipso bono adepto, quae est tertia passio, videlicet delectatio. E contrario autem malum cognitum causat displicentiam ob ineptitudinem, vel contrarietatem, quam habet ad appetitum, quae est passio quarta, & contraria passioni amoris: malum vero cognitum, & exosum, nondum acceptum, vel (vt ita dicam) nondum ventum generat fugam, vel (vt clarius loquar) respersionem, vel latinius renutum, ne eueniat, quae est quinta passio, contraria desiderio: malum autem iam acceptum, siue ventum causat tristitiam, vel dolorem, quae est sexta passio, contraria gaudio, & laetitia: quae sunt sex passiones potentie appetitiue concupiscibilis. In potentia vero irascibili sunt quinque: nam bonum apprehensum, vt arduum & difficile, propter bonitatem, quae habet aptitudinem, & conformitatem ad appetitum, generat spem, quae est prima passio irascibilis. Idem autem speratum, vt quassibile nondum adeptum, generat fiduciam, vel audaciam, quae est secunda passio irascibilis: & e contrario malum apprehensum, vt inuitabile, generat desperationem, quae est tertia passio potentie irascibilis, contraria spei, secundum S. Thomam. *a* Malum autem futurum apprehensum, vt euitatum difficile, generat timorem, quartam irascibilis potentie passionem, contrariam fiduciae & audaciae, secundum eundem S. Thomam. *b* Quinta vero passio potentie irascibilis est ira, quae generatur frequenter ex malo iam accepto, quae non habet contrarium, secundum Aquinatem, & quia bonum arduum iam adeptum non parit passionem vllam in irascibili, sed gaudium in potentia concupiscibili: quia desinit habere rationem ardui. Dixi autem, frequenter iram nasci ex malo accepto: quoniam frequenter nascitur ex tristitia sola, quae pertinet ad potentiam concupiscibilem.

Quinto dicimus, quod prefatarum passionum aliquot etiam per se in genere consideratae dicuntur bonae, & aliquot male. Bonae quidem, quia vt beatus Augustinus *d* ait, misericordia ad virtutem pertinet, & misericordia, quatenus est dolor, siue tristitia de aliena miseria est passio, vt declarat S. Th. *e* Aristoteles item *f* ait,

b c. 2. q. 23. art. 2.

a 1. 2. q. 23. ut 2. in cor. q. 40. art. 4.

b Dicit q. 45. art. 1.

c Praxitate, 1. 2. q. 23. art. 1.

d In lib. 7. de ciuit. Dei cap. 5. c. 2. q. 30. art. 3. *f* In 4. Ethic. cap. 7.

s, &c.
anima ratio
anima est
vel mali,
a S. Tho.
sunt in ap.
s distingu
inuenian
emes moti.
Thomae.
at quatuor,
tina, & due
d Seuerini

nti, tristitia
de futuro
na passio,
effationem
m proprie,
losofum,

gnificando
m, vt tradit
i, amor scili
siue rectius
ristitia, siue
esperatio: ti
s, nulla alia
tione dicu
onum, quod
osito quod
obiectum

34 De passionibus, habitibus, virtutibus, &c.

ait verecundiam esse passionem laudabilem, quæ species quædam timoris est, vt belle declarat Angelicus doctor. g

6 Et quia, sicut quidam actus exteriores considerati in suo genere. siue ex obiecto suo dicuntur boni, vt dare cleemosynam, & subuenire proximo, vt habetur in iure. h & tradit late idem Angelicus doctor: i ita passiones quædam, quæ sunt de obiecto suo genere bono, quales sunt misericordia, quæ est quædam tristitia de malo proximo, & verecundia, quæ retrahit à turpitudine, merito in se, & suo genere sunt bonæ. Malæ autem sunt in se, & suo genere quædam passiones, illæ scilicet, quæ sunt de obiecto suo genere malo, cuiusmodi est gaudium de malo alieno, & tristitia de bono alieno. Sicut etiã quidam actus exteriores in se, & suo obiecto sunt mali, vt capere alienum, & percutere proximum, iuxta doctrinam S. Th. k quæ autem sint bonæ, & quæ malæ, mox dicetur. Neque obstat opinio Stoicorum, quæ habet, omnes passiones esse malas, & animæ morbos, & perturbationes, quoniam illa opinio est falsa, aut certe intelligenda de passionibus rectæ rationi dissonantibus, aut eam præuenientibus, vt declarat S. Thom. l

7 Sexto dicimus, quod ex ijs inferitur. Primo, non omnes passiones esse bonas, neque omnes malas, vt Stoici docuerunt, sed alias esse bonas, illas scilicet, quæ recte rationi consonant, & alias malas, illas scilicet, quæ illi dissonant. De amore bono est illud. m Qui amat sapientiam, latificat patrem suum. De malo autem illud. n Nihil est iniquius, quam amare pecuniam. De desiderio bono est illud. a Concupiscit anima mea desiderare iustificationes tuas in omni tempore. De malo autem illud. b Desiderium peccatorum peribit. De bono gaudio, siue lætitia illud. c Intra in gaudium domini Dei tui. De malo autem illud. d Gaudium hypocritæ est instar puncti. De bono odio est illud. e Iniquos odio habui. De malo illud. f Odium pro dilectione mea. De desperatione bona est illud. g Desperavit David se posse euadere. De mala autem illud. h Denudare amici mysteria desperatio est anime infidelis. De tristitia bona est illud. i Tristis est anima mea usque ad mortem. De mala autem illud. k Felix vir qui non habuit animi tristitiam. De bona spe siue fiducia est illud. l Quoniam Dominus spes eius est. Et illud. m Habet fiduciam in Domino. De mala autem illud. n Spes impiorum peribit. Et illud. o Fiduciam habuisti in malitia. De timore bono est illud. p Initium sapientie timor Domini. De malo illud. q Illic trepidauerunt timore, vbi non erat timor. De ira bona illud. r Irascimini, & nolite peccare. De mala autem illud. s De sine ab ira, & derelinque furorem. Quibus addo quod malarum aliarum sunt mortaliter malæ, illæ scilicet quibus frangitur lex, cuius fractio est mortalis, & aliarum venialiter tantum, illæ scilicet, quibus frangitur lex, cuius fractio est venialis tantum.

8 Secundo inferitur, omnes textus, tam Bibliorum, quam canonum, & legum, omnia item dicta sacrorum doctorum, & etiam Ethnicorum generatim significantium non esse amanda, neque desideranda

g 1. 2. q. 43. art. 4.

h Ca. Venerabilibus, par. 12. h. de sent. ex. com. i in præc. 1. 2. q. 18. art. 2.

k In dicta q. 18. art. 2.

l In 1. 2. q. 24. art. 2. in corpore q.

m Prover. 29. n Eccle. 10.

a Psal. 118.

b Psal. 111.

c Matthe. 23.

d Job 30.

e Psal. 118.

f Psal. 108.

g 1. Reg. 13.

h Eccl. 27.

i Marc. 14.

k Eccle. 14.

l Psal. 113.

m Prover. 13.

n Prover. 15.

o Isai. 47.

p Eccl. 1.

q Psal. 123.

r Psal. 4.

s Psal. 124.

desideranda
gi debere
rationi di
proximam
construam
dio, fuga
9 Ex qu
seos eos
esse spera
nostro: no
tis securit
esse alique
sequeretur
ad bonum
in bonum
loqui de i
accipiend
10 Tertio
quod per
siones, am
& ire, &c.
le ordinat
tis declara
fit, an peru
moneri po
doleant, i
quam se a
11 Quare
huiusmod
quæ illaru
potius tra
tem, quare
ris, odij ga
ira, nisi con
tacite con
nitatis cau
12 Septim
hærens essen
dum. Dixi,
nō tamen
Dixi, Sta
dicetur. Di
neque aliq
quod pote
secundum
dicētis e gr
therana, qu

desideranda temporaria, neque de illis adeptis gaudendum intelligi debere de amore, desiderio, & gaudio inordinatis, seu recte rationi dissonis. Illa autem, quae habet non esse odio habendum proximum, nec fugiendum, nec de morte alijsve malis acceptis contristandum, numquam irascendum, intelligenda sunt de odio, fuga, tristitia inordinati, seu recte rationi dissonis.

9 Ex quo subinfertur, procul dubio excusari posse a nota hereseos eos, qui generaliter asserunt, non esse timendum, aut non esse sperandum in homine: sine timore seruendum domino Deo nostro: non esse timendum diabolum: procurandam esse mentis securitatem, & id genus alia, quoniam haec omnia possunt esse aliquo respectu ordinata, siue recte rationi consona, & esse sequenter bona, & Catholica, & in dubio generale verbum, quod ad bonum sensum, & malum trahi potest, interpretandum est in bonum. & Dixi supra, generaliter, nullatenus declarando se loqui de inordinato: nam si id faciant, in illo sensu malo sunt accipienda: quia in claris non est locus coniecturis. u

10 Tertio infertur quiddam confessarijs quotidianum, videlicet, quod poenitentes multi confitentur, se habuisse prefasas passiones, amoris, odij, spei, desperationis, gaudij, tristitiae, timoris, & ire, &c. & non declarant satis, an habuerint eas bene, vel male ordinatas, neque qui declarant habuisse illas inordinatas, satis declarant, quanta fuerit earum inordinatio, ut iudicari possit, an peruenerint ad culpam mortiferam, & consequenter ad monei possint, & debeant, ut de illis tanquam de mortalibus doleant, id est, ut ita doleant, quod proponant firmiter nunquam se admissuros similes, iuxta ea quae infra a notantur.

11 Quare poenitens, qui sic generatim & confuse confitetur huiusmodi passiones, interrogandus est, num omnes illae, vel quae illarum fuerunt tantae ut mouissent eum, ad volendum potius transgredi legem ad peccati mortiferi poenam obligatam, quam desistere prosecutione huiusmodi passionis, amoris, odij, gaudij, laetitiae, tristitiae, vel spei, & fiducia, timoris, & irae, nisi confessarius ex qualitate personae, vel modo confitendi tacite conijciat paruitatem, vel magnitudinem malitiae, vel vanitatis earum, ut frequenter conijciunt.

12 Septimo dicimus, quod habitus animae est qualitas stabilis, inherens essentiae ipsius, vel alicui potentiae eius, non inans ea ad aliquid agendum. Dixi, qualitas, pro genere: quia omnis habitus est qualitas: non tamen contrario omnis qualitas est habitus, ut docet Arist. b

Dixi, Stabilis, ad differentiam actus, qui est transitorius, ut infra dicitur. Dixi, Inherens, e ad significandum, quod non est anima, neque aliqua substantia per se subsistens: sed quoddam accidens, quod potest subiecto adesse & abesse sine illius corruptione, secundum Porphyrium. d Per quod reprobat opinionem Magistri, dicentis e gratiam esse ipsummet Spiritum sanctum, & haeresis L. theserana, quae habet gratiam non esse inherentem contra Clem. f &

l. in ambiguis, ff. de legibus, c. 2 de reg iur ca. 2. de iur iura lib. 6. l. merito, ff. pro socio & l. si procurator. ff. de condit. in seb. u l. contra nuus parag. cum iura ff. de verb. oblig.

2 Cap. 1 nu. 1. & cap. 2. num. 5.

Habitus quid. b In praedictis comment. qualitas. c Praedicti num. 1. & d In praedictis capitulis. e In 1 libr. sen. dist. 17. & lib. 2. dist. 26. f x parag. su. de sum. Trinit. & de Canno.

is, etc.
pecies quae
r. g
ati in suo ge
emofyna, &
late idē An
t de obiecto
est quaedam
nit a turpitu
utē sūt in se,
nt de obiecto
alo alieno, &
exteriores in
rcutere pro
pone, & quae
i, quae habet,
& perturba
elligenda de
pugnienti

omnes passio
unt, sed alia
& alia mala,
illud. m Qui
id. n Nihil est
illud. a Cōcur
mpore. De ma
ono gaudio,
De malo autē
dio est illud.
e mea. De de
se euadere. De
est anima in
a vsq; ad mor
animi tristitia.
us spes eius est
illud. n Spes
ia. De timore
malo illud. q
na illud. r I
De sine ab ira,
aliae sunt mor
ius fractio est
bus transigitur

quam cano
rum, & etiam
nanda, neque
desideranda

g In 1. 2. qu.
2. 0. art. 1.
h In dicta
dist. 17. & 26.
i Sess. 6. can.
11.
k Petr. 1.

k 1. 2. q. 50.
art. 2.

l In 1. 2. qu.
49. art. 2.
m 2. Ethic.

n In dicta 1.
2. q. 110. ar. 3.
o In 3. par.
q. 7. ar. 1.
p In 2. lib.
sent. dist. 26.
q 2. lib. sent.
dicta d. 26. q.

r In d. Clem.
1. parag. fin. &
in ca. maiores
in fi. de bap.
s 1. 2. q. 51.
art. 4.

t In 1. e. qu.
61. ar. 4. & q.
46. ar. 2. & 3.
u 2. art. 4.

v Libro de
perfect. iust.
circa hunc,
4. ratiocina-
tionis, rela-
tum a S. Tho.
w 2. q. 71. a. 1.
x In practica
2a q. 71. art. 2.
y In art. 3.
z In art. 4.

aa Ibidem.
p Sess. 6. cap.
4. & 5. ar. 2.

tradita per S. Thomam, communiter receptum g & eundem & Scotum, & alios omnes, h & contra Concil. Trident. i
Dixi, *Essentia ipsius*, ad includendum gratiam gratum facien-
tem, quæ secundum opinionem S. Thomæ inhæret essentia
animæ, quæ regeneratur, & fit consors diuinæ naturæ iuxta il-
lud: *vt simus consortes naturæ diuinæ*, declaratum per eundem S.
Thom. k

Dixi, *Vel alicui potentia, inclinans eam ad aliquid agendum*, ad in-
cludendum omnes habitus alios à prædicta gratia, qui secun-
dum eundem non inhærent essentia animæ, sed potētis eius,
quas disponunt, inclinant, & impellunt ad aliquid bene vel
male agendum, quod colligitur ex eodem S. Thom. l & ex
Arist. b

An autem habitus gratiæ, & habitus charitatis distinguantur
re, vt ait S. Thomas cum suis asseclis, e an vero ratione tantū,
vt sentit Magister, & affirmat Scotus cum suis: d & an charitas
inhæreat plus animæ potētis differenti re ab ea, sed insepara-
bili, vt ait S. Thomas, an ipsi animæ, vt alij. de quibus est Ioan.
Maior, e non tracto: quoniam quoad animæ salutem nihil re-
fert, an hoc, vel illud teneamus.

13 Octauo dicimus, quod habitus est duplex, *infusus, & acquisitus*.
Infusus est, quem benignissimus Deus solus infundit, vt pro-
batur, f & tradit S. Tho. communiter receptus. g *Acquisitus*
autem est, qui producitur ab actibus frequentatis: ita quod a-
ctus est causa partialis habitus acquisiti, vel aucti, & è contra-
rio, habitus est causa partialis producendi nouos actus similes
illis, per quos est genitus, vel auctus, vt colligitur ex S. Tho-
ma, h qui i probat necessitatem habituum.

Nono, quod duplex est habitus acquisitus, bonus, & malus. *Bonus*
est, qui producitur ab actibus bonis: *malus* autem, qui ab ac-
tibus malis.

14 Decimo dicimus, quod virtus est habitus animæ bonus: *vitium*
autē habitus animæ malus. tum per illud Augustini: k *Vir-
tus est qualitas que facit bonum habentem: vitium autem qualitas, secun-
dum quam malus est animus*: tum quia vitium est contra naturam
hominis, quatenus homo est, vt probat Angelicus doctor, l qui
concludit, actum malum peiorem esse simpliciter habitu
malo, quamuis secundū quid (eo quod vitium est diuturnius)
sit peius actū malo, & vitioso, & n cōcludit, actum malum, qui
est peccatum, compati sibi virtutem, sicut & actus bonus com-
paritur sibi vitium: quamquam peccatum mortale non potest
esse simul cum charitate regina virtutum, quæ est gratia gra-
tum faciens, vel ab ea inseparabilis, quæque est habitus omnium
longe nobilissimus à Deo supernaturaliter infusus, licet possit
esse cum fide, & spe informibus, vt S. Thom. tradit o & Con-
cilium Tridentinum definiuit. p

De

- 1 Actus
- 2 Voluntas
- 3 Omnis
- 3 Violentia
- 4 Meus
- 5 Sacramentum
- 6 Violentia
- 6 Voluntas
- 7 Meus
- 8 Ignorantia

1 D E a
quod
ab adultis
rales, secur
humanus,
rius perfe
Dixi, Tr
tates stab
2 Dixi, V
tos: qui su
cōferente
te, qualis
thuris, que
Dixi, Pe
subito ex
rum agent
propter fi
sunt perfe
perfecte c
propter ra
quod prop
tis est, vt
3 Dixi, S
non sint s
e & proba
cōmunicat
nali facta
per quā d
g ex quo
tio cuius
facere, &

De actu

De actu humano, siue morali animæ humanæ.

PRÆLVD. VI.

- 1 Actus humanus & moralis idem: & quid sint.
- 2 Voluntarium simpliciter, & secundum quid.
- 3 Omissio pura quid.
- 4 Violentum quid, & in quo à metu differat.
- 5 Metu facta regulariter valere, sed rescindi posse: nisi, &c. m. 5.
- 6 Sacramenta quæ metu facta valent.
- 6 Violentus nullus est actus elicited, siue interior.
- 6 Voluntas etiam à Deo non cogitur violenter.
- 7 Metu factum rescinditur, non autem blanditijs extortum.
- 8 Ignorantia que facit actum non esse humanum.

DE actu humano, siue morali dicimus sequentia. *Primo*, quod ea, quibus in beatam vitam, vel mortem eternam ab adultis mentis cōpōtibz itur, sunt actus humani, siue morales, secundum S Thomam, receptum. *a* Definitur autē actus humanus, siue moralis esse *actus hominis transitorius, & voluntarius perfecte ac simpliciter, vel omissio eius.*

Dixi, *Transitorius*, ad differentiam habituum, qui sunt qualitates stabiles, & permanentes. *b*

2 Dixi, *Voluntarius*, ad excludendū actus hominis omnino violentos: qui sunt illi, quorū principium est ab extrinseco, passo non cōferente vim, id est, eo qui patitur, non opitulāte, neque iuuante, qualis est is, quo homo per vim absolutam facit, vt oblatio thuris, que, per manū violenter ab alio ad id adactā, idolo fit.

Dixi, *Perfēte*, ad excludendum actus puerorum, amētium, & subito ex sola imaginatione absq; deliberatione, more brutorum agentium, quorum actus, et si ea parte sint voluntarij, quia propter finem (salcē imperfecte cognitū) aguntur, non tamen sunt perfecte voluntarij, quia non aguntur propter finem satis perfecte cognitum, eo quod non aguntur ob finem cognitum propter rationem, & proportionem, quam habet finis ad id, quod propter illum agitur: quod solius iudicio, & ratione vtentis est, vt pulchrē de more docet Angelicus doctor. *d*

3 Dixi, *Simpliciter*, ad excludendos actus factos metu, qui licet non sint secundū quid voluntarij, sunt tamen simpliciter tales, & probatur per cap. sacris. *f* quatenus ponit differentiā inter cōmunicationem violenter incussam, & metu, siue vi cōditionali factam. Dixi, *Vel omissio*, ad comprehendendam omissionē, per quā id, quod quis potest, & debet agere, nō agit, iuxta eūdem ex quo, & altero Tho. *h* colligas, tria requiri ad hoc, vt omissio cuiuspiā sit pure voluntaria, videlicet, quod possit & debeat facere, & nō velit, negatiue tantū, id est, quod neque velit, neque

a Actus humanus quid.

a In 1. 2. q. 6. art. 1 & alios in 2. li. sen. 24. & 25.

b Iuxta Aristot. in prædicam. quæ 9. lit.

c Cap. presbyteros, 50. dist. 2.

d In 1. d. qua 6. art. 2.

e Secundum eundem S. Th. in ead. qn. 6. ar. 6.

f De his quæ vi.

g Ibidem.

h Vbi supra, art. 3.

Omissio ve sit pure voluntaria quid requiratur.

De actu

nolit: nam si noller agere, id est, haberet nolitionem, siue voluntatem non agendi, non esset tam actus omissionis, quam commissionis.

Secundo dicimus, quod ex ijs inferitur. Primo ratio decidendi principij causae, a quatenus habet, nihil peccare illam, cuius omnino renitentis virginitas violatur, quia imo, vt beata Lucia, relata ibi à Gratiano dixit, ea duplicatur ad coronam.

32. q. 5.

Vide exemplar.

In 1. 2. q. 6. art. 6. c. 15. qu. 1.

In quodam epistola ad me scripta. In l. velle. ff. de reg. iur.

l. 1. ff. quod metus cau. g. 2. 3. q. 175. art. 1. ad 1.

In Dist. e merito, & l. 2. ff. quod metus causa.

Utr resolutio glo. recepta. In c. abbas, de his que vi fieri.

In Ca. maiores parag item queritur, de bap. & eius est.

In Cap. eum locum, de sponsal. & vorum, ca. de ijs, que vi fieri.

In 2. q. 6. art. 4. In lbi ad 4.

Secundum S. Thom in dicta q. 6. art. 7.

In l. in. ff. si quis aliquem test. prohib. In l. h. C. eod. & dicta l. in. ff. si quis aliquem.

4 Inferitur secundo, quod actus (etiam metu factus) est actus humanus, quia est voluntarius simpliciter, licet sit inuoluntarius secundum quid, vt ait Aquinas b. & probatur in cap. merito, quatenus habet, eum, qui metu alicuius mali facit aliquid, velle illud, licet non propter se, sed propter aliud. In quare insignis quidam Theologus d & insignissimus Decius e lapsi fuerunt, quatenus dixerunt, metu facta non esse simpliciter voluntaria, sed secundum quid tantum. Ratio siquidem diuersitatis inter violentem, & metu factum, illa est, quod violentem dicitur, cuius principium est ab extrinseco, passio non conferente vim, siue non adiuuante, iuxta legem, s. quae habet, vim esse rei maioris, impetum, cui resisti non potest, vt tradit Angelicus doctor g: qualis est thurificatio supra dicta: quod autem metu fit, licet ab extrinseco impulsionem habeat, passum tamen, id est, qui compellitur, confert vim, & adiuuat, quia consentit. h

5 Et ita factum per vim puram, nec meritum, nec peccatum est, neque prodest, neque nocet quoad vltim forum, quia non est actus humanus, factum autem metu, quia est actus humanus, potest aliquando esse meritum, & (vt plurimum) prodest, & nocet quoad vtrunque forum, quauis regulariter rescindi possit, nisi quoad sacramenta characterem imprimentia, quoad que non potest rescindi h: & nisi quoad ea, que liberam & spontaneam voluntatem requirunt, vt matrimonium. In quia illa metu facta nihil valent, & sine vlla rescissione sunt inualida. siue nulla.

6 Inferitur tertio, quod nullus actus voluntarius elicitus, siue interior potest esse violentus; nam nullus talis fit passio non conferente vim. Voluntas enim, siue anima velle potens, non potest absolute cogi, siue per vim praecisam ad actum a se ipsa eliciendum, id est ad volendum, aut nolendum, vt pulchre probat S. Tho. m Nam, vt ait, etiam si moueatur, & cogatur à Deo ad volendum, non patitur violentiam: quia ipsa confert vim, & adiuuat, dum vult: & ita non fit passio non conferente vim, & consequenter non est violentum per supradicta

7 Inferitur quarto, quod nullus actus, neque interior, neque exterior desinit esse voluntarius, eo quod producat per concupiscentiam plurimum impellentem animam ad volendum; imo est magis voluntarius. o Que potest esse recta & noua ratio, quare bladiuq faciunt, vt actus per eas factus rescindi non possit, sicut metus, & quod licet testamentum metu factum non valeat, a testamentum tamen vxoris, blado sermone mariti procuratum, valet. l

8 Inferitur

8 Inferitur do est actu manus re curunt. non tene rata vel p actus: qu termina Inferitur quia hic c impellit non, vt fa De actu

- 1 Merit
- 2 Grati
- 3 Bona
- 4 Act
- 5 Peccat
- 5 Lex a
- 6 Omiss
- 7 Verba
- 8 De fin
- 9 Peccat
- 10 Peccat
- 11 Peccat
- 12 Peccat
- 13 Peccat
- 15 Peccat
- 16 Act
- 17 Act
- 18 Bonis
- 19 Peccat
- 20 Confis
- 21 Peccat
- 21 Reatu
- 22 Reatu
- 23 Act
- 24 Orosi
- 24 Circu
- 25 Pecca

DE m num & r

8 Inferitur quid, quod actus factus per ignorantiam, aliquando est actus humanus, aliquando non, & quidem est actus humanus regulariter: non est autem humanus, quando tria concurrunt. Quorum primum est ignorantia illius rei, quam quis non tenet scire. Secundum, quod non sit asserata, seu decretata vel procurata. Tertium, quod sit talis, sine qua non fieret actus: quia haec tria efficiunt inuoluntarium. Quae pulchre determinat Angelicus Doctor, & probatur in c. 2. de cont. d.

Inferitur denique sexto, actum humanum non esse habitum: quia hic est stabilis, ille autem, ut dictum est, transitorius; hic impellit eum, cui haeret ad actus sibi conuenientes: ille vero non, ut satis colligitur ex Clement. 2

De actu humano, siue morali bono, qui est meritum; & malo, qui est peccatum.

PRÆLUD. VII.

- 1 Meritum quid, & quotuplex.
- 2 Gratia gratum faciens quid, & quanti valoris. num. 3.
- 3 Bona in peccato mortali facta quantum prosunt.
- 4 Actus humanus malus, & peccatum morale idem.
- 5 Peccatum morale quid, latè.
- 6 Lex aeterna quid, & quid ei contrarium.
- 7 Omissio pura cur dicitur factum negative.
- 8 Verba illa, dictum, factum, concupitum quomodo accipiantur.
- 9 Definitio haec peccati cur eligitur.
- 10 Peccatum & delictum in proposito idem.
- 11 Peccatum originale quomodo voluntarium.
- 12 Peccatum veniale qua ratione vere peccatum.
- 13 Peccata omnia esse mala quia prohibita, ut deservatur.
- 14 Peccatum non est vitium, & quibus constat. num. 14.
- 15 Peccatum ut aliud est in genere entis, & aliud in genere moris.
- 16 Actus, manens idem in genere entis, nunc bonus, nunc malus.
- 17 Actus nullus simul bonus, & malus, etiam diuersa ratione.
- 18 Bonis in agendis ne sint mala, magna cura adhibenda.
- 19 Peccatum cordis, oris, & facti in genere moris vnum tantum esse.
- 20 Confiteri peccatum mentis sine operis non sufficit: sed contra sic.
- 21 Peccatum non esse reatum, licet aliquando sic vocetur.
- 22 Reatus quid proprie, & ad quid transferitur.
- 23 Reatum pro obligatione ad poenam esse filium peccati: & triplicem. num. 23.
- 24 Actionis mater obligatio.
- 25 Otiosum omne malum.
- 26 Circumstantia cuius defectu omnis actus sit malus.
- 27 Peccatur quibus modis circa peccati cognitionem.

DE præfatis membris actus moralis dicimus multa. Primo, quod actus humanus, siue moralis diuiditur in bonum & malum: & quod bonus est, qui nulla lege ob se, neque ob

C 4

suas

In illa q. dicitur 4 Et Capie. ignorantia de regim. l. 6. & c. in. 37. d. 3. melius, parag. ad in. dum q. 2. sub cap. turbat. cum eis ad notatis pro gloss. & doctores e parag. in. de sum. Tri. nit. & fid. Catho. & Card. i. mo. len. ibid.

suas circumstantias prohibetur, & appellatur meritum, secundum mentem S. Thomae communiter recepti. a

2 Secundo, quod meritum est duplex. Alterum simpliciter seu de condigno. Alterum secundum quid, seu de congruo. Meritum simplex, siue de condigno est, quod meretur gratiam, & gloriam, & vitam aeternam. Quod definitur potest esse actus humanus bonus, factus ab eo, qui habet gratiam Dei gratum facientem. Cuius meminit gloss. b que gratia gratum faciens definitur potest, esse donum Dei supernaturale, infusum a Deo creature rationali, quo est illi ad vitam aeternam accepta, ex mente S. Thomae. c Quae gratia est tanti valoris, quod etiam illa, quam habet vnus particularis, est maius bonum, quam aliud bonum naturale totius vniuersi secund. Tho. d

3 Meritum de congruo, vt S. Thomas e & alij multi loquuntur, siue meritum secundum quid, vt ipsemet S. Thomas ibidem nominat, est actus humanus bonus, factus ab aliquo extra gratiam Dei existente, cui de quadam congruitate, & secundum quid debetur aliqua merces spiritualis, vel temporalis, vt sentit glossa, s. quae ponit illos duos senarios.

*Qua cum mortali bona sunt, dant bona terra,
Cui faciunt humile, minuant tormenta gehennae,*

Cui est alta similis in alio loco g vbi nuper h addidit aliquos fructus ultra eos, quos scripsimus infra: i qui fructus licet magna sint in se vtilitatis, collati tamen cum gratia gratum faciente, & gloria aeterna, ei respodente, adeo parua sunt, vt h dicantur nihil prodesse: cum tamen de fide sit prodesse ad multa, vt dictum est, & satis definit Conc. Trid. l

4 Tertio dicimus, quod licet verbum, peccatum, generaliter acceptum, m significet omnem deuiationem, vel declinationem a rectitudine operi debita, siue in naturalibus, siue moralibus a in proposito tamen solum accipitur pro deuiatione in moralibus, qualis est omnis actus moralis malus, siue peccatum morale. Definitur autem peccatum morale a varijs: ex omnibus autem definitionibus, quas post veteres auctores tradit Magister cum S. Th. & alijs recentioribus b & alij alibi, illam eligimus, quam magnus ille August. tradit c quae non latuit glossam.

5 Videlicet peccatum est dictum, factum, aut concupitum contra legem Dei aeternam, tum quia clarior, & vltior est: tum quia conuertitur cum suo definito. Nam cuiusque conuenit definitum, id est, peccatum, conuenit etiam definitio, & e contrario, vt per infra dicenda patebit: Nam lex aeterna, vt idem August. ait e & post eum Angelicus Doctor: f est summa ratio Dei, quae iam inde ab aeterno cuncta ordinauit, & post mundum creatum omnia gubernat, iuxta illud Poetae.

*Quidquid habet Phlegethon, quidquid caua viscera terre,
Quidquid habet pelagus, quidquid fecat aera penni,
Fecisti solus, totumq; opus ipse gubernas.*

Et ita

21. 2. qu. 11.
214. art. 6.

In par. g.
fin. clemen. 2.
de sum. Tri.
nit. & fid. Ca.
thol. ver.
omnibus.
e. 1. 2. q. 110.
& 111. &
Scotti, & alio.
rum in 2. li.
sen. d. 26. & 27.
d. 7. sec. q. 123.
ar. 9. ad 2.
e. In dicta q.
214. art. 6.
f. Cap. quod
quidam de pe.
nit. & remiss.

In ea. que
aut. par. g.
q. 1. auctem
pen. d. 1. 3.
a Num. 2.
f. In cap. 17.
nup. 267.

k. Cap. nihil
de cog. fecer.
dist. 5.
l. Sell. 6. ca. 7.
& can. 7.

m. Vt docet
S. Thom. in 1.
par. q. 63. ar. 1.
a. Iuxta Arist.
Phyico. vbi
monstra. nat.
eura. vocat
peccata.

b. In 2. libro
senten. d. 35.
& in 1. 2. q.
71. art. 6.
c. In 2. li. co.
tra Faustum,
cap. 6.
d. In cap. ille
rex de pen.
dist. 3.
e. In li. 1. de
liber. arbit.
cap. 6.
f. In 2. q. 91.
dist. 2.

Et ita qu
tra legem
legem aet
sunt que s
phemia, &
6 Non ob
tur conu
bus est act
factum au
ctum, aut
naque non
fieri, vel n
firmatio &
tradit Aq
quod deb
pellat fact
Et glossa
lationem
dere etiam
7 Non i
pite non
cum, & c
ipsis actib
eas, hoc e
cupitione
Gabriel r
8 Non c
catum est
facit men
fecerit de
seu dictu
vnum tan
tionem d
illis, quo
9 Non
licetum ef
eatum ef
desertio
illam Ma
renter ap
gi, & e
10 Non
nondum
factum,
pitum p
11 Quar
niale pe

Et ita quidquid est contra legē, & rationē naturalem, est cōtra legem eternam; licet non ē contrariū, quidquid est contra legem eternam, sit contra legem & rationem naturalem: qualia sunt quę supernaturalibus obuiant, & fere omnis hęresis, blasphemia, & similia, quod docet Angelicus doctor. g

6 Non obstat primò, quod prædicta peccati definitio, non videtur conuenire purę omissioni, quę, b saltem tribus cōcurrentibus est actus humanus malus, & peccatū, & tamē nō est dictū, factum aut cōcupitum: nam licet illa ommissio non sit dictū, factum, aut concupitum affirmatiuum, est tamen negatiuum: est nāque non dictum, quod debeat dici; nō factum, quod debeat fieri, vel non concupitum, quod debeat concupisci; quoniā affirmatio & negatio reducuntur ad idem genus, vt in hac specie

tradit Aquinas i & probatur per l. si mora. k quę non factum quod debeat fieri, vocat factum. lbi enim Iuriscōsultus appellat factum omissionem traditionis dotis faciendę mulieri. Et glossa m ait, diuisionem illam Iuriscōsulti, qua diuidit stipulationem in stipulationem de faciendo, & dando, comprehendere etiam stipulationem de non faciendo, & non dando.

7 Non item obstat secundò, quod res dictę, factę, aut concupitę non sunt peccata, quia illa verba definitionis, dictum, factum, & concupitum, non accipiuntur pro illis rebus, sed pro ipsis actibus dicendi, faciendi, & concupiscendi, seu volendi eas, hoc est, pro ipsa dictione, factione, & vt ita dixerim, concupitione, seu volitione, vel latinius voluntate: quod post alios Gabriel recte intellexit. a

8 Non obstat tertio, quod illa definitio Augusti. Videlicet, Peccatum est voluntas retinendi, vel consequendi quod iustitia vetat, nullā facit mentionem de dicto, vel facto; cum enim mentionem fecerit de concupito & voluntate, quę radix est malitię dicti, seu dictionis, facti, seu factiois vel actionis, adeo quidem vt vnum tantum peccatum constitutur ex illis, c faciendo mentionem de voluntate, satis videri potest fecisse mentionem de illis, quorum malitia pendet ab ea.

9 Non obstat quarto, quod secundum hanc definitionem delictum esset peccatum, & tamen August. d significat, quod peccatum est perpetratio mali, & ita commissio, delictum autem desertio boni, & ita ommissio, quod adnotauit glossa, e & ante illam Magister f quia ibidem ipsemet magister, dixit, indifferenter apud auctores, omne peccatum nomine delicti intelligi, & ē contrariū omne delictum nomine peccati. g

10 Non obstat quinto, quod peccatū originale infantis, imo & nondum nati est peccatum, & tamen non videtur esse dictum factum, aut concupitum: quia licet non sit factum, aut concupitum personale ipsius actuale, est tamen suę naturę humanę.

11 Quarto dicimus, quod ex prædictis inferitur primò, omne veniale peccatum, esse peccatum, quia ei præfata definitio cōue-

g In dicta q. 91. art. fin. & late iuxta ac subtiliter enucleat aliter Tho. ibid. h Vt prædictum est supra prælud. 6. num. 3.

i Sa 1. 2. q. 71. art. 6. k ff. solut. matrimonio. l Vt ibi adnotauit gloss. m Recepta ibi per Bar. Alexand. & alios in l. a. de verb. obligat.

a In dicta q. 35. q. 2. b In libr. 2. Retrad. c. 15. refata a Gratian. in c. 1. par. 1. 25. q. 1.

c Vt in prælud. sec. diceamus.

d In quęstionibus Leuit.

e In regul. peccatum & reg. delictum de reg. iur. lib. 6.

f In 4. l. sen. dist. 43.

g Per cap. ille rex. de penit. d. 3. & c. si peccatū, de pen. d. 1. h Iuxta dictanda in prælud. seq.

nit.

Et ita

i In cap. v.
no. par. fin.
d. 25. in c. de
quotidianis,
de pen. dist. 3.
k 1. 2. qu. 62
art. 1.
l Cum eod.
S. Thom. &
alijs in 2. li.
sent. dist. 35.
& 42.
m Vbi supra.
n In dicta
dist. 42.
o Ibid. q. 1.
art. 4. & 1. 2.
q. 28. art. 1.
& contra gc.
ca. 139.
p lib. 2. sent.
dist. 43.
q. 2. 9. 72.
art. 5.
r In dist. 32.
eiusdem 3.
lib. sentent.

a lux. gloss.
celebrem. c.
ex par. 1. de
offic. de leg.
b In dicta ar.
3. ad 4.

c In 4. lib.
Tusculana.
relatum a S.
Tho. in 1. 2.
q. 71. art. 1.
ad 3.
d In cap. ille
rex. de pecc.
d. 3. vbi gloss.
Ioa. singula-
ris. Peccatum
ex duobus
constat. Ge-
nes. 1. super
Ioan.
1020. 1.

e In 2. lib.
sentent. dist.
37. q. 1. ar. 1.
peccatum a
Deo non est.

nit. tum quia illud appellat peccatum Augustinus, & Ioannes Chrysostomus i tum quia S. Thomas, & omnem actum inordinatum & vitiosum appellat, at inter omnes conuenit, omne peccatum veniale esse actum inordinatum, tum quia Magister presupponit veniale peccatum comprehendi sub verbo, peccatum, quod ab Augustino m definitur esse dictum, factum, &c. Contrarium vero ait S. Bonaventura cum aliquot alijs n videlicet peccatum veniale non esse contra legem, sed praei legem. Cui consonat etiam Angelicus doctor, o dicens, quod diuisio peccati in mortale & veniale, non est diuisio generis in species, quae aequaliter participant rationem generis: sed est diuisio analogi in ea, de quibus predicatur secundum prius & posterius, non enim, inquit, est contra legem, sed praei legem. vbi Caietanus nihil non facit, quo illum a relictis Durandi, p vbi nostra illatione tueur, defendat. Quin & ipse Caietanus q carpit Scotum, eo quod r dixisset peccatum veniale non esse contra legem: quia negari non potest esse contra legem eternam, & virtutis. Quae quidem contentio dirimi posse videtur, dicendo, quod altera opinio procedit de contrarietate legis sufficienti, ad assequutionem aeternae vitae impediendam: altera vero de contrarietate secundum quid, quae solum sufficit ad eam differendam.

12 Inferitur secundo illud celebre elogium, quod non omne peccatum ideo est malum, quia prohibitum, a intelligendum esse de prohibitione humana: non autem de prohibitione legis aeternae, per quam omne peccatum prohibetur, vt ex hac definitione colligitur, & adnotauit S. Thomas. b

13 Inferitur tertio, peccatum non esse vitium: quoniam peccatum est dictum, factum, aut concupitum, & ita actus. vt supra dictum est: vitium autem est habitus, secundum Marcum Tullium, c quod etiam colligitur ex Ambrosio d

14 Inferitur quarto, peccatum constare ex duobus, videlicet ex ipso actu, qui est quaedam res naturalis, & ex tortuositate (tortua dixerim) & defectu rectitudinis, qua caret, ex eo, quod deuiat, & est contra legem, & regulam aeternam, quae carentia appellatur priuatio, inordinatio, tortuositas, & deformitas: & quod, quatenus est actus, & res, merito dicitur quoddam bonum naturale: quia omnis res, quatenus est aliquid, est bonum naturale: iuxta illud: *Omnia quae fecerat, erant valde bona.* Sed quatenus est defectus, & priuatio boni, dicitur malum, & nihil ab Aug. qui verbum, nihil, positum in illo celebri dicto: *Sine ipso factum est nihil*, exponit de peccato, quod non est intelligendum de peccato, quatenus est inordinatio, & deest ei rectitudo, vt post, & ante illos declarat S. Thomas, e vbi concludit, non debere dici peccatum esse a Deo, nisi cum illa additione, in quantum est actus, & in quantum est quaedam res.

15 Inferitur quinto, aliud esse peccatum in genere naturae, & prout est

est quoddam
quoddam
ctum, pec
& prout e
ferur fieri
genere en
genere n
tio, qua
re natura
toto tem
te contin
requisitis
16 Ex q
numero s
& diuersu
meritum.
actu solo
men ob i
ibidem a
accipe in
qua licet
non raro
summate
carnium
Quatuor
17 An in
tempore
& meritu
nem: nan
ei deest
causa, se
18 Qui
nostro iu
bus nulla
cumstan
cunque
magno a
mus: vel
19 Infe
lendo al
terius fu
rei natu
sunt tan
& reuol
elegate
ponden
men &

est quoddam ens naturale: & aliud in genere moris, & prout est quoddam ens morale. Nam, vt in illatione præcedenti est dictum, peccatum est aliquid, & bonum, prout est ens naturale, & prout est ens morale dicitur nihil, & malum. Ex quo *subinfertur* fieri posse, quod actus, qui sit vnus & idem numero in genere entis, vel nature, nunc sit bonus, & paulo post malus in genere moris, id est, quatenus est ens morale. Nam ambulatio, qua quis vadit ad ecclesiam est vna & eadem res in genere nature, at si eam cupit facere ob inanem gloriam, erit mala toto tempore, quo ob eam ambulauerit: & si murata voluntate continuat eam ad Dei obsequium, erit bona, dum ei de alijs requisitis nihil desit, vt tradit Aquinas. *a*

16 Ex quo *subinfertur*, quod vnus actus, qui est simplex, & idem numero secundum genus entis, & nature, potest esse duplex, & diuersus in genere moris: puta bonus & malus, peccatum & meritum, id quod idem Aquinas probat. *b* Et quamuis ille de actu solo exteriori formet & prosequatur questionem, non tamen ob id intelligas, contrarium sensisse de actu interiori, quod ibidem adnotauit Caietanus: cuius quotidianum exemplum accipe in actu volendi comedere carnes continuato ab hora, qua licet eas comedere vsque ad horam, qua non licet: quod non raro contingit apud infimates in carnis priuio, & apud summates passim in noctibus, que præcedunt dies, quibus esus carnum vetatur, qualis est dies Iouis, & quicumque præcedit Quatuor tempora, & festorum vigiliis.

17 Animaduertendum tamen est, quod nullus actus pro eodẽ tempore adæquato potest esse bonus simul & malus, peccatũ & meritum, etiam diuersa ratione, quia implicat contradictionem: nam si est malus, aliqua reſtitudo ad bonitatẽ necessaria ei deest: & si est bonus, nulla: quia bonum constat ex integra causa, secundum Dionysium, *c* id quod affirmat S. Thomas. *d*

18 Quibus (pro dolor) *consequens est*, bonam operum aliquorũ nostrorum partem esse malam: minor enim pars est eorũ, quibus nulla deest reſtitudo, vel obiecti, vel finis, vel alicuius circumstantiæ. Quãobrem magna cura & studio est opus, vt quicumque agimus, circumspecte agamus: ne bona, quæ labore magno ad bene merendum perficimus, parua incuria perdamus: vel (quod peius est) fiant nobis mala, ob quæ puniamur.

19 Inferitur *sexto*, quod peccatũ interius, quo quis peccat, volendo aliquid facere, aut dicere, & dictum, & factum ipsũ exteriorius sunt quidem plura entia, & plures res, quoad essentiam rei naturalis, siquidẽ alia res est exterior actus, & alia interior: sunt tamẽ vnus peccatum in genere moris: quidquid voluat, & reuoluat satis leuiter & inutiliter Io. Maior: e quoniam, vt elegãter de more ait Aquinas, factus interior, & exterior ei respondens, licet sint duo in genere, & esse nature: in genere tamen & esse morali sunt vnus. Neque tamẽ ex hoc inferas, sufficere

a 1. 2. q. 27. art. 6.

b vbi supra.

Nullus actus peccatum & meritum esse potest.

c Cap. 4. de diuini nominibus. *d* 1. 2. q. 2. art. 6. & clarius in 2. II. sent. dist. 40. q. 1. art. 1. & Ioan. Maior. ibid. q. 7. & Cist. super Matt. cap. 6.

e In dicta d. 42. q. 2. 1. 2. q. 10. art. 3.

ficere pœnitenti confiteri omne peccatū interius solūm, sine exteriori. quoniā oportet confiteri omnia peccata mortifera, & constat, peccatum exterius esse peccatū mortiferum, quando interius est huiusmodi; & licet peccatum interius, & exterius sint vnum peccatum in genere moris, sunt tamen duo in genere naturæ, vt prædictum est.

20 Neque obstat, quod sufficit confiteri exterius, quia qui confitetur exterius, implicite confitetur interius, a cum sine illo nō esset peccatum. Non autem contra. qui confitetur interius, videtur confiteri exterius: cum interius passim inueniatur sine exteriori: & non concludit hoc adesse, quod contingit abesse. b

21 Infertur sexto, peccatum esse aliud à reatu peccati: tum quia peccatum per prædicta est dictum, factum, & c. reatus autem peccati est obligatio nata ex peccato ad pœnā subeundā: tū quia Magister e ait, quod licet aliquādo in scripturis auctorum verbum, reatus, significet culpam, & aliquando pœnam: id tamen non contingit ex originaria verbi significatione: sed quia, cum reatus sit quoddā medium inter illa, nomen eius transfertur ad significandum extrema; tum quod verbum reatus, est verbum nouū & incognitum Marci Tullij ætati, & à Messala sub Augusto Casare vsurpatum. d Vsurpatū, inquam pro statu rei criminis: quod colligitur ex l. si quis diuino. e quidquid ibi reuoluat Accursius. Vbi adnotauit Budeus, errore nimio apud Iuriconsultos ætatis nostræ pro crimine reatum accipi.

22 Et quamuis iuxta sensum Budei, etiā obligatio ad pœnā, non dicatur proprie reatus, sed ipse status rei, qui accusatus est, & inter reos receptus: Gregorius tamen f & Magister cū Aquinate, & alijs g pro illa obligatione accipiūt. At quia duplex est peccatū: alterum mortale, alterum veniale, h sic duplex reatus. Alter, quo quis obligatur ad pœnam æternam, Alter, quo quis obligatur ad pœnam temporalem secundum omnes.

23 Itaque peccatū est mater reatus: reatus vero filius peccati, sicut obligatio est mater actionis, i & actio filia eius. k Reatus autem siue obligatio ad pœnam est triplex: quia peccatum eo quod triplicem ordinem offendat, ad triplicem pœnā obligat. Quatenus enim offendit ordinem propriæ rationis, obligat ad pœnam remorsus cōscientiæ, iuxta illud August. l Omnis inordinatus animus sibi ipse est pœna, quam conscientie remorsum esse dixit Sanctus Tho. m Quatenus autem offendit ordinem Dei, obligat ad pœnam æternam, vel temporariam ab eo infligendam. Quatenus vero offendit legem humanam, obligat ad pœnam illius legis per hominem statutam. Quo fit, vt qui peccamus, considerare debemus, quod licet possimus effugere frequenter hominis legis latoris pœnam, errata nostra ignoratis, nequaquam tamen possumus vitare pœnam Dei, omnia æternitatis: nec conscientie nostræ, omnia nostra videntis: nisi per pœnitentiam legitimam, & peccato accommodam.

24 Infertur

g Cap. omnis de pœn. & remiss. & clarus in c. 5. & can. 6. c. 1. 4. Concil. Tri. sent.

a Argum. l. Tabec. parag. Tubero, ff. de supellect. leg. arg. item cap. præterea de offic. de leg. b In eque naturalibus C. de probationibus & c. in præsentia eod. tit. c In 2. lib. sententiarum dist. 42.

d Vt docet Quæstionibus lib. 2. infir. 2. 3. e ff. de pœn.

f In cap. si peccatum, de pœn. dist. 1. g vbi supra. h Ca. vnum parag. criminis, 25. dist.

i l. licet parag. ea obligatio, ff. de procuratoribus. k Glo. in rub. de actionibus iniuriarum. l Libro 1. Confess. cap. vii. m x. 2. q. 27. art. 1.

24 Infe
est pecca
suam spe
qualis el
commu
uiduo, q
inueni
ius circu
mibi ven
actus in
vel malū
tus sum
iuxta illu
omnis a
est ei cir
& confe
tem actu
nabilem
Arist. d
25 Infe
peccato
est à libe
quod or
vt Actiu
missibili
est toler
uinianu
de quib
mortale
ca, vt pe

D

1 Pecc
2 Pecc
3 Pecc
4 Pecc
5 Infr
6 Pecc
7 Pecc
8 Pecc
9 Pecc
10 Pecc

24 Infertur septimo, quod actus deliberatus, qui nō est bonus, est peccatū. quoniam multi sunt actus, qui iuxta suū genus, vel suam speciē, id est, ex obiecto suo neque boni sunt, neq. mali, qualis est deābulatio in campum, & leuatio festuce vt S. Tho. communiter receptus habet: a nullus tamen inuenitur in indiuiduo, qui non sit malus, si nō est bonus: quoniam nullus talis inuenitur, cui non desit bonitas vel obiecti, vel finis, vel alicuius circumstantiæ: & quamuis olim contrarium visum fuerit mihi verius, sequuto Scotum: b eo quod videbatur dari posse actus indifferēs sine vlla circumstantia in nullum finem bonū, vel malū ordinatus: postquam tamen legi Caietanum c sequutus sum hoc: quia omnis actus deliberatus otiosus est malus, iuxta illud: *De omni verbo otioso, &c.* & illa firma ratione, quod omnis actio, quę non fit ad aliquem finem, est otiosa: & ita deest ei circumstantia finis, siue ordinatio ad bonum finem: & consequenter est contra legem æternam, quę ad bonitatem actus exigit omnium circumstantiarum concursum rationabilem, quęque habet hominem agere propter finem: iuxta Arist. d

a 1. 2. q. 12.
art. 2.

b In 2. lib.
sent. dist. 7. q.
1. & quod.
lib. 12.
c Super 5.
Th. in di. ar. 2.
Matt. 12.

25 Infertur octauo, quam vane, & stulte errauerint multi super peccato actuali. Alij quidem, vt Valentinus, quod peccatū non est à libero arbitrio, sed à demone tantum. Alij, vt Lutherus, quod omne opus, quamlibet recte factum, est peccatum. Alij, vt Aetius, & Armenij, quod aliqua sunt peccata omnino irremissibilia. Alij vt Vualdenses, quod nullum peccatum mortale est tolerandum, etiam ad vitandum maius malum. Alij, vt Iouinianus, quod semel iustificatus non potest amplius peccare: de quibus late Castren. e Alij, vt Vualdenses, quod per peccatū mortale perditur omnis potestas, tam laica, quam ecclesiastica, vt per eundem Alphonsum constat. f

d In 8. Phys.
ca. 3. relatum
e S. Thom. 1.
2. q. 1. art. 1.
& 2.

e Lib. 12. ad
uersus omnes
hæretes verb.
peccatum hæ-
retic. 3 & seq.
f Vbi supra
verb. pote-
tas hæretic. 1.

De peccati vna specie, quæ est peccatum originale.

PRÆLUD. VIII.

- 1 Peccatum duplex, originale, & actuale, & quid originale.
- 2 Peccatum aptius genus ad originale, quam carentia iustitiæ originalis.
- 3 Peccatum originale tollitur per baptismum, sed non carentia.
- 4 Peccatum quod primi parentis, vt transfertur in descendentes.
- 5 Iustitiam originalem sibi, & omnibus perdidit Adam.
- 6 Peccatum originale non est reatus, & cum eo omnes nascimur.
- 7 Peccatum originale non est multa, quorum nomine appellatur.
- 8 Peccatum originale excludit omnes à vita eterna.
- 9 Peccato originali vt caruit Christus, & mater eius.
- 10 Peccatum circa originale qui sic, & sic errant hæretici.

1 De præ

DE præfata peccati originalis specie dicimus primo, quod peccatum diuiditur in peccatum originale, & peccatum actuale; & quod peccatum originale, attenda magis mente, quã verbis Anselmi *a* & Magistri, & aliorum *b* potest defini ri esse peccatum primum primi parentis, quatenus fuit natura transfu sum per virtutem seminalem in omnes immediate vel mediate ab eo ge nitos, quo sibi, & illis perdidit iustitiam originalem quoad hoc seculum, & beatitudinem eternam quoad alterum.

a De concep tu originali, cap. 2. & 3. b In 2 lib. seo. d. 30. & S. Thom. 1. 2. q. 81. & 82. & 3. part. q. 77. art. 1. & melius ad Rom. 5. lect. 2. col. 2. & 3. & aliorum ca tholico: un alibi præci pue utrum. paragr. pho 2. & 3. Decreti de peccato ori gin. less. 5. Conc. Trid. c. Vbi supra. d. Ad Rom. 5. lect. 3. col. 2. Peccatum o riginale veri hominis pec cat. est. c. Vbi supra. paragr. 2. f. Paragr. 5.

2 Dixi, Peccatum, pro genere, quia licet Anselmus frequentius receptus ponat *c* pro eo, carentia iustitię originalis, & alij, concupiscentia, vel habitus improprius, vel fomes, vel lex membrorum, vel tyrannus, & alij reatus, vel pœna: aptius tamen ponitur peccatum. Tum per hæc verba circumspectissima S. Tho. d. Sicut peccatum actuale est peccatum persona, qui per voluntatem persona peccantis committitur: ita peccatum originale est peccatum nature, eo quod per voluntatem principij humana nature commissum est: & sicut peccatum actuale, quod est peccatum persone, trahitur ad singula membra per aliquem actum personalem: ita peccatum originale trahitur ad singulos homines per actum nature, qui est generatio. Tum per præfatum Concil. Trident. quatenus *e* declarat hæreticum eum, qui dixerit, Adamum inquinatum per inobediencię peccatũ, mortem, & pœnas corporis tantum in omne genus humanũ transfudisse: non autem & peccatum, quod mors est anime. Et quatenus *f* definit, hæreticum esse, negare, quod per baptismũ remittitur omnis reatus originalis peccati: aut asserere non tolli totum id, quod veram & propriam peccati rationem habet.

3 At per baptismum non tollitur carentia originalis iustitię; nec concupiscentia, nec habitus ille improprius, neque fomes, neque lex membrorum, neque tyrannus licet aliquantum refrænetur, secundum omnes. Ergo nullum illorum est de vera, & propria ratione peccati originalis: ac consequenter neque verũ genus definiti, quod est de quidditate & ratione speciei.

4 Et quamvis reatus omnis tollatur per Baptismum, tamen secundum Magistrum sentent. communiter receptam, peccatum originale non est reatus, neque pœna, sed culpa, vt infra dicemus. Ergo aptius genus est peccatum, quam aliquod illorum.

4 Dixi, Primum primi parentis, quoniam alia peccata, quę ipse fecit, vel posterius eius faciunt, non sunt peccata originalia, neque transferunt, neque transeunt in posteros. *b*

Dixi, Quatenus fuit natura: quia quatenus personale, ac sola personali voluntate commissum fuit, non fuit, neque est originale, neque transfusum; sed quatenus fuit peccatum nature, & voluntate posterorum eius commissum, ea ratione, & modo, qui ex prædictis verbis S. Thom. colligitur.

Dixi, Per virtutem seminalem, ad significandum quomodo, & à quo, & in quos deriuatur. Nam homo qui puris naturalibus crearetur miraculose alia de materia, quam humana carne, nõ

haberet

a Lux. Porphyrium in Prædicabili bus.

b Vt probat S. Tho. receptus in hoc ab edit. 1. 2. q. 82. art. 2. & melius in præallegata. lect. 3. c. 5. ad Rom.

haberet ho
posteris.
quam per
ginali, &
bent, hab
5 Dixi,
seculum, &
num, quod
erat quod
pro ipso,
superiorib
constituen
bellio dep
tis, quam
De qua Pe
mortem,

H

Im

Dixi, Et
terribilem
quod faci
6 Secundo
peccatum
catum nõ

Inferur
cum vero

postoli: P
tum mors,

canerunt. &
Et in defini

7 Tertio
sonalis, nõ

guitur ab
tus, vt dic

taphoricã
suos actu

d Neque e
materia e

etur pec

Apost. &
expositio

hoc est som
mus & po

est, per ba
peccati

rimur ba
tatis, præ

haberet hoc peccatum originale: quia ille non esset ex Adami posteris. Imo nec si crearetur de carne humana ratione alia, quam per virtutem seminalem, & tamen careret iustitia originali, & fomitem ac concupiscentiam, quam baptizati habent, haberet. d

5 Dixi, Quo sibi & posteris perdidit iustitiam originalem, quoad hoc seculum, ad insinuandum illud grande, irreparabileque damnum, quod sibi, & nobis intulit protoplastus. Illa enim iustitia erat quoddam donum supernaturale, inditum à Deo Adamo pro ipso, & pro posteris eius, quo vires inferiores subijciebat superioribus, & superiores Deo, harmoniam quandam miram constituens: cui per peccatum amissæ successit discordia, & rebellio deploranda, & potentia concupiscendi tam sensualitatis, quam voluntatis superioris effrenata, secundum omnes. De qua Poëta quidam celebris, postquam graphice conscripsit mortem, & alia, quæ perditio hæc iustitiæ attulit, concludit:

Hæc fuga iustitiæ nostris mala cuncta diebus Intulit, &c.

Dixi, Et beatitudinem, quoad alterum seculum, ad ostendendum terribilem effectum, quem hoc peccatum operatur, scilicet quod facit æternum vita carere beata. e

6 Secundo dicimus, quod ex præfata definitione infertur, primo, peccatum originale non esse reatum, f quia, g vt diximus, peccatum non est reatus.

Infertur secundo, hereticos esse, qui dicunt, non nasci homines cum vero peccato: quia est contra prædicta, fundata in illo Apostoli: *Per unum hominem peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccaverunt.* & in illo eiusdem: *Eramus natura sicut & ceteri filij iræ.* Et in definitione cap. firmissime crede, a & Concil. Trid. b

7 Tertio dicimus, quod peccatum originale non est actus personalis, neque potentia, vt palam est, neque habitus, vt distinguitur ab actu: quia est peccatum, & nulla peccata sunt habitus, vt dictum est supra e; quamvis late accepto vocabulo metaphorice dici queat habitus, eo quod, vt ille inclinat ad suos actus, ita originalis peccati fomes inclinat ad suos.

d Neque est vere concupiscentia, neque fomes peccati, licet materia eius aliquo modo dici queat f: & licet quandoque vocetur peccatum, nominando effectum per causam iuxta illud Apostoli. * *Non regnet peccatum in vestro mortali corpore, adiuncta expositione S. Tho. g dum ait, non iubere A postolum, ne peccatum, hoc est fomes peccati, sit in nobis, sed quod non regnet in nobis, qui debemus, & possumus cum gratia Christi ei resistere. Quoniam h vt dictum est, per baptismum tollitur totum id, quod est de vera ratione peccati originalis, vt determinat Conc. Trid. i. & tamen experimur baptizati post baptismum motus iræ, amoris, & cupiditatis, præuenientes rationem, qui ex femite illo manant. Et*

e Iuxta sententiam eiusdem S. Tho. 1. 2. q. 81. ar. 4. & 2. libr. sent. di. 1. q. 1. ar. 2. & alior. præsertim Durandi in dict. q. 39. q. 2. d. vt satis colligitur ex eodem S. Tho. q. 82. ar. 4.

Iustitia originalis quidam

e Cap. firmissime de et. sel. d. 4. f Vt probat. Magister a. l. sen. d. 30. g Supra in præl. præcedenti, nu. 22. Rom. 5. Ad Ephe. 2.

a & e. de consecrat. dist. 4. b Vbi supra par. 1. c Prælu. precedentis num. 13. d Iuxta S. Thom. 1. 2. q. 82. ar. 1. ad 1. & Durandum & alios in 2. li. sent. dist. 30. qu. 8. e Vt Magister in dicta d. 30. declarando ar. f Iuxta S. Tho. in dicta qu. 81. ar. 3. * Rom. 6. g Ibidem legatio 3. h Supra n. 1. i Vbi supra peccatum originale quid proprie.

idem

De peccato originali.

idem est dicendum de carentia iustitiæ originalis, quæ per baptismum non restituitur.

8 Quarto, quod peccatū originale proprie est peccatū, seu culpa, seu deformitas, & defectus rectitudinis, qua caruit ille actus primi peccati primi parētis, quatenus fuit actus volūtatius totius nature, omniūque ab illo deriuandorum per virtutē seminales, eo modo, quo initio huius præludij monstratum est.

Quinto, quod in vno homine non est, nisi vnum peccatum originale, vt idem S. Thomas receptus h̄ docet: qui l̄ concludit inesse id omnibus hominibus, & æqualiter. Cui consequens est, omnes homines mundi, natos iam, & nondum natos, marces, & sceminas, adultos, & paruos, discretos, & fatuos, qui manentes in originali peccato moriuntur & morientur, damnari, saltem pœna damni, per quam excluduntur à vita æterna beata in æternum. m

9 Sexto, quod hoc peccato originali caruerunt Dominus noster Iesus Christus, n̄ quia non descendit ab Adamo per virtutem seminalem, & gloriosissima Virgo eius mater, secundum plerosque Catholicos, eo quod fuit præseruata priuilegio particulari, quamuis plerique grauissimi & sanctissimi viri contra sentiant. Vnde neutra opinio est damnanda, iuxta iussū Papæ Sixti IV, a renouata nuperrime per Concil. Trid.

10 Septimo, quod contra prædicta errat, & est hereticus, qui non confitetur Adamum statim ac peccauit, sanctitatem, & iustitiam, in qua constitutus fuerat, amisisse, incurrisseque iram & indignationem Dei, atque mortem sibi comminatam, totumque Adamum per illam offensam secundum corpus, & animam in deterius commutatum fuisse. c

De peccati altera specie, quæ est peccatum actuale, & de speciebus eius, præsertim mortali.

PRÆLVD. IX.

- 1 Peccatum actuale quid, & quæ eius species noscenda confessariis.
- 2 Peccatum diuiditur septem modis, in cordis, oris, & operis, nu. 2.
- 3 Et in facti, cordis, & consuetudinis.
- 4 Et in septem capitalia.
- 5 Et in Deum, proximum, & seipsum.
- 6 Et in peccatum per excessum, & defectum.
- 7 Et in peccatum mortale, & veniale.
- 2 Peccati diuisiones in quot profunt confessariis.
- 3 Mors anime triplex, signata per tres suscitatos.
- 7 Peccatum mortale & veniale specie differunt.
- 8 Peccatum ad mortale possunt obligare leges humane.
- 9 Consentiæ contra legem quis dicitur peccare.
- 10 Ignorantia quæ excusat.
- 11 Subreptio quæ excuset.
- 12 Pœnitentia rei vt excuset: & quid sis illa remissine?

k in 1. 2. q. 2. art. 2. l in 3. & 4.

m Per finem prædictæ definitionis, & c. firmissime de consecrat. d. 4. quod Gratianus attribuit Aug. licet bonam eius præsertim tribuat Magist. sen. in l. 2. d. 20. lib. de Dogm. Eccl. iusticiis. n Secundum Aquinatem 1. 2. q. 21. art. 3. & 3. par. 9. 27. ar. 2. a In extra. usq. 1. de re. liq. & venerat. sanctorū. b Vbi supra, parag. vlt. c Vt habet Gene. 1. id. & ill. 5. cap. 1.

13 Dispen
14 Dispen
14 Dispen
15 Dispen
16 Causa
17 Peccat
m
19 Finen
20 Pescat

i D E h
test
nere, & re
Secundo, q
Marci Tui
confiteri p
sed oport
lis diuision
2 Prima e
tria verba
nifio non e
uerfos grac
dam quoti
3 Secunda
dinis: quæ
cier: sed in
Quod eleg
genera mo
glos g atter
Mens
Han

4 Tertia d
capitalia in
diam, Aua
& Culam. i
farum, seu
lorum sept
obiecta spe
loco subiec
tiam necess
mus; quia s
5 Quarta d
& seipsum, m
6 Quinta d
de qua idē c

13 Dispen

- 13 Dispensatio qua excusat a mortali.
- 14 Dispensatio alia iusta, alia iniusta, alia nulla.
- 15 Dispensatio sine causa que non mortalis.
- 16 Causa que iusta excusat circa legem humanam.
- 17 Peccatum mortale est contemptus consilij diuini & salutis proximi. 18.
- 19 Finem vltimum non ponit in creatura, quisquis mortaliter peccat.
- 20 Peccatum quoddam duplex, quoddam simplex, quoddam multiplex.

DE hac re dicimus primo, quod peccatum actuale defini potest, esse peccatum, quod non est originale. Dixi, Peccatum, pro genere, & reliquum pro differentia.

Secundo, quod quia erroneum, & hereticum est illud paradoxum Marci Tullij: *a Omnia peccata sunt equalia, & non sufficit poenitenti confiteri peccata sua in genere, neque confessario ea sic audire: sed oportet confiteri, & audire illa in specie, b ideo peccati actualis diuisiones sunt consideranda.*

1 *Prima est Anselmi c in peccatum cordis, oris, & operis, que per tria verba predictae definitionis clare probantur. Que tamen diuisio non est generis in suas species, sed eiusdem peccati in diuersos gradus, vt supra diximus, admonendo confessarium quiddam quotidianum.*

2 *Secunda diuisio est Augustini e in peccatum cordis, facti, & consuetudinis: que etiam non est diuisio peccati in membra diuersae speciei, sed in tria membra diuersorum graduum eiusdem peccati. Quod eleganter de more ait ibi Augustinus, significari per tria genera mortuorum, quos Dominus resuscitasse ait Euangelium, f cui glos. g attexit illa carmina, magna pietate, pariq; arte composita.*

Mens mala, mors intus, malus actus, mors foris, vsus

Tumba, puella, puer, Lazarus ista notant.

Hanc verbo, hunc motu, lachrymando suscitatur illum

Christus, & in modico nascitur eger homo.

4 *Tertia diuisio est S. Greg. h in septem capitalia. Et rursus septem capitalia in quinque spiritualia, videlicet Inanem gloriam, Iram, Inuidiam, Auaritiam, & Acediam: & in duo carnalia, Luxuriam scilicet, & Gulam. i Quae est diuisio peccati in membra specierum diuersarum, seu diuersorum generum subalternorum: quia singula illorum septem a se inuicem differunt specie, cum eorum omnia obiecta specie differant. Id autem, quod in alia editione hoc in loco subiecit de differentia confitendi aliquam circumstantiam necessariam confitendam, non confessio ipso peccato, omittimus, quia satis exprimitur infra k*

5 *Quarta diuisio est Isidori l in peccatum in Deum, & proximum, & seipsum, m que tamen diuisio parum est confessarijs necessaria.*

6 *Quinta diuisio n in peccatum per excessum, & in peccatum per defectum: de qua idem dicendum est, quod de duabus proxime precedentibus.*

D

7 Sexta

a Vt tradit S. Tho. receptus ab omnibus Cathol. 1. 2. q. 72. ar. 2. & q. 2. ar. 9. de Male.
b Vt infra e. s. lacus traditur.
c In libr. de similit. c. 1. relati ab eod. S. Tho. 2. 2. q. 162. ar. 4. & in cap. super tribus, de poenit. d. 1.
d Praelud. 7. no. 18. 19. & 20.
e In libr. de sermone Domini in monte relat. in e. sicut tribus de poenit. d. 2.
f Matth. 9. Luc. 7. Ioan. 11.
g dicta cap. 6. cu: tribus.
h In libr. 32. Moralium c. 31. relata a Magistro in 2. lib. sent. d. 42.
i Vt erudite declarat S. Tho. in dicta q. 72. artic. 2.
k In c. 6. sub finem infra eod.
l In libr. de sum. bono.
m Quam refert S. Thom. vbi sup ar. 4.
n Colligitur ex S. Tho. vbi supra. art. 8.

13 Dispen

50 De peccato actuali & eius speciebus.

7 Sexta diuisio peccati est in peccatum lethale, seu mortale, siue mortiferum; & in peccatum veniale: quæ diuisio an sit generis in suas species, nec ne, satis colligitur ex his quæ supra diximus. o

o Prælu. 7. num. 11.

Tertio dicimus, quod longè vtilissimum fuerit pœnitenti, confessarioque nosse notas, quibus veniale à mortali discernatur: quod non satis discernitur dicendo: quod mortale sit contra legem: veniale verò præter eam. Quia supra a probatum est, etiam peccatum veniale esse contra legem: & per infra scripta patebit, non omnia contra legem facta esse mortalia. Notæ autem præfatæ satis colliguntur ex definitione infra scripta peccati mortalis, & sua declaratione.

a Prælu. 7. num. 11.

8 Quarto, quod peccatum mortale est peccatum contra præceptum diuinum, vel humanum promulgatum, receptum, & non derogatum, æterna pœna munitum, vel contra aliquid pro tali habitum, vel an tale sit dubitatum, quod ignorantia, subreptio, vel paruitas rei, aut dispensatio iusta vel causa iusta, quoad legem humanam ab ea non excusat, vel contra diuinum consilium contemptum, vel contra salutem animæ proximi spiciam, vel ob finem malum, vel in quo finis vltimus ponitur.

b Ca. de quodamianis, de pœnit. dist. 3. c. parag. fin. d. & c. pœnit. 14. qu. 1. d. p. 1. 1. 2. o. d. onario 2. c. sic. 5. e. p. 1. 2. 2. vers. 3. 1. f. iuxta ca. 2. de maior. tit. & obedient. g. parag. leges 4. dist. vt late trademus in Commentario præd. & c. fraternitas, 2. qu. 2. n. ca. primum 22. qu. 1. & latius tradimus infra ca. 23. num. 47. post Caieranum, tomi Opusculor. Opusculor. 25. q. 1. & 22. q. 72. ar. 5. § Secundum S. Tho. 1. 2. q. 106. ar. 2. ad 2. quem seq. Ioan. Andr. & alij in c. relatum ne cleric. vel monach. k Vt latius traditur infra disto cap. 23. nu. 41. & seq. & in præallegato Commentario ca. fraternitas 12. q. 2. l. p. r. cap. p. 1. 2. 2. s. de u. 10.

Dixi, Peccatum pro genere: quia omne peccatum mortale est peccatum: non tamen contra, omne peccatum est mortale, quandoquidem innumera sint venialia. b

Dixi, Contra præceptum, quia factum contra consilium, etiam diuinum, regulariter, non est peccatum, etiam veniale. c

Dixi, Contra præceptum diuinum vel humanum, vt comprehendere præcepta naturalia diuina, diuina positiua, & humana, quæ tria possunt obligare ad mortale: Diuina quidem, siue naturalia, siue positiua, iuxta illud. d Maledicti qui declinant à mandatis tuis. Et illud: e Si iustitias meas profanauerint, & mandata mea non custodierint.

Lex verò humana si modo sit promulgata, recepta, & non derogata in totum, vel pro parte, contra quam agitur. g

Dixi, Æterna pœna munitum, ad excludendum peccata, quæ sunt contra præcepta legum, quæ non infligunt pœnam æternam. Qualia sunt etiam aliquot diuina, puta de non iocose, nec officiose mentiendo. h Qualia sunt etiam illa, quorum auctor non habuit animum obligandi ad illam pœnam, vt sunt statuta Dominicanorum. i Qualia item sunt statuta complurium aliorum ordinum, & collegiorum, facta instar Dominicanorum. Qualia item sunt, quæ non continent verba præcipientia, sed tantum ordinantia, vel statuentia, vt sunt multe leges sæculares. k

9 Dixi, Vel contra aliquid pro tali habitum, ad comprehendendum peccata facta contra conscientias dictantes, vel dubitantes ea esse mortalia, quamuis non verè sint talia. l Quibus addo, quod ad hoc vt peccatum sit mortale; non sufficit, quod fiat contra conscientiam, quæ dicit id esse peccatum simpliciter, sed oportet vt dicit esse peccatum mortale. Vnde peccata, quæ fiunt contra conscientiam dictantem illa esse venialia, vel esse simpliciter peccata, solū erunt venialia, si ex se alioqui non sunt mortalia. Quia,

a in cau-

in causato
causæ infun
scientia, qu
infundit in
item, quod
bieras gene
mam à Vi
iuris peritus
consulere, n
hoc consiliu
dubitatio
arbitretur li
dubitet aut
peccatum e
sufficit ad h
facit opus li
scrupulo ge
10 Dixi, Q
cti, imò & f
dit actum in
11 Dixi, V
à peccato m
teria, dum o
rum non sa
lem habent
licet sufficia
11 Dixi, V
fat. i Quæ a
ciendum fu
ment. cap. f
13 Dixi, V
iustam aute
iustè facta, c
la earum, q
fiunt, inuen
nullus Prin
quod licet c
xus superior
tam, excusa
14 Tales c
lem iusta d
quæ fiunt à
suas leges,
iustè dicent
boscient no
sans circa s
peccet, no

in causato non potest esse plus virtutis, quam in id potentia causa infundat. Pro quo facit cap. licet ex quadam. *b* Et conscientia, quod aliquid sit veniale, vel simpliciter peccatum, non infundit in id gravitatem lethalem, quam non habet. *Ad* do item, quod non sufficit, nec requiritur ad hoc conscientia, vel dubietas generalis, sed requiritur & sufficit specialis, ut post Thomam à Vio tradidimus in cap. si quis autem. *d* verbi gratia. Si iuris peritus dubitaret in genere, an iurisconsultis liceat die festo consulere, nulla tamen eum teneret dubitatio, an hoc die festo hoc consilium huic à se dari liceat, nullum admittitur ex parte dubitationis conscientie peccatum; è contrario autem, si quis arbitretur licere generaliter iuris peritis diebus festis consulere, dubitet autem, an nunc, & huic & hoc consilium sibi liceat dare, peccatum esset ex capite dubitationis. *Ad* do denique, quod non sufficit ad hoc scrupulus in genere, nec in particulari: nam si quis facit opus licitum, quod credit ei licere, non peccat, licet angatur scrupulo generali, vel particulari in contrarium. *e*

10 Dixi, *Quod ignorantia non excusat*: quoniam illa quando est facti, imò & frequenter, quod est iuris, excusat eo modo, quo redit actum involuntarium, ut supra *f* declaratum fuit.

11 Dixi, *Subreptio non excusat*: ea enim in omni materia excusat à peccato mortali. *g* Qualis frequenter invenitur in Accedie materia, dum quis habet displicentias quasdam bonorum diuinorum non satis deliberatas. Cui addi potest paruitas iudicij, qualem habent semidormientes, vel semiebrii, vel adeò turbati, quod licet sufficiat ad veniale, non tamen ad mortale. *b*

11 Dixi, *Vel paruitas rei*: quia etiam hæc in omni materia excusat. *i* Quæ autem quantitas dicatur magna & notabilis ad efficiendum furtum mortale, latius quàm alij tractauimus in Comment. cap. final. *h* cuius summa inseritur infra. *l*

13 Dixi, *Vel dispensatio iusta*: quia hæc quoque semper excusat. Per iustam autem intelligo eam, quæ valet ipso iure, licet non fuerit iuste facta, quales multæ sunt circa leges humanas, quamuis nulla earum, quæ circa legem diuinam & naturalem sine iusta causa fiunt, invenitur talis; nulla enim earum valet ipso iure, quia nullus Princeps id faciendi facultatem habet. *m* Arbitror autem, quod licet dispensator peccet, tamen dispensatus, si bona fide, nixus superioris auctoritate, putat eam sibi iusta de causa esse datam, excusatur donec satis nouerit, eam non fuisse sic datam. *a*

14 Tales etiam sunt, quæ fiunt circa legem diuinam & naturalem iusta de causa ab eis, qui potestatem habent. *b* Tales iterò sunt quæ fiunt à Principibus, qui non recognoscunt superiores, circa suas leges, etià sine iusta causa, modo sine subreptione fiant: nam iuste dicentur, quoad hoc, etiam si dispensans, & dispensatus ambo sciant non inesse iustam causam; quia licet princeps dispensans circa suam legem sine causa peccet, & licet dispensatus peccet, nolendo sine causa se conformare moribus honestis illo-

a Vt ait Baldus, li. 1. ff. de sent.
b De testib. & ca. 1. par. 2. hoc notandum quod scilicet, dat. poss.

c Dico 3. to. Opusculor. Opuscul. 31. resp. 13. ver. septimum du. num. 6. & 7. de pen. dist. 7.

e Vt latè probamus in pro. citate c. si quis autem, num. 62. *f* Pralud. 6. num. 8.

g Vt dicemus infra ca. 12. nu. 4. & tradidimus in c. inter ve. ba. 11. q. 2. post asserti. circa totos, præsertim 5. Th. qu. 88. a. 5. & 2. a. qu. 33. ar. 5. & qu. 58. ar. 2.

h Vt pulchre determinat Ioan. Maior, in 3. lib. sent. di. 37. qu. 17. 1. secundum 5. Th. in locis proximè citatis.

k 14. qu. 6. *l* Cap. 17. post principium. *m* Iuxta gloss. solemne, ea non est devoto qua agit de dispensatione super voto: & glo. c. quarto, de iureiur. qua agit de dispensatione super iuramento.

a Arg. c. quid culp. 23. q. 1. *b* secundum prædictas gloss. c. iuxta mentem vtriusq. Thom. 1. a. q.

96 ar. 5 quam
latius explica
vimus in pre
lecto cap. si
quando de re
scripti. excepti.
§. num. 12.
d. Contra e.
quæ cōtrad. §
e. Cop. veno
rabilibus, pa
rag. sane. de
sent. excō. l. 6.
f. Per cap. iu
stum est. 9. di
g. Secundum
Caietanum.
1. 2. q. 96. 2. §.
h. lux. gloss.
solemnē pa
rag. in rigor.
1. qu. 7.
i. Cap. cum
inferior. de
m. ior. & obe
dien. & cap.
inferior. 21.
dist.
k. In cas. du
du. 2. de elec.
l. iuxta duo
dicit Innoc.
re. 2. & con
cordata ab
Olien. & Pa
nor. in c. di
uersis salu
ciis de cler.
con. 2.
m. parag. 4. 11.
q. 3.

a. Ut dicemus
in c. 23.
infra num. 43
b. Secundum
mētē S. Th.
1. 2. qu. 96. 2.
6. & aliorum
in dictōn. 43.
c. iustorum.
e. Argu. gloss.
singularis, &
eōm num. re
cept. in l. tale
pact. parag.
qui p. uoca.
ff. de pact.
d. In 1. 2. q.
143. art. 3.
post alios nō
citatos ab eo,
eōm ibidem
citauimus.
e. In ca. quis
autem, 10. di.
f. Ve la. edice
tur infra cap.
23. n. 17. & 23.

rum, quibus cōiuit, d. non tamen peccat ob transgressionem le
gis per dispensationem ei relaxatæ: quia illa dispensatio & rela
xatio (licet iniusta) valida est ipso iure, vt absolutio excommuni
cationis iniusta. e. *Aduertendum* autem, quod peccatum, quod ad
mittit superior in relaxando sine iusta causa suam legem erga ali
quem, f. & peccatum quod dispensatus committit, petendo eam
sine dicta iusta causa, solum sunt venialia, si scandalum & dam
num notabile alterius cessant g.

15 Magna tamē quæstio est, an dispensatio inferioris circa legē
superioris, etiā in quo ei cōceditur potestas dispensandi, sine iu
sta causa facta valeat? Et verius puto non valere: tum quia dispen
satio definitur esse *relaxatio legis, causa cognita*, h. quia sic se habet
inferior ad legem superioris principis sicut ille ad legem Dei: i.
Et dispensatio principis superioris circa legem Dei sine iusta cau
sa nihil valet, nec excusat, vt prædictum est, tum quod Innoc. sin
gulariter dicit, k. quod dispensatio à Legato facta, etiam auctori
tate Pape sibi commissā, sine iusta causa non valet.

Quibus omnibus addo primo inferiorem nō censeri dispensare
circa legē superioris, nisi id exprimat, etiā si iubeat, aut permittat
fieri aliquid, quod sine ipsius dispensatione iuste fieri nequiret. l.
Addo secundo, quod non creditur ei dicenti, se facere illā aliqua
iusta causa, nisi illa probetur, si non est facta cum causæ cogniti
one, per ea quæ latius adduximus in Commen. c. non liceat. m. Imo
neque si fiat cum illa, si sciretur causam esse falsam quoad for
mum conscientiæ: quamquam dispensatus credens bona fide se
cum dispensatum, excusari posset ob superioris auctoritatem.

Addo tertio, quod dispensatio à Superiore circa suam, vel præ
decessoris, vel inferioris sui legē facta valet in vtroque foro, etiā
si pro solo voluntatis libito eam fecerit. Imo etiam arbitror, eum
tacitè dispensare circa illam, quoties prudens & sciens iuber, aut
concedit fieri aliquid contra eam nulla de dispensatione mēti
one acta, quæ breuitatis causa latius in præsentia non confirmo.

16 Dixi, *Vel iusta causa*: quia a causa rationabilis semper excusat,
saltem à mortali transgressorem legis humanæ. b. Eā verò causam
equidem dixerim iustam, ob quam legislator, si adesset, eum pro
excusato haberet. c. Quin & causa, quam quis bona fide putat iu
stam, etiam si omnino iusta non sit, excusat à mortali, licet non à
veniali, vt eleganter dicit Caietanus. d.

17 Dixi, *Aut contra diuinū consiliū contemptum*: nam licet consi
lia diuina non obligent, etiam ad veniale, vt prædictū est, tamen
quia ea per contemptum trāsgrediuntur, vel non implent, mor
taliter peccant, iuxta glossam singularem receptam. e.

18 Dixi, *Vel contra salutem animæ proximi spretam*: nam qui facit ali
quid, quod ex se non est mortale, nec fortè illicitum, qualis est
exornatio mulieris, vel viri, per contemptum salutis animæ pro
ximæ, quæ credit spiritualiter per eā periturum, mortaliter peccat,
quamuis non ita peccaret, si huiusmodi contemptus abesset. f.

Dixi,

Dixi, *Vel ob*
relatus, est me
19 Dixi, *Vel in*
mortale. h. Co
nem in aliquo
mortaliter pe
tere illud. i.
non exprimit
qui semel scie
gem, quod est
quod est alter
centes semina

Quinto dicitur
satum actuale, q
20 Sexto, quo
triplex: peccat
& fornicari si
triplex autem e
dum, & percu
nitentem cir
ne sui obiecti
finis, vel male
tuplicis speci
factū ad mēte
nus est cōtre
quatenus fit
giū, & si ad er
homicidium.
circumstantia

Septimo dicitur
bonus actus,
multiplex. Si
qui multiplici r
ne, quod est p
solam virtute
sum autem ac
rendum etiam
ad placendum
charitatem,
carnem suam
latriæ, siue re
lis, Quod mar
ria ad virtute

1 Penit. quid
2 Penit. verbu

Dixi, *Vel ob finem mortalem*: quia omnis actus in finem mortalem relatus, est mortalis: etiam si suo genere mortalis non sit. g

19 Dixi, *Vel in quo finis ultimus constituitur*: quia per hoc efficitur mortale. h Constitueretur autem videri potest quis alicui ultimum finem in aliquo, quando sic afficitur ei, ut malit auerti à Deo, siue mortaliter peccare, quod continet auersionem ab eo, quam omittere illud. i Sed contrarium esse verius diximus, k tum quia hoc non exprimitur à præfatis, tū quia alioqui bis peccarent omnes, qui semel scienter peccarent mortaliter, quia transgredere tur legem, quod est vnum peccatum, & ponerent finem ultimum in eo, quod est alterum; tum quod multi peccant mortaliter, cognoscentes se minime in eo finem ultimum constitutere.

Quintò dicimus, quod peccatum veniale potest definiri esse peccatum actuale, quod non est mortale.

20 Sexto, quod potest addi alia diuisio peccati in simplex & multiplex: peccatum simplex est, quod vna sola ratione est peccatum: vt furari & fornicari sine alio malo fine, vel alia mala circumstantia. Multiplex autem est, quod multiplici ratione est tale: vt furari ad mœchandū, & percutere religiosum. Vnde oportet confessarium & pœnitentem circumspicere, non solum, an actus sit peccatum ratione sui obiecti tantum, sed etiam an sit tale ratione alterius mali finis, vel male circumstantiæ: Totuplex est enim peccatum, & totuplicis speciei, quotuplici ratione diuersa est tale. Furtum enim factū ad mœchandū, est peccatum iniustitiæ ratione obiecti, quatenus est cōtrectatio rei alienæ, & peccatum luxuriæ ratione finis, quatenus sit ad mœchandū, & si fieret in loco sacro, esset sacrilegiū, & si ad emendū gladium ad occidendū hominem, diceretur homicidium. Dixi, *malis finis, & mala circumstantia*, quia non omnes circumstantiæ multiplicant peccatum, vel speciem peccati. a

Septimò dicimus, quod hæc diuisio confirmatur eo, quod etiā bonus actus, qui est contrarius peccato, est simplex, & aliquando multiplex. Simplex, qui vna sola ratione est bonus. Multiplex autem, qui multiplici ratione est talis. V. g. ieiunium passum ea sola ratione, quod est præceptum, est actus bonus simplex, & aptus ad solam virtutem obedientiæ, & eius præmium quærendum: passum autem ad castigandum corpus est duplex, & aptum ad quærendum etiam virtutem castitatis, & præmium eius: passum verò ad placendum Deo est triplex, & aptum etiam ad quærendum charitatem, & eius præmium: passum autem ad sacrificandum carnem suam Deo quadruplex, & aptum etiam ad quærendum patriæ, siue religionis virtutem, & præmium eius, & sic de singulis. Quod maxime olim b commendauimus pro via compendiarum ad virtutes, & earum præmia cumulanda.

De pœnitentiâ & eius partibus.

PRÆLVD. X.

1 Pœnit. quid generaliter, & aliqua sine dolore, & aliqua cum dolore.

2 Pœnit. verbum latinum quid proprie & quid improprie significat.

D 3

3 Pœnitentiâ

g Cap. cum minister 23. q. 5. vbi posit. S. Tho. 1. 2. q. 18. 2. ad late tractauimus, num. 23. h Vt tradit vterque Tho. in dicto 1. 2. q. 88. art. 4. i Per dicta vtrisque Tho. in dict. art. 4. & art. seq. k In commẽtario prædicto, c. cū miniter. nu. 210.

a Vt dicitur in ca. in princ. num. 48. de pœnit. 5.

b In cap. fratre de pœnit. d. 5.

3 Pœnitentia alia bona, & alia mala.

4 Pœnitentiæ Sacramenti à Christo instituti tres actus, de fide est.

DE pœnitentia & eius partibus dicimus pauca. *Primo*, quòd pœnitere dicitur generaliter, qui nollet fecisse aliquid iam à se factum. Quòd dupliciter contingit. *c* Vel sine dolore, ut in beatis, quos sine dolore suorum erratorum pœnitet, vel cum dolore, ut in viatoribus, qui non solum nolunt, sed etiam dolent peccasse, iuxta illud Augusti. *d* Pœnitere est pœnam tenere.

2 *Secundo*, quòd verbum pœnitentia minimè latinum esse, & vtendum esse loco eius verbo Græco *μετάνοια* plerisque vsus est: sed eo vtitur Plin. iunior in illo. *a* Superest vt agat pœnitentiam pœnitentia sua. Et senior. *b* Nihil est sœdius agricolis, quam gesta rei pœnitentia. Et quod verbo pœnitudo vtitur sacra scriptura in eadem significatione, *c* & vtrumque propriè significat actum pœnitendi, hoc est nolendi fecisse aliquid à se factum. Transfertur tamen ad significandum sacramentum pœnitentiæ, *d* & etiam ad significandum pœnam à sacerdote in satisfactionem impositam, *e* & proprius ad significandum habitum, qui est virtus inclinans ad prædictum pœnitendi actum immediate, vel mediatè, iuxta S. Thomam & præfatos, diuidentes pœnitentiam in pœnitentiã virtutem, & pœnitentiã sacramentum. In hoc autem libro, vt plurimum vtetur eo ad significandum habitum pœnitendi, què est pœnitentia virtus, vel eius actum, vel sacramentam pœnitentiæ, vel pœnam quæ à confessario iniungitur confesso.

3 *Tertiò* dicimus quòd verbum pœnitentia generaliter acceptum includit malam, qualis est, quæ de opere bono habetur: & bonã, qualis est quæ de opere malo concipitur, de qua in proposito agendum est. Porro pœnitentia bona priori modo accepta, videlicet pro actu, siue habitu bene doledi, iam inde ab Adamo protoplasto incepit: fuitq; semper ad salutem necessaria ijs, qui peccatũ mortale incurrerunt. *f* Pœnitentia verò prout est sacramentũ, coepit à passio Christo, qui omnia sacramenta nouæ legis, & in ijs pœnitentiæ instituit, vt nouissimè clariùs quàm vnquam declarauit prædictum Conc. *g* quod *h* ait, quòd licet vis præcipua sacramenti pœnitentiæ sit forma, & illa ponatur in illis ministris verbis: *Ego te absol. &c.* tamè quasi materia eius sunt illi tres pœnitentiæ actus, *Contritio*, & *Confessio*, & *Satisfactio*. Et ad eò quidem quòd *i* declarauit hæreticum, qui contradixerit per ista verba. *Si quis negauerit ad integram & perfectam peccatorum remissionem requiri tres actus in pœnitente, quasi materiam sacramenti pœnitentiæ, videlicet Contritionem, Confessionem, & Satisfactionem, quæ tres pœnitentiæ partes dicuntur, anathema sit.* Et quia in ijs tribus actibus rectè præponendis iustificatio eius, qui gratiam baptismalẽ perdidit, præcipuè cõsistit, & ideo ab illis incipimus, fauore diuino tamen iterum pius implorato, submitiendo, quæcumque dixerò, sanctiss. D. nostri, eiusque Sacrosanctæ, & Catholicæ Ecclesiæ Romanæ iudicio, (exoptata cuiusuis alterius melius me sentientis censura.)

ENCHI.

e Vt tradit Angelicus doctor in 4 lib. sent. dist. 14. q. 1. art. 1. quæstioncula 3. & 4.

d In c. pœnitentia 2. de pœnit. dist. 3. a Ep. st. 130. b Lib. 17. cap. 12. c Deut. 30. & 1 Reg. 15.

d Vt in cap. quod in te, de pœnit. & remi. e Cap. falsas de pœnit. dist. 5.

f Vt declarauit nuper sacrosanctum Conc. Trid. sess. 6. cap. 14. & sess. 14. c. 1. g Sess. 7. canon. 1. h In dicta sess. 14. cap. 3. in can. 4. i Eiusdẽ sess.

k Vt declarauit idẽ Conc. Trid. sess. 6. cap. 15.

EN
SI

COMPL

omnium
occurrer
nes, cens

DE C

- 1 Contritio q
- 2 Pœnitudo p
- 3 Debet esse
- 4 Amor D
- 5 Amor D
- 6 Contritio q
- 7 Contritio n
- 9 Pœnitens r
- 10 Peccatum l
- 11 Contritus
- 12 Propositum
- 13 Et quod sat
- 14 Contritio
- 15 Contritio i
- 16 Contritus r
- 18 Contritus r
- 19 Pœnitens r
- 20 Dolor pœn
- 22 Contritio q
- 24 Contritio h